

CEP ÜNİVERSİTESİ

Eşcinsellik

JACQUES CORRAZE

İletişim Yayınları • PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE

CEP ÜNİVERSİTESİ

Eşcinsellik

L'homosexualité

JACQUES CORRAZE
Toulouse III Üniversitesi'nde Öğretim Üyesi

Çeviren
İBRAHİM YAKUPOĞLU

İletişim Yayınları • PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE

İletişim Yayınları • PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE

CEP ÜNİVERSİTESİ

İletişim Yayıncılık A.Ş. Adına Sahibi: Murat Belge
Genel Yayın Yönetmeni: Fahri Aral
Yayın Yönetmeni: Erkan Kayılı
Yayın Danışmanı: Ahmet İnsel

Yayın Kurulu:
Fahri Aral, Murat Belge, Tanıl Bora, Murat Gültekingil,
Ahmet İnsel, Erkan Kayılı, Ümit Kıvanç,
Tuğrul Paşaoğlu, Mete Tunçay.

Görsel Tasarım: Ümit Kıvanç
Dizgi: Maraton Dizgievi
Sayfa Düzeni: Hüsnü Abbas
Baskı: Şefik Matbaası (iç) / Seda Matbaası (kapak)
Dağıtım: Hür Basın Dağıtım A.Ş.

İletişim Yayıncılık A.Ş. - Cep Üniversitesi 30 - ISBN 975-470-130-X

1. Basım - İletişim Yayınları, Mayıs 1991.
Kasım 1985 tarihli 2. baskısından çevrilmiştir.

© Que sais-je?, Presses Universitaires de France, 1982
108, Boulevard Saint-Germain, 75006, Paris-France
© İletişim Yayıncılık A.Ş., 1991
Klodfarer Cad. İletişim Han. No:7 34400
Cağaloğlu-İSTANBUL, Tel: 516 22 60 - 61 - 62

Önsöz

Günümüzde bilgi bir yandan en önemli değer haline gelirken diğer yandan da artan bir hızla gelişiyor, çeşitleniyor. Ama katlanarak büyüyen bilgi üretiminden yararlanmak, özellikle gündelik yaşam kaygılarının baskısı altında, zorlaşıyor. Her şeye rağmen bilgiye ulaşma çabasını sürdürenler için de imkânlar pek fazla değil.

Ayrıca, özellikle Türkiye gibi ülkelerde bir konuda kendini geliştirmek ya da sırf merakını gidermek için herhangi bir konuyu öğrenmek isteyenlerin şansı çok az. Üniversitelerimiz, toplumumuzun yetişkin bölümüne katkıda bulunmak için gerekli imkânlardan yoksun.

Cep Üniversitesi kitapları işte bu olumsuz ortamda, evlerinde kendilerini yetiştirmek, otobüste, vapurda, trende harcanan zamandan kendileri için yararlanmak isteyenlere sunulmak üzere hazırlandı.

20. yüzyıl Fransız kültür hayatının en önemli ürünlerinden olan, bugün yaklaşık 3000 kitaplık dev bir dizi oluşturan "Que sais-je" (Ne Biliyorum?) dizisini İletişim Yayınları Türkçe'ye kazandırıyor. İletişim'in Cep Üniversitesi, bu büyük diziden seçilmiş,

Türkiyeli okurlar için özellikle ilgi çekici olabilecek eserlerin yanısıra, Avrupa'nın başka yayınevlerinin benzer bir çerçevede yayımladığı kitapları da içeriyor.

Ayrıca, Türkiye'nin siyaset, kültür, ekonomi hayatıyla ilgili konularda özel olarak bu dizi için yazılmış telif eserler "üniversite"nin "öğrenim programını" tamamlayacak.

Cep Üniversitesi'nin her kitabı alanının öndegelen bir uzmanı tarafından yazıldı. Kitaplar, hem konuya ilk kez eğilen kişilere hem de bilgisini derinleştirmek isteyenlere seslenebilecek bir kapsam ve derinlikte. Bilginin yeterli ve anlaşılır olması, temel kıstas. Cep Üniversitesi kitaplarını lise ve üniversite öğrencileri yardımcı ders kitabı olarak kullanabilecek; öğretmenler, öğretim üyeleri ve araştırmacılar bu kitaplardan kaynak olarak yararlanabilecek; gazeteciler yoğun iş temposu içinde çabuk bilgilenme ihtiyaçlarını Cep Üniversitesi'nden karşılayabilecek; çalıştığı meslek dalında bilgisini geliştirmek isteyen, evinde, kendi programlayabileceği bir meslekî eğitim imkânına kavuşacak; ayrıca, herhangi bir nedenle herhangi bir konuyu merak eden herkes, kolay okunur, kolay taşınır, ucuz bir kaynağı Cep Üniversitesi'nden temin edebilecek.

Cep Üniversitesi kitapları sık aralıklarla yayımlandıkça, benzersiz bir genel kültür kitaplığı oluşturacak. İnsan Hakları'ndan Genetik'e, Kanser'den Ortak Pazar'a, Alkolizm'den Kapitalizm'e, İstatistik'den Cinsellik'e kadar uzanan geniş bir bilgi alanında hem zahmetsiz hem verimli bir gezinti için ideal "mekân", Cep Üniversitesi.

İletişim Yayınları

İçindekiler

GİRİŞ 7

I. BÖLÜM

Eşcinselliğin Konumu 9

Eşcinselliğin Kendine Göre Konumu: Tanım 9

Eşcinselliğin Karşıcinselliğe Göre Konumu 11

Koşullara Göre Eşcinsellik 16

Eşcinselliğin Kültürel Konumu 18

Eşcinselliğin Düzgülere Göre Konumu 27

Transvestizm ve Transeksüalizme Göre Eşçinselliğin Konumu 45

II. BÖLÜM

Eşcinselliğin Psikolojisi 49

Eşcinsel Uygulamalar 49

Konu Seçimi 51

Cinsel Rol 54

Sosyocinsel Özdeşlik 58

Eşcinsellerin Evliliği 63

Eşcinselliğin Gelişmesi 64

Çeşitli Ruhbilimsel Parametreler Arasındaki Karşılıklı Bağıntı 72

III. BÖLÜM

Eşçinselliği Doğuran Etmenler 75

Aile Kesiti 75

Genetik Etmenler 81

Eşçinsellerin Beden Yapıları 82

Hormonal Anomaliler 84

IV. BÖLÜM
Tıbbi Tedaviye İlişkin Tutumlar 90
Tıbbı ve Cerrahi Girişimler 91
Psikoterapik Girişimler
(Psikolojik Sağaltım Girişimleri) 93
V. BÖLÜM
Genel Düşünceler ve Sonuçlar 101
BİBLİYOGRAFYA 110

GİRİŞ

Eşcinselliğin[1] nesnel olarak anlaşılması bazı tavırları almayı gerektirir.

Bunlardan ilki, hiç kuşku yok ki, gerçekler konusunda tasalanmanın getireceği her tür değer yargısının dışında kalmaktır. Yazarın duyduğu ve kendini soyutlayamayacağı, tiksinti dahil olabilecek en kötü tavır alma bile göz önünde bulundurulacaktır. Zaten çoğunlukla eşcinsellik, el atılan törel bir suçlamayı haklı gösterebilmek, sorunu uzaktan araştırmak için işlendi. Bu tür girişimlerin, seksolojinin bilim arasına girmesinden bu yana, bu konuyu işleyen yazarın anlayışını ele vermesinin dışında hiç bir yararı olmadığı açıktır.

Tersi tavır da en az bu kadar tehlikelidir. Batılı ülkelerin birçoğundaki toplumsal ve siyasal durum, bazıları genellikle dramatik deneylerden geçen eşcinsellere gerçekten haklarını savunmak ve adaletsizliklere karşı açıkça savaşmak olanağı verir. Bu bir gerçektir, ama aynı zamanda da yazılı açıklamalar ve bazı gösteriler, bilimsel düşünce üstünde yadsınamaz bir baskı uygularlar. Birçok kez, incelemelerimizi yönelttiğimiz "deneklerden"[2] gelen bu gösterilerin etkileri, bir uyarı konusudurlar (karşılaştırınız Karlen, 1972; Levine 1977). Bir kez daha belirtmek gerekir ki, bilimsel girişim kaynağını bir ilişkiler sisteminde, bir kuram topluluğu içinde düzene koyulan bilgilerde bulur. Bir birey hem eşcinsel, hem psikolog hem psikobiyolog olsa, gene de kendi öz deneyimlerini genel savlar olarak oluşturmayı bilemeyecektir. Eşcinsellerin

(1) Kitap boyunca sürekli bir terim birliği oluşturmaya gayret ettik. Bu gayretimize kitabın konusunu oluşturan terimi almamazlık edemezdik. Bu nedenle "Eşcinsellik" (Homosexualit), "Karşıcinsellik" (Htrosexualit) ve "İkicinsel-lik" (Bisexualit) terimlerini kullandık. (ç.n)

(2) Denek terimini "deneylerde belli uyaranlar karşısında ortaya koyacağı tepkilerin incelenip gözlendiği canlı" anlamında İngilizce "subject" Fransızca "sujet" karşılığı kullandık. (Bkz. Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, Doç. Dr. Mithat Enç, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı, 1980). (ç.n)

bizlere, davranışlarıyla, niyetleriyle ve tutumlarıyla eşsiz bilgiler getireceklerinden hiç kuşku yok; ama bunlar yalnızca kuru bilgi olacak, tanıyarak bilme değil. Stendhal'dan bu yana artık beylikleşen bir karşılaştırmayı kullanacak olsak, hiyerarşik düzeyi ne olursa olsun Waterloo Savaşı'nın tarihini yazan, içinde bulunduğu konumu bırakıp bir tarihçi görevini üstlenen savaşan insan değildir.

Şunu da eklemek gerekir ki bu alanda edinilen klinik bilgiler de -bilgiden somut bireyin gözlemlenmesini anlıyorum hastalıklı olanları değil- çok önemlidir ama istatistik bilgilerin bize sağladığı işlenmiş büyük örnekler kadar etkili değillerdir. İşte bu büyük örnekler yardımıyla normal eşcinselle tanışma sağlandı ve bu topluluk başvuru kaynağı olarak karşıcinsel bir toplulukla karşılaştırıldığında ise kesin ve değerli bilgi kaynağı olduğu anlaşıldı. Ancak bu bilgilerin bağlanabileceği kültürel olarak kendine özgü durumlardan sakınılmalıdır. Saghir ve Robins'in (1973) yapıtı benim gözümde kavramsal içeriğiyle kendi tarzının örnek alınacak türüdür.

Bugün kendimizi, deneyimi ne denli artarsa artsın gene de sınırlı kalan klinik gözlemciye; tikel örneklerden çıkarılan özel durumlara; bütün kültürlerde ve tarihinin her döneminde varolan, insanla ilgili bir gerçekten topluca bir saplantıyla yoruma açık öznel doğrulara açılan bir sonuç toplamı karşısında buluyoruz.

Haliyle kuramsal çalışmaları sürdüren kadrolar da bilgimizin yaygınlaşması ve birbirine yakın bilim kollarının etkisiyle koşullandırılmış sürekli yeni düzenlemelere gidiyorlar. Bu yüzyılın ilk yıllarında aslı astarı olmayan uydurma psikanalitik kavramlaştırmalar uzun bir süre eşcinsellik konusundaki yorumlarımızı ayakta tutmaya yeterli görünebildi. Bugün, çocuksu ve acı bir dogmacılığın cezası olarak, daha başka taslaklara ve daha başka örneklere başvurmak gereklidir; ikircikli kaldığımız yan eskilerin koydukları sınırları kabul ederek, belki de yetkililerin onları gelenekle karşılaştırıyor olmasıyla beslenir. Kuramların, geleceğin gerçeklerini karşılamak için kuruldukları doğrudur ama, eşcinsellerin yazgılarında gerçeklerin etkisiyle ortaya çıkacak kuramlar da kestirilemez.

BİRİNCİ BÖLÜM
EŞCİNSELLİĞİN KONUMU

I. Eşcinselliğin Kendine Göre Konumu: Tanım

Eşcinselliğin kesin bir tanımını yapmak besbelli kolay bir iş değildir. Her defasında eşcinsellikte kendiyle aynı cinsiyetteki bir bireye yönelen cinsel seçim olduğunu söylemekle işe başlanabilir. Artık geriye, mastürbasyon[3] yapmaktan öteye gitmeyen ve birçok kişide bulunan basit bir uyarmanın mı göz önüne alınacağını ya da Kinsey gibi paylaşılan ve orgazmla ilgili cinsel davranışlara mı önem verileceğini saptamak kalıyor: "Bir eşcinsel kendi cinsiyetindeki bir üyeyle orgazma ulaşacak ilişkisi olan bireydir." Bu tanıma sıklık ve olgunlaşma ile ilgili bir sınırlama da eklenmesi ve eşcinselleri de on sekiz yaşından sonra, aynı cinsiyetteki bireylerle sürekli yinelenecek biçimde orgazma ulaşan kaynaşma içine giren kişiler olarak değerlendirmek gerekirdi. Sorgulama çalışmalarında alışıldığı üzere bu ölçütlere her defasında eşcinsel özdeşlik eklemekle yani bu niteliği bireyin kabul etmesiyle yetinilir (karşılaştırınız, söz gelişi, Saghir ve Robins). Buna karşılık çözümlemelerde daha fazla nitelik belirleme kullanılır: Bu durumda da eşcinsellik yalnızca eşcinsel deneyimlerin sıklığıyla, özdeşliğiyle değil, aynı zamanda yeğlenen cinsel uygulamayla, sözkonusu kişinin duygularıyla, cinsel uyarmalardan[4] başlayarak kestirilen cinsel

(3) Mastürbasyon ya da özdoyurum. Sözcüğün yaygınlığı nedeniyle mastürbasyon terimini kullanmayı uygun gördük. (ç.n)

(4) Burada ilginç bir terim dizisiyle karşı karşıyayız ve biz kitap boyunca bu sorunu kaynaklardan derlediğimiz ve yaygın kullanılanları yeğlediğimiz terimlerle çözdük. Karşımızda belli bir anlam yüküyle çıkan düşünce sistemi içinde yeralan bazı terimler vardı: Stimulus (çoğulu stimuli); stimulant (e) (sıfat ve ad); stimulation ve excitation. Stimulus terimi için uyartı dedik (eski Türkçe tembih); stimulant ad olursa "uyaran" sıfat olursa "uyarıcı" terimleriyle karşılandı; stimulation için "uyarım", excitation için de "uyarma" kullanıldı (Bkz. TDK, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü; Remzi Yayınevi, Ruhbilim Sözlüğü (Orhan Hançerlioğlu). (ç.n)

uyartılarının derecesiyle, eşcinsel toplulukla olan bağıyla, sosyal çevrede nasıl kabul edildiğiyle (karşılaştırınız Goode ve Haber, 1977) tanımlanır. Bu anda eşcinsellik yalnızca basit bir cinsel davranışa indirgenemez; ama bu durumda açık ya da değil, üstelik tıpkı karşıcinsellikte olduğu gibi bireyi derinden etkileyen tutum, duygu, yeğ tutma, duygusal değerlendirme sözkonusudur. Uzun sözün kısası, tanımın kesinlik derecesi, bir continuum[5] boyunca yeğlenen ilişkiyle bağlantılıdır: Bir uçta yalnızlık içinde biçimlenen düş kurma, öbür uçta tam anlamıyla karmaşık bir örgütlenme yer alır; bu iki kutup arasında ise yalnızca başkasıyla ilişki kurarak alınan cinsel zevk bulunur. Bir eşcinsel, yaşadığı anlara ya da kendi öz gelişmesine göre, bu ölçeğin herhangi bir noktasında bulunabilir. Eşcinsel herhangi bir girişe gerek duymadan, hoyratça, yarını düşünmeden o an rastladığıyla (kadınlardan çok erkeklerde yaygın bir durumdur) doyuma ulaşmaya; ya da cinselliğin yalnızca bütünün bir ögesi olduğu, kalıcı, derin duygusal bir karmaşada kendine ödül aramaya yatkındır. Eşcinsel sözcüğüne (1869'da Macar hekim Kertbeny'nin uydurduğu bir sözcüktür -Benkert'in evirmecesi (çevrik sözcüğü)) tek cinsiyeti aşan bir anlam vermek için Arent Van Santhorst, 1949'da, eşcinselliğin yerine "homophile"i önerdi.

Tüm bu bireysel düşünceler gene de "konu seçimiyle", yani kendi dışına ilgi duyan bir bireyin yönelimleriyle sınırlanır. R. Linder (1956) Kinsey'in verdiği eşcinselliğin "güya bilimsel" tanımı yanında "uydurma bir temele dayanan halk arasındaki tanımı" olduğunu düşünüyor: "Bu tanıma göre bir eşcinsel, özel olarak ve topluluk önünde, karşı cinsin davranış özelliklerini gösteren kişidir". Bu yinelemede gerçeğin hangi bölümünün yer aldığını bilmek önemlidir. Freud'un açıklamalarını yeniden ele alırsak *(Bir Kadın Eşcinsel Vakasında Psikogenez,*[6] *1920)* "konu seçimi" yanında acaba eşcinselleri ayıran ve onların karşı

(5) Aslında yaygın anlamıyla bir fizik terimidir, "birinden diğerine sürekli bir biçimde geçilebilen ögeler bütünü" anlamına gelir. Ayrıca Görecelik Kuramı'nda uzay-zaman boyutunu, yani uzayın dört boyutundan biri olan zamanı temsil eder. (ç.n)

(6) Zihinsel Gelişim ya da psikogenez; akıl ya da ruhsal çabayla oluşma anlamına gelen ruhbilim terimi. (ç.n)

cinsle ilgili "bireyin cinsel tutumu ve özelliklerini" belirten "zihinsel nitelikleri" (ya da bedensel) var mıdır? Eşcinseller ne ölçüde bağımsızdırlar? D.G. Brown (1958) eşcinselliği evriklikten[7] ayırıyor: Eşcinseli cinsel bir tavır ilgilendirir; evriklikte ise "tipik bir biçimde karşı cinse yönelik düşünce, duygu ve eylem" içinde olan "bütünüyle bir kişilik yapısı" sözkonusudur. Gerçekten ortak bilinç açıkça bazı eşcinsellerin davranışlarına da yansır ama aynı zamanda da aralarında bir neden sonuç ilişkisi varmış, cinsel yönelim yerleşmiş gibi kendini gösterir. Her şey sanki, biyolojik ve sosyal olarak karşıcinsele özdeş bir bireyde uyuşmaz bir cinsel konu seçimini dile getirmek reddediliyor gibi geçer. Önemi giderek keşfedilecek temel bir sorun sözkonusudur. Eşcinsellik özdeşliğinin bir anomali olarak nitelendirilmesi konusunda çok sayıda aceleci yargılara yönelen erken çözümler henüz bütünüyle ortadan kalkmamış itilaf kaynaklarıdır.

II. Eşcinselliğin Karşıcinselliğe Göre Konumu

Çalışmalarının sonunda Kinsey (1948), bir bireydeki eşcinsel ile karşıcinsel davranışlar arasındaki oranı göz önüne alarak bir sınıflama yaptı. Kinsey, mutlak karşıcinsellikten (kademe 0) salt eşcinselliğe giden 7 kademeli bir ölçek kullandı. 3. Kademe, her iki tür cinsel davranışların eşit olarak yer aldığı durumdu. Gerçeklerin yüzeysel incelenmesiyle yetinerek, 0 derecesi dışında her kademede yer alanların şöyle ya da böyle (şu ya da bu kadar) eşcinsel olduklarını ve salt karşıcinselliğe ise ender rastlandığını hatta bunun bir anomali olarak nitelendirilebileceğini söyledi. Aslında Freud'un bir kanısına göre yanlış olanı anlamak karmaşıklığı kolaylaştırdığı için daha basittir. Freud, bireyin gelişmesinde eşcinsel tercihin karşıcinsel tercihten önce geldiğini ama daha sonra içe atıldığını düşünür. Nitekim olaylarda bir iç dürtüye ka-

(7) Büyük bir kavram kargaşasına düşmemek için "inversion" ve "perversion" terimlerini de Türkçe'de tam olarak karşılamamız gerekti. Buna göre yaygın kullanılmasa da "inversion" karşılığı "evriklik" terimini, "perversion" karşılığıise "sapkınlık" terimini kullanacağız. (ç.n)

pılmak özseverlik[8] ve içekapanıklık ikicinselliği[9] kuramına bağlı bir önermeden ileri gelmektedir. Burada, genellikle başka nedenlerden birbirine karşıt üç olayın birleşmesine de rastlanır: Psikanalitik kuramlar, Kinsey istatistikleri, eşcinsellerin istekleri. Bir anlam belirsizliğini de derleyip toparlamak gereklidir. Eşcinsel ve karşıcinsel süreçlerin bir arada bulunması -zaten ne olduğunu belirlemek de önemlidir- her bireyin ikicinsel olduğunu, ama bunlardan birinin ana niteliğinin insanın içine itildiğini, ancak hastalık belirtileri gibi çözülmesinin uygun olduğu süreçlerde ortaya çıkarılabileceğini söylemek bir şeydir; kuramsal olarak bir ikicinselliğin varlığı ise bambaşka bir şeydir.

Açık cinsel yönelimleri olanlarla ilgili rakamlar yaygınlığın sınırlarını belirlemektedir. Kinsey kendi toplumu için, 5-45 yaşları arasındaki erkeklerin % 50'sinin en az bir kez eşcinsel uyarmayı tanıdığını, % 37'sinin de orgazma ulaştığını söylemektedir. Kadınlar için (Kinsey, 1953) aynı rakamlar % 28 ve % 13'tür. İstatistik araştırmalar yapılalı beri bu sonuçları en küçük ayrıntılarıyla belirtmek olanağı vardır. Kendilerinin eşcinsel ya da karşıcinsel olduklarını söyleyebilen bireylerden alınan yanıtlara dayanarak genel sonuçlara varılabilir.

1. Karşıcinsellerdeki cinsel yönelim eşcinsellerdekinden daha kesindir. Bu iki yönlü gelişme kadınlarda daha belirgindir. Kadınlar arasındaki karşıcinseller erkek karşıcinsellerden daha bir özel ve seviciler ise eşcinsellerden daha karşıcinseldirler.

2. Karşıcinsellerde eşcinsel ilişki (boyut) genellikle ergenlik[10] çağındayken gerçekleşir ve ancak bu yaşlarda

(8) Özseverlik ya da narsizm "kişinin kendi bedensel ve ruhsal benliğine duyduğu beğeni ve bağlılık" (Bkz. Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, TDK). (ç.n)

(9) İkicinsellik, ikicinslilik ya da ikicinsiyetlilik biçiminde de kullanılan; aslında "erdişilik" (hermaphrodisme) terimiyle anlamdaş bir sözcüktür. Ancak "erdişi" terimi daha çok hayvanlar evreninde" insan dışındaki canlılar için kullanılır. Ayrıca sözdizimi (synthaxe), anlam ve aynı düşünce sisteminin içinde yeralmaları açısından üç terimin en azından bu kitapta büyük önemi var: Homosexualit; Htrosexualit; Bisexualit. Biz bu terimleri sırasıyla Eşcinsellik, Karşıcinsellik ve İkicinsellik terimleriyle; bu olaya katılanları ise Eşcinsel, Karşıcinsel ve İkicinsel terimleriyle dile getirdik. (ç.n)

(10) Burada da bir dizi terimle karşı karşıyayız; bu terimler hem bir sırayı hem de bir düşünce sistemini oluşturuyorlar. Ayrıca süreleri belli yaş dilimleri

böyle bir kaynaşmadan sözedilebilir. (Saghir ve Robins'e göre karşıcinsellerin % 29'u eşcinsel bir uyarma yaşamışlar ve bunların % 90'ında bu uyarma ergenlikten önce olmuş; bu aynı dönemdeki eşcinsel kaynaşmaların % 23'ü karşılıklı mastürbasyonla, % 3'ü de ağız mastürbasyonuyla gerçekleşmiş; anüsle cinsel ilişki kurulmamış.) Karşıcinsellerde de aynı olaylar vardır ama bu tür bir kaynaşma şansı onlarda çok daha düşüktür.

3. Eşcinsellerin karşıcinsellikleri dikkate değer özellikler taşır.

Eşcinsellerin yarıya yakınının (Westwood; Bieber; Saghir ve Robins; Dannecker ve Reich'e) ya da Bell ve Weinberg'e göre yarıdan da fazlasının (üçte ikisi), hatta daha da fazlasının (Shofield) yaşamlarında en az bir kez tam anlamıyla karşıcinsel bir ilişki olmuştur. Ne var ki içlerinden çoğunluğu (Saghir ve Robins) yinelenmiş olsun ya da olmasın bu ilişkiyi doyurucu olarak nitelendirmemektedirler. Kuşkusuz bir kadınla temasta penisin sertleşmesi sık rastlanan bir olaydır ama bundan öteye gidilmemektedir.

Tam anlamıyla karşıcinsel bir deneyim sevicilerin yaklaşık yarısından çoğunluğunca yaşanmıştır (Kaye; Kenyon; Hedblom) ama genellikle yüzde çok daha yüksektir ve % 80'e kadar ulaşabilir (Gundlach ve Riess; Saghir ve Robinson; Schafer; Bell ve Weinberg). Orgazm ise yaklaşık üçte ikisinde gerçekleşmiştir.

Geriye yalnızca ikicinsel denilen bireyleri ele almak kaldı. Bu iki yönlü tercih içinde olmanın varlığını Freud da belirtmiştir: "Kendi cinslerindeki ya da karşı cinsteki bireylerle ayrım gözetmeden ilişki kurmaya yetkin bireyler de vardır... biz bu insanlara ikicinsel diyoruz." İyi ama ikicinsellikten ne zaman söz edebiliriz? Acaba, yaşamının bir anında "karşıcinsel ilişkiler içinde olan (bazı durumlarda evli çoluk çocuk sahibi olan da var) ve aynı zamanda gizli gizli eşcinsel ilişkiler kuran (tıpkı her yüz kişiden

ve zaman biçimleri sözkonusu. Bu nedenle erinlik, ergenlik ve erişkinlik terimlerine özen gösterdik. Bu terimler Fransızca "pubert" "adolescence" ve "maturit" terimlerini karşılıyor. Ergenlik için yeniyetmelik ve erişkinlik için yetişkinlik terimlerine anlam kaymasına yol açmamak amacıyla rağbet etmedik. Sözkonusu yaş-zaman dilimlerinde olan bireyler için de erin, ergen ve erişkin terimlerini kullandık. (ç.n)

28'inin bu tür ilişki içinde olduğunu söyleyen Bieber gibi) birine ikicinsel denebilir mi? Acaba, Blumstein ve Schwartz'ın (1976) belirttikleri gibi birbirini izleyen dönemlerde eşcinsel ve karşıcinsel ilişki içine giren bireyleri mi ikicinsel olarak kabul etmeliyiz? Schafer'in yaptığı gibi, eşcinsellerde en basitinden de olsa karşıcinsel deneyimler yaşanması durumunda ikicinsellik azalır mı? Böyle bir durum kadınlarda sözkonusu olunca Kaye'in saptadığına göre salt eşcinsel olmayanların hepsi ikicinsel olurlar. Bu tür uyumsuzluklar sözkonusu olamazlar; tam anlamıyla ikicinsel diye her iki cinsle kurduğu ilişkide orgazma ulaşabilenlerin kabul edilmesi gerekecektir. Davranışlar düzeyinde bu konum Kinsey'in 3. kademesidir. Ne yazık ki istatistik çalışmalar genellikle ikicinselliği ele almazlar; bu çalışmalarda incelenen öbekler eşcinsel ya da karşıcinsel olarak belirlenir. Böylece tanımlanan ikicinselliği, ele alınan eşcinsel örneklerde Westwood erkeklerin % 7'si, Schäfer kadınların % 15'i olarak saptar. Kenyon'un belirlediğine göre sevicilerin % 6.5'i Kinsey'in 3. kademesinde olabilir, ama karşıcinsellerin hiç biri ikicinsel değildir. Bell ve Weinberg, beyaz eşcinsellerin % 3.5'ini, siyah eşcinsellerin ise % 4'ünü 0 kademesinde sınıflar. Aynı yüzdeler kadınlarda karşılıklı olarak % 8 ve % 17'nin üstündedir. Sınıflamalardaki anlam belirsizliğini değerlendiren Bergler gibi bazı bilimadamları ikicinseller kategorisini benimsemezler: "İki" cinseller de aslında, sevmedikleri kadınlardan hafifçe etkilenebilen eşcinsellerdir." K. Freund ve çalışma arkadaşları (1973) olayın gerçek boyutunun karmaşıklığını algılamamıza yarayacak bir çalışmayı gerçekleştirdiler. Her iki cinsiyetten aynı yaş dilimindekilere (erişkinler, erginler, erginlik öncesi 8-11 ile 6-8 yaş arası çocuklar) çıplak fotoğraflar gibi erişkinlerde istek uyandıran konularda (androfil) otuz altı karşıcinsel ile otuz altı eşcinselin düşüncesi sorulur. Erkeklik organındaki büyümenin yardımıyla sözkonusu kişilerin uyarılma dereceleri ölçülmeye çalışılır. Elde edilen sonuçlar cinsel uyarılmanın kendine özgülüğünü doğrulamaktadır. Her iki öbek içinde cinsel uyarma aynı biçimde ele alınan bireyin yaşına bağlı olarak artar. Ayrıca karşıcinsellerin erkek fotoğraflarından, eşcinsellerin de kadın fotoğrafla-

rından hiç etkilenmemeleri saptanır. Görsel uyarmayla sınırlı olarak ikicinsellik tanımlanırsa, bu deneyim incelenen öbeklerde böyle bir durumun olmadığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, öncelikle çıplak erkek fotoğraflarıyla cinsel olarak uyarılabilen bazı eşcinseller, karşıcinsel bir kaynaşmanın çeşitli evrelerinde, özellikle de cinsel birleşme ve dokunma sırasında bir kadının çıkardığı sesi duyduklarında da etkilenmeyi sürdürürler. Karşıcinsel görsel uyarımların olmaması durumunda insanın düşleri büyük bir özgürlükle alabildiğine etkili olmakta ve cinsel birleşme ile dokunma sırasında insan bunları istediği gibi yorumlamaktadır. "Evet, o gece Miriem'in yanında, aslında uyanıktım ama gözlerimi kapatıp kollarımda Muhammed'i sıkıyormuşum diye düşünüyordum" (A. Gide).

Genel bir topluluktaki eşcinsellerin sayısını kestirmek merak konusudur, genellikle bu sayının yüksek tutulmasında hayal gücünün çok büyük etkisi vardır. M. de Charlus'un ileri sürdüğü yüzde otuz ile kırk rakamı kuşkusuz yalnızca yazınsal kurgu gereği değildir, zira "çağdaşlarının büyük çoğunluğunca, ilişki kurduğu erkekleri her defasında sorunun dışında tutmakla, işin içine birazcık düş girer girmez olayı karmaşık diye yorumlamakla suçlanmıştır". Simon raporu denilen bir raporda Fransa'daki eşcinsellerin sayısının % 1 olduğunun belirtilmesi saygınlığını yitirtecek bir başka neden yoksa bile bu yayının doğruluğu konusunda kuşku yaratmaya yeterlidir (karşılaştırınız, söz gelişi A. Girard, 1974). Bu yöntem yanlışlarından başka, bu alandaki kesinlik, terimin çokanlamlılığına olduğu kadar işlenen yanlışların derecesini kestirmenin güçlüğüne de bağlıdır. Daniel ve Baudry (1973) Fransa'da yalnız erkek eşcinsellerin % 6-7 olduğunu ileri sürüyorlar. Kinsey ise, en azından 3 yıl eşcinsel davranış içinde olan erkek bireyleri % 25 olarak değerlendiriyor; Kinsey, % 10 olarak saptadığı, aynı dönem boyunca aynı zamanda karşıcinsel davranışlarda bulunanları bu oranın dışında tutuyor. Kinsey salt eşcinsellerin oranını % 4 olarak belirledi. 5-45 yaşları arasındaki kadınlarda salt eşcinsellik sayısı erkeklerin sayısının altındadır: % 2. Hayner ve Ozel (1976), ABD'nin kuzeyinde

Carolina Eyaleti'ndeki bir üniversitede 4.251 öğrenci üstünde yaptıkları araştırmada, erkeklerin % 6'sını, kadınların % 3'ünü Kinsey'in 6. kademesindeki eşcinseller olarak saptadılar.

III. Koşullara Göre Eşcinsellik

Diğer değişkenlerden yalıtılmış eşcinsel davranışlar, koşullara göre eşcinsellikte son derece belirgindir; koşullara göre eşcinselliğe konuma bağlı, rastlantısal, kazanılmış (müktesep) ya da istemli (ihtiyari) de denir (Westwood). Eskiden bunu sahte-eşcinsellik olarak nitelendirmek önerilmişti (I. Bloch, 1908); amaç konumundan araç durumuna gelen bir cinsellik. L. Ovesey'in (1954), eşcinsel güdülenmeleri belirleyen cinsellikten de öte güç ve bağımlılığın araştırmasına yönelmek için bu sahte-eşcinsellik terimini ileri sürmesi gerekecekti. Bazı durumlarda eşcinsel davranışın bu amaçlardan birinin ya da öbürünün hizmetinde olduğu doğrudur. Eşcinsellerin karşıcinselliği de bu aynı görünge (perspektif) içinde tasarlanabilecektir. Kısaca bu durumlarda eşcinsel davranışın alışıldığı üzere belli bir denekte varolanların tersine kendini göstermesi anlaşılır, çünkü koşullar göz önüne alındığında eşcinsel davranışın cinsellik gerçeğine yabancı bir amaca (kazanma, savunma, belli bir ilişkiyi koruma, egemen olma, boyun eğme, vb. gibi) ulaşmasına yol açılır ve ortam değiştiğinde bu amaçtan vaz geçilir. Alışıldık cinsel davranışların bir uyuşturucu (söz gelişi alkol) alınmasıyla değişmeleri de dikkate alınmamalıdır. Bu durumlarda eylem düzeneği çok daha karmaşık olur.

Genellikle bu düzendeki eşcinsel deneyimler, yalıtılmış bir öbekte yer alan ve aynı cinsiyetteki bireylerden oluşanlarınkiyle (yatılı okul öğrencileri, manastırlar, kışlalar, deniz araçları, hapishaneler vb.) bir tutulur. Eşcinsellik, eskiden H. Ellis'in ve G.W Henry'nin incelediği ABD'deki sokak serserileri (hoboes) arasında ya da "Afrika taburlarında"[11] olduğu gibi belli bir öbekte kural ola-

(11) Afrika Taburu, Kuzey Afrika'da görev yapan, özellikle askere alınmadan önce birkaç kez hapse girip çıkmış erlerden oluşan özel bir birliktir. Deyim günümüz Fransızca'sında bir "argo" deyiş olarak kullanılmaktadır. (ç.n).

rak göründüğünde, alt-kültürle ilgili bir görünüşle karşı karşıya kalınır. Bütün bu eşcinsellik biçimlerindeki asıl karmaşıklık, ilişkide olunan karşı cinsten birinin bulunmayışında yatar. Bu yüzden daima bir "zorlama" eşcinsellik sözkonusudur (D. Lester, 1975). Çoğunlukla belirtildiği gibi eşcinselliğin devindirici görevini ortama yüklemek yüzeyseldir; kadınların olmayışı insanları daha çok mastürbasyona yöneltir. Hirschfeld'den sonra Socarides, bu tür eşcinselliği "daha iyisi olmadığından" biçiminde adlandırmayı önerir, bu "değişken bir tür"dür *(variational type)*; öbür türler ise duruma bağlıdır *(situational type)*. Tartışmayı açığa kavuşturmak için bu uygulamalardan alınan gerçek anlamda zevk de hesaba katılmalıdır. Bazen eşcinsellikte, tıpkı her iki cinsiyetteki fahişelerin ya da genellikle bir erkeğe boyun eğerek bu tür ilişkiye giren kadınların başına geldiği gibi tiksinti ve küçümsenme de göze alınmalıdır. Buna karşın, diğer durumlarda kuşku götürmez bir orgazm sözkonusudur; karşıcinsellerin ya da eşcinsellerin yaşamlarında varolan alışıldık deneyimlerin bu biçimini göze batar duruma getirmeye hiç gerek yoktur.

Blumstein ve Schwartz (1976) üçlü bir ilişki sırasında bir erkekle ve istek üzerine de, bu çerçeve içinde yaşadığı deneyimi yinelemek istemeyen, bir de bu ilişkiyi hâlâ sürdürerek doyurucu eşcinsel ilişkilere katılan kadınlar arasında, çok az ayrım olduğunu saptarlar. Aslında düşlerin, güncel olmayan, daha önceki eşcinsel isteklerin varolmasını, herhangi bir ortamı suçlamadan önce sorumlulukla değerlendirmek gerekecektir. İşin içindeki gereklilik, düşünüldüğünden de çeşitlidir. O. E. Sperling (1956) bir grup liderinin önemini belirtti. Bu lider kendi düşlerini başkalarıyla gerçekleştirmek için onların Benlikleri'nin bozulmasını sağlamaya ve bunun yerine kendi Üstbenlik'ini onlar adına yerleştirmeye yetkindir (sürükleyici sapkınlık). Deveruex ve Moos (1942) erişkin cinselliğinin kendine özgülüğünü engelleyen çocuksu düzeyi bir gerilemeyle açıklarlar. Cezaevlerinde rastlanan eşcinsellikte de aynı sorunlar görülür. Kadın mahkumlar (Giallombardo, 1966, 1974; Ward ve Kassebaum, 1965), erkek mahkumlar (Lindner,1951; Roths, 1971) ya da her iki cin-

siyetten mahkumlar (Tittle, 1968) üstünde yapılan araştırmalar sorunun karmaşıklığını gözler önüne serdi. Eşcinsel kaynaşmaların birçok işlevi olabilir: Soyutlanmaya (ayrı tutulmaya) karşı savunma, korunma arayışı, yaşamını sürdürme (ırza tecavüz sözkonusu olduğunda) sosyal bir hiyerarşinin yerleştirilmesiyle saldırganlıkların azalması. Çeşitli rolleri de göz önüne almak önemlidir: G. Kirkham "kraliçe"yi, gerçek eşcinseli; ilişkiye cinselliğin dışındaki bir amaçla giren "oğlancı"yı; herkesin üstünde egemenlik kuran ve bu olasılıkla fizik gücünü kullanan "koç"u tanımlıyor. Bazı mahkumlar, çok sayıda evresini aştıkları bir evrim geçirirler (T.P. Morris, 1963; R.M. Leté, 1967): Karşıcinsel düşlerle mastürbasyon, ardından eşcinsel düşler, ikinci derecede eşcinsellik, daha sonra alışıldık eşcinsellik ve nihayet amaç olarak aranan karşıcinselliğin yerine konmaya çalışılmayan eşcinsellik. Cezaevi çevresinde rastlanan eşcinsel ilişkilerin oranları önemli değişiklikler gösterir. Bazılarına göre bu oranlar düşüktür (Charmes, 1975) ya da genel olarak topluluğun yüzdesine göre düşüktür; bazılarına göre ise önemli düzeydedir: % 31-50 arası (B. Jackson, 1975), %35-85 (Kinsey).

IV. Eşcinselliğin Kültürel Konumu

Erkekler ya da kadınlar arasındaki ilişkilerin varlığı bir antropolojik olay gibi değerlendirildiği noktada eşcinselliğin varlığı birçok kültürde kanıtlanır. İlk ağızda bu olaya karşı gösterilen tepkiler kültürler arasındaki ayrımı ortaya koyar; ama bu açık seçik gösterilerin sıklığı aynı biçimde ve geniş ölçüde kültürel alana göre değişiklik göstermesi olanağı vardır. Her ne kadar toplumun tavrı ve eşcinselliğin niceliksel önemi arasında karşılıklı bağıntı (bağlılaşım) yerleştirmenin olanağı yoksa da, bir kuruma dönüştüğü ya da sosyal bir modeli temsil ettiği andan başlayarak belli bir grubun ortasında kendini göstereceğinden kuşku yoktur.

Yaptıkları sayımda Broude ve Greene (1976), dünyada eşcinsellik konusundaki tutumu bilinen çeşitli kültürel yapılara uygun 42 topluluk saptadılar. Eşcinsel kay-

naşmalar karşısında bu toplulukların % 67,1'inin olumsuz; % 40,9'unun kınayan ya da suçlayan yönde; % 21,4'ünün ise benimseyen ya da durumdan habersiz bir tavrı olduğunu belirlediler. Eşcinselliğin sıklığı ise oldukça özel bir dağılım gösterir: Toplumların % 41,4'ünde vardır ya da alışıldık bir şeydir; % 58,6'sında ise yoktur ya da ender rastlanır.

Bazı kültürler eşcinselliği olabilen her biçimde cezalandırır, bazen Arabistan'ın kuzeyinde yaşayan Rwala Bedevileri'nde olduğu gibi ölüm cezası bile verildiği olur. Bununla birlikte mahkum etme yüzeysel olarak kalabilmekte; yürürlükteki yasalarda, ahlakçıların tutumlarında, yargılayıcıların niyetlerinde açıklanıp olaylara yansıtılmamaktadır. Bu duruma, Kuran'ın eşcinselliği kesinlikle yasakladığı ama yaygın bir biçimde uygulanan İslam dünyasında çok sık rastlanır (karşılaştırınız, Bousquet, 1966; Boudhiba, 1976). Müslüman hukukçular için eşcinsellik, Kuran'ın yasakladığı tüm cinsel eylemleri kucaklayan *"zina"* konusuna girer.

Bu sınırlı hoşgörü yanında, gerçekten kurumlaşmış biçimler de vardır. Bir sosyal öbekten olma, belli bir statüde bulunma, kimi zaman belli bir süre ya da tüm yaşam boyunca eşcinsellik anlamına gelir. Ford ve Beach (1952) sundukları genel incelemede, bu biçimi erkekler için 40, kadınlar için 11 kültürde buldular. Eski Çin'de eşcinsellik kadınlar arasında desteklenirdi; Havai'de erkek soylular eşcinselliği açıkça uygularlardı; Buşido devrinde Samuray'lar arasında eşcinsellik kuraldı; Teb'de (Thebai) eşcinsellik kutsal sayılırdı; Makedonyalı Philippos'un Khaironeia'da[12] ortadan kaldırdığı eşcinsellik yalnızca eşcinsel eşlerden oluşurdu. En yaygın ve en çok incelenen kurumsal eşcinselliğin iki biçimi üstünde durmakta yarar var: Şaman yaşama biçimiyle özdeşleşenler; erişkin ve erginler arasındaki kaynaşmaları içerenler.

Şaman kültüründe (Kuzey Amerika ovalarında yaşayan yerliler, Orta Asya'daki Çukçeler,[13] İskitler vb.) şa-

(12) Khaironeia ya da Boiotia, eski Makedonya'da kent. İ.Ö. 338'de Makedonyalı Philippos ya da II. Philippos'un Teb (Thebai) ve Atina ordularını yendiği yerdir. (ç.n)

(13) Çukçeler Sibirya'nın uzak kuzey doğusunda yaşayan bir halktır. Fransızca "Tchouktches" sözcüğü karşılığı bulduğumuz bu halkın yaşadığı bölge metinde Orta Asya olarak geçiyor. (ç.n)

man ya da kam, kadın giysileri giyer ve bütünüyle karşı cinsteki biri gibi davranırdı; bir erkekle evlenir, anüs yoluyla gerçekleştirilen bir eşcinselliği göze alırdı. Aynı kültürel olguların yaşandığı yerlerde, kadınlarınkine benzer bir olaya da rastlanır. Mohavlar'da, eşcinsel ilişkide erkek rolünü üstlenene *"Alyha"*, kadın rolünü üstlenene ise *"Hwame"*; Navaho'larda her ikisine de *"Nadle"* denirdi. G. Devereux'un (1936) "Mohavlar" üzerine yaptığı gözlemler son derece ilginç olayları açığa çıkarır. Bir başka cinsiyetin kimliğine bürünme (ya da bir başka cinsiyetle özdeşleşme) bedenin görüntüsünde bir dönüşümü içerir. Cinsel duyarlaşmanın etkisindeki organların işlevleri de değişecektir. Söz gelişi bir erkekte, penis bızıra (klitoris), erbezleri vagina dudaklarına, anüs de vaginaya dönüşür. Aynı bireyler leğen çatısı[14] bölgesinde yara açarak aybaşı kanamasını yansılarlar. Son olarak da yapay peklik (kabızlık) gibi dolambaçlı çarelerle, gizlice kumaş parçası koyarak işi gebeymiş gibi yapmaya kadar götürürler. Gösterinin bitiminde büyük abdestin yapılması bir doğum gibi yaşatılır. Burdan çıkan sonuç dünyaya "ölü doğmuş" bir bebek getirmektir. Bu tür olaylar cinsel rolün evrikliği anlamına gelirler ve son derece özel bir tipin yaşadığı düşlerle birlikte günümüz toplumlarında görülen transeksüalizme yakınlaşırlar. Mircéa Eliade'ın gösterdiği gibi, İskitler konusunda Herodot'un bir metninde açıklandığı biçimiyle bu nitelikteki son derece eski bir gelenek erdişi tanrıların ayinine bağlanır. Marie Delcourt güzelim yapıtı *Hermaphrodite*'de (Erdişilik) (PUF, 1958) "Klasik İlkçağ'da ikicinsellikle ilgili söylence tanrıları ve törensi ayinler" konusunu işler. Erdişi tanrı "Önemli insanı, insanlığın efsanevi Atası'nı" (M. Eliade) temsil eder. Bunu da M. Eliade "Eskil antropolojinin ana teması" olarak nitelendirir. Şaman ise kendini insan ile kutsal varlık, erkek yapısındaki gökyüzü ile kadın yapısındaki toprak arasında bir ara plana iliştirir. İkicinsellik burada hastalıkların iyileştirilmesi gibi üstün güçlere bağlı görünüyor. Şamanlar "törensi erdişiliği somut olarak *(in concreto)* yaşayabilirler" (Eliade). G. Devereux "Mohavlar yaradılışın

(14) Çatı ya da leğen çatısı bölgesi derken dış üreme organları bölgesini yani pubis ya da pubes'i kastediyoruz. (ç.n)

başlarında ve efsanevi tanrılar zamanının ilk dönemlerinde birbirinden farksız cinsel biçimlerin olduğuna inanırlardı" diye yazıyor.

Bu düzende yer alan bir kurumun, günümüzdeki konumlardan biriyle eşcinselliğin artmasına izin veriyor da olsa eşcinsellik üreticisi gibi ele alınmaması gerekir. Gerçekten de bir yandan cinsel rolün tam anlamıyla evrikliği anlamına gelen son derece sınırlı bir anlatım, öte yandan hatırı sayılır derecede eşcinselliğe dayanan karmaşık psikolojik etmenler sonucu "şamanlığa eğilim" oluşur. Mohavlar'da, Devereux'un devşirdiği bir başlangıç şarkısı şunu söyler: "Dünyanın başlangıcından beri, tıpkı tanrının yeryüzünde bulunması gerektiği için şamanların yer alması gibi, eşcinsellerin de var olması kararlaştırıldı". Göründüğü kadarıyla çocukluktaki cinsel rolün evrikliği şaman olmaya eğilime çağrı gibi yorumlanmaktadır. Ama bu durumun dışında "birine olmadığı halde eşcinsel demek iğrenç bir hakarettir ve insana acı verir" (Devereux). Kısaca derin ve dramatik çatışma yaratılmadan transvesti şaman olmanın kabul edilmesi hiç de açık değildir. Kimileri bu çağrıyı yanıtlamaktansa intihar etmeyi yeğlemekte, kimileriyse önce benimseyip sonra gene aynı çözüm yolunu seçmekte, kimileri de böyle bir konumda yer almaktansa "delirip" gitmektedir (Devereux, Eliade). Toplumların bu durumu düzeltmeye yönelmelerinin nedeni anlaşılıyor. Eliade'a göre Çukçeler'de bu düzen "genellikle yarı yarıya izlenir; şaman kadın kılığına girer ama aynı zamanda da evlenip çoluk çocuğuyla birlikte yaşar".

Bir başka biçim de, erinlik dönemine girildiğinde, belli bir toplum ya da sosyal sınıftan her erkek bireyi adeta zorlayan, psikobiyolojik gelişmeyle bütünleşen oğlancılıktır (kulamparalık). Afrika'daki Siwanlar'da ya da East Bay'deki Papular'da erişkin erkeklerin, anüs yoluyla cinsel birleşmeye zorladıkları erginlerle kesin ilişkileri vardır. Bu tür eşcinselliği oluşturan ögelerden biri de kimi zaman, "ilişkiye başlama töreni"yle özdeşleşmiştir; bu durum söz gelişi Yeni Gine'deki Kerakiler ve Kiwailer'de vardır.

Kurumlaşmış bir oğlancılık Eski Yunan'da öylesine

önem kazanmıştır ki eşcinsel kuşaklar üstünde ideal model olmuş ve uyarıcı etkide bulunmuştur. Meier'in yazdığı gibi: "Atina tarihinde ama sevgili ama sevilen ya da sırayla her iki rolün de üstlenildiği bir ilişkisi olmayan saygıdeğer tek bir erkek bile yoktur." Yalnızca kadınlara olan sevgisiyle bilinen Perikles ilginç bir örnek oluşturur. Gerçekten de, Ksenofon'un da onayladığı gibi oğlancılık uygulamalarının kendi kuralları vardır: "Oğlancılık bir biçimde pedagojinin parçasıdır". Sevilen (eromene), öğretmenin öğrencisine olduğu gibi sevgiliye (erastre) bağlıdır; gelişmesi boyunca aşkının gerçekliği ve derinliği konusunda kanıt göstermek durumunda kalınan sürekli kur yapmadan sonra saygınlık elde etmek öğrenilir. Sevilen erinlik dönemine yeni giren bir erindir ve yüzünde ilk kıllar çıkmaya başlamasıyla ilişki sona ermelidir: "Tek bir kıl bile, yumurtayı ikiye bölermişcesine bu ilişkiyi kesmek için yeterlidir" (Plutarkhos). Sevgili ise kırk yaşını geçmemiş bir erişkindir. Erişkinler arasındaki eşcinsel ilişkiler akıl almaz bir eylem olarak değerlendirilmekte ve kadınsı erkekler *(pathici)* alay ve nefret konusu olmaktadırlar. Böylesine dar bir çerçevede gerçekleşen oğlancılığın, güzel delikanlıyı yani özgür (köle olmayan) ergini, her tür pislik ve lekeden korumaya yönelik kuralları vardır. Yunanistan'da, pis oğlancılık adı altında, her tür sevgi ve duygusal bağlılıktan yoksun yalnızca cinsel açlığı gidermeye indirgenmiş ilişkilerin suçlandığı görülür. Genç delikanlıların "lekelendiği" Eleia ya da İliahlar'la Boiotia'da uygulanan oğlancılığı benimsemek geleneği de böylece yerleşti. Genel adaba karşı her tür suç ve aykırı davranış *(ubris)* her tür cinsel şiddete başvurma *(bia)* ister özgür birine ister bir köleye yönelsin sert bir biçimde cezalandırılırdı; bu durumda öngörülen cezalardan biri de ölümdü. Özgür bir erkeğin fahişeliği de aynı biçimde cezalandırılırdı; Aiskhines'in Timarkhos'u bir karşı saldırıyla kapsamlı bir biçimde suçlaması da bunlardan biriydi. Erginliği sırasında fahişelik yaptığını öne süren söylentiler bahanesiyle Aiskhines Timarkhos'u yurttaşlık haklarının elinden alınması cezasına mahkum ettirdi. Suçlayıcının şu açıklamada bulunduğunu eklemekte de yarar var: "Genç erkekleri sevmeye diyecek yok, bu top-

lum ahlakına uygun... duyarlı ve yüce bir ruha özgüdür: İnsanın kendisini, karşılığını ödeyen biri için fuhuşa bırakması ise ahlaksız ve hayvan gibi bir davranıştır." De Pogey-Castries, Meier'in Yunan aşkını açıkladığı sayfaları eleştirerek şunları yazdı: "Birçok kişi Eski Yunan'ın ve özellikle de Atina kentinin oğlancıların cenneti olduğunu sanacaktır. Bu bir aldatmacadır..."

Kurumsal oğlancılığın, klasik Yunan uygarlığında gelişmesi sonunda, Platonculuk'un (Eflatun felsefesinin) cinsel etkilerden kurtaracağı soylulara değgin pedagojik bir ilişkiyi kökünden çözümleyeceği öncü bir uygulamaya kaynak olması şansı vardı. Girit'te çocukluktan çıkışta ilk oğlancılık ilişkisine eşlik eden bildiğimiz törenler bunun kanıtıdır: Sevgilinin, ana-babası ve erişkin arkadaşlarının yardımıyla sevileni kaçırması, şenlikler, karşılıklı hediyelerin verilmesi, sevilenin bir boğa kurban etmesi, belli bir süre için uzak ve ıssız bir yerde kalma. Artık geriye, ne tür bir araya gelişlerden başlayarak bu eşcinsel ilişki biçiminin erginlikten erişkinliğe geçiş töreninin ayrılmaz bir parçası olduğunu bilmek kalıyor. Kan değiş tokuşuna benzer bir tür erkeklerin topluluğuna kabul edilme töreniyle karşı karşıya bulunulduğu bir gerçektir. Van Gennep "ilk pedication"un anlamını ortaya çıkarıyor ve bu konuda örnekler veriyor: "Bu... giriş kutlamaları, son aşaması cinsel ilişkide bulunma diye yorumlanabilecek bir kabul törenidir." Bu oğlancılık ilişkisinin ereği olarak erginin içine meni almasında; kıdemlinin erkeksi gücünün aktarılmasını, gelecekteki karşıcinsel kaynaşmaların verimliliğini kamçılamasını belki de buna hazırlanmasını görmemek güçtür. Bu tür bir kültürel birleştirim[15] içinde eşcinsellik göründüğü kadarıyla her neyse onun tersidir: Eşcinsellik reddeder gibi görünmesine karşın üremeyi sağlayan bir eylem olarak karşıcinselliği başarmaya çalışır.

Bana öyle geliyor ki Ad. J. Reinach, gelişmesinin biraz arkasında kalarak da olsa, vaktiyle (1908) bu olayın derin anlamını görebildi: "Güçlü savaşçının güzel deli-

(15) Eski Türkçe'si "itmam" olan ve "integration" karşılığı kullandığımız terim. Doç. Dr. Mithat Enç'in TDK, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü'nde bu terimin tanımı şöyle verilmektedir: Parçaları birleşik bir bütün durumuna getirme süreci. (ç.n)

kanlıya erkeksi gücünü aktarması onun için askeri ve medeni eğitim anlamına gelir." Gerçekten de, sözlü olmayan iletişimlerin evriminde kural olduğu üzre, oğlancılık ilişkisinin daha sonraları bir kurala (bir tür törene) bağlandığını keşfediyoruz. Oğlancılık önce erkekliğe ilişkin erdemleri; sonra da aşk duygularını güçlü bir biçimde vurgulayarak öğrencinin öğretmenini (çırağın ustasını) tanıma sürecinin temelini oluşturmayı; son olarak da, Eflatun ile, sevilenin bedeninden güzel'e duyulan aşkın ve arı düşünce için ideal olan kavramlardan zihinsel olarak düşünceye dalmanın sıçrama tahtası yapmayı kendine yardımcı alır. Bu gelişmiş eşsizleştirme kimi zaman yanlış anlaşılır. "Güzel çocuklara yaklaşmak için namuslu bir bahane" (Plutarkhos) sözü de sosyal bir sınıfın evrimine ve doğasına bağlı Yunan oğlancılığının içinde bulunduğu koşullardan yoksun kalınca, Aristophanes'in komedilerinde yer aldığı gibi utanılacak ya da bütünüyle gülünç ve züppece bir uygulamaya nasıl dönüştüğünü gözler önüne serer.

Roma tarihi boyunca eşcinselliğin kaderi, biçimi ve evrimiyle olduğu kadar kısıtlamayla karşılaşması konusunda da örnek oluşturur. Yunanlaştırmadan çok daha önceleri, Yunan modelini klasik bir biçimde süsleyen kimi ozanlar nezdinde, eşcinsellik ödünç alınan bir tutum gibi ortaya çıkacak derecede giderek gelişen hatırı sayılır bir önem kazanır. Her defasında eşcinsel ilişkiler, bu ilişkilerin uygulamada içerdikleri, bu ilişkilerin yükümlülük altına soktuğu taraflar dar bir çerçevede dayanışma içindedirler. Yunanlaştırmayla ilgili koşullar dağılmıştır, oğlancılık ilişkisi tüm pedagojik anlamını yitirmektedir; artık sevilen güzel bir delikanlı, özgür bir ergin olarak görülmemektedir, bu tür ilişkilerin yerini kölenin efendisiyle kaynaşması almaktadır. Kabul edilen ideal ilişki erişkin bir özgürün genç bir köleyle arkadan ilişki kurmasıdır. İmparatorluk yönetiminde, zengin sınıflar, uzun ve kıvırcık saçlı küçük çocuklardan oluşan gerçek haremler beslerlerdi. Zevk dışında daha başka görevlerde kullanılan kölelerin saçları kısa olurdu. Bu *pueri*(ler)[16] hizmetle

(16) Puer İtalyanca "çocuk" demektir; Latince de aynı anlama gelir. Burda "i" son ekiyle "çocuklar" denmek istenmektedir. (ç.n)

yükümlüdürler; edepsiz, yüzsüz, küstah olmak ve en müstehcen önerileri yerine getirmek üzere yetiştirilmişlerdi. Özellikle aranılan bu çocukların en ünlüleri İskenderiye'den getirilirdi. Kısaca erkek fahişelerden oluşan koca bir sınıf vardı. Bu insanların kendilerine özel bayramları da 25 Nisan'da yapılırdı: Praeneste Bayramı.[17] Bu erkek fahişeler, Atina'da olduğu gibi, herkese açık yerlerde ya da özel kuruluşlarda çalışırlardı. Erkek fahişeler ayrıca *officiosi*'lerin[18] halka açık hamamlarında da bulunurlar, vestiyerde çalıştırılırlar ve müşterilerin isteklerini tatmin etmeye hazır beklerlerdi. Ozanlar sevgililerin adlarını gelecek kuşaklara da aktarmışlardır: Horatius'un[19] sevgilisi Lyciscus; Catullus'un[20] sevgilisi Juventus; Tibullus'un[21] sevgilisi Marathus. İmparatorlar gözde erkek sevgililerini yanlarından ayırmazlardı ve tarih imparatorlardan bazılarının bu tür ilişkileriyle ilgili anılarını korumaktadır: Caligula, Neron, Domitianus,[22] Hadriyanus,[23] vb. Neron büyük bir şatafatla ve törenle, 67 yılında Korinthos'ta, gözdesi Sporus ile "evlendi". Bu arada Petrone'nin *Satiricon*'da çok sayıda örnekle sergilediği günlük yaşamdaki bu aşırı hoşgörüye, tüm öbür eşcinsellik biçimlerinin kesinlikle yasaklanması eşlik ediyordu. P. Veyne (1981) Roma'da "Eşcinselliğin[24] büyük

(17) Bu deyim "faste de Preneste" biçimindeydi; Bugünkü adı Palestrina, eskiden Praeneste, Prenestini Dağları eteğinde Roma yakınlarında Etrüskler'den kalma bir kenttir. Anlaşılan bayram kentin adıyla anılmaktadır. Ayrıca "faste" bayramdan çok "tatil" anlamına gelir. Ancak daha ayrıntılı bilgi edinemedik. Beraberinde kutlamalar yapılıp yapılmadığı belli değildir. (ç.n)

(18) Burada kullanılan sözcük İtalyanca: Officiosi. İtalyanca anlamıyla "yarı resmi" demektir, ancak burada "neredeyse resmi olarak görevlendirilmiş kişilere ait" anlamı taşıyor. (ç.n)

(19) Flaccus Quintus Horatius, Latin ozan. (ç.n)

(20) Caius Valerius Catullus; yapıtının en önemli bölümü lirik şiirlerdir. Okuduğunuz kitapta daha sonra gene anılacak olan ve Catullus'un şiirinde adı Lesbia olarak geçen, Cicero'nun düşmanı Clodius Pulcher'in kızkardeşi Claudia ile fırtınalı aşkı da anlatılmaktadır. (ç.n)

(21) Albius Tibullus, Latin ozan. Praeneste yakınında varlıklı bir aileden gelmektedir. Sevgilisi olan erkeğin yanında sevdiği üç kadından da söz etmiştir. (ç.n)

(22) Titus Flavius Domitianus, Roma İmparatoru. (ç.n)

(23) Publius Aelius Hadrianus, Roma İmparatoru. (ç.n)

(24) Burada, aslında uydurma bir sözcük olan eşcinsellik, "homosexualité" terimi yerine Arent Van Santhorst'un kullandığı ve metinlerde daha birçok

bir bölümü ayıplanası bir eylem olarak görülmüştür" diye belirtiyor. Roma Yasaları (İ.Ö. 149'da çıkarılan *Scantinia* Yasası ve İ.Ö. 18'de Augustus'un çıkardığı *Julia de adulteriis et stupro vel pudicitia* Yasası) özgür bir insanın gerçekleştirdiği eşcinsel eylemi yasaklamaktadır. Tüm "pasif", alıcı, içine alanın üstlendiği role uygun, kadının bızırının ağız yoluyla uyarılması'nı[25] içeren karşıcinsel ilişkilerle belirgin her tür tutum son derece büyük bir nefretle karşılanırdı. Ahlakçılara gelince, onlar eşcinselliğin her türüne çatarlardı ya da sözü edilen oğlancılığı hedef alırlardı; oğlancılığa herhangi bir başkasıyla karşılaştırılamayacak denli aşırı şehvet düşkünlüğü olarak şiddetle saldırırlar ya da duygusuz, körükörüne yapılan, kadınsı tavırlar içerenlere dikkat çekerlerdi. En büyük ve mutlak nefreti kadınsı tavırlar çekerdi. Juvenalis'in Satir II'sinde bu konudaki en güzel açıklamalar vardır. Gerçekten de, kabul edilen cinsel tutumu tersine çevirmek ve kendini özellikle en rezillerin, kadınsı tavır içinde olanların *(molles)*, arasında bulmak isteğindeki özgür insanlardan "müşteriler" varolduğu yadsınamaz. Her iki rolü oynamaya *(cinedes)* ya da karikatürümsü erkekliğiyle kararlı bir biçimde "aktif" kalmaya *(spatalocinedes)* hazır profesyoneller de bulunurdu. Aslında Neron'un azat edilmiş köle Doriphorus'u kendisine "koca" olarak aldığında katıldığı bu düzen bir "çürümüşlüktür" ve Othonis'e atfedilen de aynı tür bir rezilliktir (Juvenalis *"pathici... Othonis"* diye haykırıyor). Sezar'ın karşısına çıkarılan, Catullus'un "Bithynia kraliçesi"[26] diyerek yaydığı da aynı tür hakarettir. Ama J. Carcopino bunu bir dedikodu olarak nitelendirir. Keza Cicero'nun Clodius'a karşı öne sürdüğü *Pro Milone* de bir suçlamadır. Kısaca, eskilerin ikiyüzlülüğünü -Domithianus *Julia de adulteriis* yasasını çıkarmak zorunda kaldıydı- ve en bilgili Latince yazanların ayıpla-

yerde geçen "homophilie" sözcüğü kullanılmaktadır. Her ikisi de aynı anlama gelmektedir, ancak burada yazar "eşcinsellik" demekten çok "erkek düşkünlüğü" demek istemektedir. (ç.n)

(25) Cunnilungus terimiyle geçmektedir. Burada terimi açarak kullandık. Bundan sonra geçtiğinde cunnulingus olarak kullanacağız. (ç.n)

(26) Anadolu'nun kuzeybatısında bölge ve krallık. İ.Ö. 8. yüzyılda görülen bu krallık Pontos-Eukseinos ile Propontis'in kıyısında yeralmıştır. Başlıca kentleri Bizans tarihinde önemli rol oynamıştır. (ç.n)

yıcı tavrını açıklamak ve göz önüne almak güçtür; ancak gene de sonuç olarak metinlerden belli bir tutarlılık çıkmaktadır. J. Carcopino Cicero konusundaki hoşgörüden pek kuşkusu olmayan, onun kölesi Tiron'la olan oğlancılık ilişkilerini ve *a fortiori* hitabet öğretmeni, M. Pupius Piso'yla rezilce bir ilişki kurup metres hayatı yaşadığını pek kabul etmez. Roma'da hoşgörülen eşcinselliğin amacı özgür, etkin insanın zevkiydi. Eşcinsellik Roma'da erkeksi cinsellikle özdeşleştiriliyordu ve arkadan düzmeyle belirgin bir oğlancılık ilişkisiyle sınırlıydı; bunun dışında eşcinselliğin her türü bir utanç olarak değerlendiriliyor ve "doğaya karşı" bir tavır olarak nitelendiriliyordu.

Kültürlerarası araştırmanın gösterdiğine ve iki büyük eski uygarlığın incelenmesinin doğruladığına göre; eğer bir kültürde eşcinselliğe kurumsal bir anlam verilmişse, eşcinsellik bunun dışındaki her şeyden mada tutulabilir. Nitekim bu nedenle, W.J. Gadpaille (1980) şunları yazdı: "Kurumsal kabul görme genellikle sosyal kınama, ayıplamayla birlikte var olmuştur". Mohav ya da Navaho yerlileri için doğru olan aynı biçimde klasik uygarlıklarımız için de doğrudur.

Bu çözümlemeden unutulmayacak olan, eşcinselliğin antropolojik bir olay olduğu, bir kültür olgusu gibi kendi özel biçimiyle nadiren, ancak özellikle çok sayıda bireyde rastlandığında genellikle karşıcinselliğe eklenen cinsel bir dışavurum olarak kabul gördüğüdür. Sonuç olarak eşcinsellik asla düzgülerden[27] kaçamamakta ve kesinlikle kendi anlatımı ile kendi biçiminin içinde sınırlı kalmaktadır.

V. Eşcinselliğin Düzgülere Göre Konumu

Bu konum, düşünce sistemlerini belirleyen ve olması ya da olmaması gerekeni karara bağlayan kurallara, ya da belite[28] uygun olarak değişik anlamlarda anlaşılmalı-

(27) Burada düzgü derken, Fransızca "norme" karşılığı olan terimden sözediliyor. Eski Türkçe'si "düstur" olan bu terim "kural olabilecek ilke ya da önerme"dir (Bkz. Orhan Hançerlioğlu, Ruhbilim Sözlüğü; Remzi Kitapevi, 1988). Düzgü bir tür ölçüdür. Nitekim bu ölçüye uygun olana "normal", uygun olmayana da "anormal" denir. (ç.n)

(28) Belit, "axiome" karşılığıdır. Aynı terimin matematik anlamını aksiyom, fel-

dır. Ben burada, sorunun üç görünüşü üstünde durmakla yetineceğim: Akıl hastalıkları düzlemi; psikanaliz[29] düzlem; davranışların biyolojik düzgülerine ilişkin düzlem.

1. Eşcinsellik ve Akıl Hastalığı - DSM II *(Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders,*[30] *1968)* eşcinselliği kendi içinde psikiyatrik[31] bozukluk olarak değerlendirmiyor. Bu kılavuz ancak cinsel yönelimleri yüzünden ruhsal çatışma ve bozukluk geçiren bireyleri akıl hastalığı çerçevesinde kabul ediyor. Bu pek resmi kılavuza göre bunun nedeni bir sonuca bağlanmışsa bile tartışmaların ardı arkası kesilmedi. Böylece eşcinselliği akıl hastalıklarıyla özdeşleştirmenin ve bu tür hastalıkların içine sokmanın iki yolu vardır: Ya eşcinsellik, daha başka psikopatolojik belirtilere zorunlu olarak bağlı bir hastalık belirtisidir; ya da eşcinsellik kendi başına bir akıl anomalisidir. İkinci sav, bir psikiyatrik bozukluğun ölçütlerini tanımlayan ya da psikanalitik kuramın çerçevesinde kalan kavramla ilgili bir sorunsallığa göndermede bulunur. Önce ilk savın araştırılmasına eğileceğiz.

Eşcinsellerde psikopatolojik[32] belirtilerin[33] araştırılması çok sayıda yayının hazırlanmasına neden olmuştur; bu yayınların çoğunluğunda çok iyi bilinen testler ya da

sefi anlamı ise belit olarak karşılıyoruz. Prof. Dr. Bedia Aksu'nun TDK, Felsefe Sözlüğü'ne (1979) göre belit "(özel) başka bir önermeye geri götürülemeyen ve tanıtlanamayan, böyle bir geri götürme ya da kanıtı da gerektirmeyip, kendiliğinden apaçık olan ve böyle olduğu için öteki önermelerin temeli ve öndayanağı olan temel önerme; (genel) apaçık olsun ya da olmasın, tümdengelimli bir dizgenin başında yeralan, kendisi tanıtlanamayan, ama öteki önermelerin tanıtlanmasına yarayan önerme" anlamına gelir. (ç.n)

(29) S. Freud'un önerdiği ruhsal hastalıkları sağaltma yöntemi olan psikanaliz ya da psikoanaliz için "ruhçözümü" (Bkz. Ruhbilim Sözlüğü, Orhan Hançerlioğlu) ve "ruh çözümleme" (TDK, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, Mithat Enç) terimleri de ilgili kaynaklarda geçmektedir. Terimin eski Türkçe'deki anlamı "tahlili ruhi"dir. (ç.n)

(30) "Akıl Hastalıklarının Tanı ve İstatistik Kılavuzu"; metinde kısaca DSM olarak geçiyor. (ç.n)

(31) Psikiyatri, eski Türkçe'de "emrazı akliye ve ruhiye" olarak geçer. Tam olarak anlamı ruh-akıl hastalıkları hekimliğidir. (ç.n)

(32) Yaygın bir biçimde kullanılması nedeniyle terim bu biçimde kullanıldı; ancak psikopatoloji "ruh hastalıkları bilimi" anlamına gelir. (ç.n)

(33) Fransızca "symptome" karşılığıdır. Eski Türkçe'de "araz" sözcüğüyle karşılanırdı. "Symptomatologie" ise "belirtiler" ya da "belirtibilim" anlamlarına gelir. (ç.n)

psikiyatrik ölçekler kullanılır: MMPI,[34] 16 PF, TAT,[35] Rorschach,[36] vb. ilk örnek sonuçlar psikiyatri ya da cezaevi ortamındaki eşcinsel gruplarla ilgilidir; bu sonuçların büyük çoğunluğu eşcinsellerin patolojiyle ilgileri olduğu yönündedir (Bruce, 1942; Darke ve Geil, 1948; Curran ve Parr, 1957; Hemphill ve çalışma arkadaşları, 1958; Cubbit ve Gendreau, 1972). TAT ve Rorschach testlerini kullanan Wayne ve çalışma arkadaşlarının (1947) aldığı sonuçlar istisnadır. Öbür çalışmalar ilk söylenen çerçevenin dışında değişik ortamlardan, genellikle eşcinsel örgütlerden toplanan deneklerle ilgilidir. İlk toplulukta nevrotik ya da çeşitli hafif patolojik belirtiler ve değişkenler göz önünde bulundurulur. MMPI'dan başlayarak, Dean ve Richardson (1964), Olivier ve Mosher (1968), Manosevitz (1971) bazı ölçeklerin ortalama oranlardan uzaklaştığını belirtiyorlar.

Cattell ve Moroney (1962), Evans (1971), 16 PF'den başlayarak benzer sonuçlara varıyorlar; Cattell ve Moroney hapishanedeki eşcinseller ile özgür olanlar arasında hiçbir ayrım bulmuyorlar (her iki durumda da, sıkıntı

(34) M.M.P.I "Minnesota çok yönlü kişilik dökümü" anlamına gelen "Minnesota multiplephasic inventory" İngilizce teriminin baş harflerinden oluşan kısaltmadır. "Kişiliğin türlü özelliklerini değerlendirmek için geliştirilmiş 550 sorulu bir ölçek" (Bkz. TDK, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü). Orhan Hançerlioğlu aynı teste "Minnesota çok yönlü kişilik envanteri" demektedir ve bu testi kişilik envanteri ya da anketlerinin en ünlülerinden biri olarak değerlendirmektedir. (ç.n)

(35) "Konusal Algılama Ölçeri (Testi)" anlamına gelen "Thematic apperception test- TAT" İngilizce sözcüklerin baş harflerinden oluşan kısaltma terim. Bu terimin tanımı ise TDK Ruhbilim Terimleri Sözlüğü'nde şöyle veriliyor: "Belirli durum ya da olayları gösteren bir dizi resimden oluşan, deneklerden (sujet) resimlerde olup bitenlerle ilgili öyküler uydurmaları istenen yansıtıcı bir kişilik ölçeri (testi)". Orhan Hançerlioğlu'na göre (Bkz. Ruhbilim Sözlüğü) "bir başka yansıtıcı test de Tematik Algı Testi'dir. Murray ve Morgan tarafından geliştirilen bu test, üstünde resimler bulunan yirmi karttan oluşur. Denekten bu resimlere bakarak her biri için ayrı bir öykü uydurması istenir. Denek uydurduğu bu öykülerle kendi kişiliğini yansıtır."(ç.n)

(36) Rorschach tepkileri dengesi ve Mürekkep Lekesi Testi'ni bulan kişinin adından alınan testler. Mürekkep lekesi testlerinin tanımını "üzerinde türlü renklerdeki mürekkep lekelerinin bulunduğu bir dizi karttan oluşan, kişiliğin yapısını ve uyumunu değerlendirmeye yarayan ölçer" biçiminde yapabiliriz (Bkz. TDK, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü). Bu testteki insan tepkileri sayısının, renk tepkilerinin üç sınıfındaki sayıların toplamına oranı da "Rorschach tepkileri dengesi"dir. (ç.n)

nevrozu vardır). Aynı biçimde, Braaten ve Darling (1965), Evans (1971), Bell ve Weinberg (1978) patolojik ögeleri ortaya çıkardılar. Buna karşın, bir ikinci toplulukta, benzeri koşullarda yaşayanlar içinden toplanan eşcinseller ile karşıcinseller arasında hiçbir ayrımın olmadığı ortaya çıktı: Hooker (1957), Chang ve Block (1960), DeLuca (1967), Siegelman (1972), Saghir ve Robins (1973), Clark (1975).

Seviciler üstünde de benzeri gözlemlerde bulunuldu. Psikiyatrik ögelerin etkilediği ele alınan örneklerde hastalıklı yapı açıkça ortadaydı (Gluckman, 1966; Kayes, 1967; Kremer ve Rifkin, 1969). Aynı hastalıklı yapı, daha başka topluluklardan çıkarılan öbeklerde de kendini göstermekteydi (Gianelle, 1966, bütünüyle kendi buluşu olan bir kurama göre, sevicilerin suçluluğa ya da sapıklığa elverişli özellikleri olduğunu saptar; Kenyon, 1968'de, nevrotik bir yapının ağır bastığını belirtir, ama 1971'de her üç test arasında bir uyumsuzluk olduğunu ileri sürer; Thompson ve çalışma arkadaşları, 1971; Eisenger ve çalışma arkadaşları, 1972, sinir ve ruh bozukluğu yapısı içinde eşcinsellerde kendilerini üstün görme duygusunun ağır bastığını saptarlar). Psikopatolojik ortamların dışından alınan örnekler üstünde yapılan çok sayıda araştırma, seviciler ve karşıcinseller arasında hiçbir ayrım olmadığını ortaya çıkardı (Armon, 1960, bir insan resmi ve Rorschach testiyle; Hopkins, 1969'da 16 F, 1970'de Rorschach ile; Wilson ve Greene, üç ayrı kişilik testiyle, sevicilerin karşıcinsellerden daha uyumlu olduklarını saptadılar. Aynı sonuçları 1967'de Freedman; 1972'de, ABD'deki 82 sevici üstünde, 1979'da İngiltere'de 61 sevici üstünde araştırma yapan Siegelman; 1973'de, her iki grup arasında sevicilerin daha çok alkol içmeleri ve daha çok okul terketmeleri dışında hiçbir ayrım bulmayan Saghir ve Robins; 1978'de eşcinsellerde bunalım geçirmeye hafif bir eğilim olduğunu belirten Bell ve Weinberg; 1978'de Ferguson ve Finkler de elde ettiler).

Varılan ilk sonuç, her tür psikopatolojik belirtilerden yalıtılmış bir eşcinsellik olduğuydu. Böylece Amerikalı ruh hekimi Brill'in, 1913'de, öne sürdüğü şu sav doğrulandı: "Benim eşcinselliğin tam bir beden ve akıl sağlığıy-

la bağdaşır olduğu konusunda en küçük bir kuşkum yok." Eşcinsellikte psikosomatik hastalıklar bir yana beden sağlığı sorunu sözkonusu bile değildir. Buna karşılık bazı eşcinsellerde patolojik ögelerin varlığı düşünmeye değerdir. Sık sık, özgüven yitimiyle birlikte seyreden sinir ve ruh rahatsızlıklarına ilişkin belirtiler, deneğin çatışma halinde olduğu eşcinsel tutum ve davranışların bilerek yadsınmasıyla bir araya gelir. Bu hastalık belirtilerinin cinsel yönelimle ikinci derecede önemli bir bağı, karşıcinsellerde görülenlere benzer düzeneklerle ilgisi olabilir. Aynı biçimde bu hastalık belirtilerinin, bir diğer açıklamasından başka bir şey olmadığı eşcinselliğe bağlı oldukları da düşünülebilir. Bu tür bir varsayım özellikle cinsel sapmanın varlığıyla belirgin, sosyal uyuşmazlık ve kişilik bozukluklarının, her ne kadar nedenleri henüz kesinlikle kanıtlanmamışsa da, "patolojik eşcinsellik" diye bir ayrım yapılmasına götürür. Bir üçüncü tavır da, sosyal açıdan mahkum edilmesinin açıklamasına tepki olarak eşcinselliğin bütün psikopatolojik belirtilerinin saptanmasını kapsar. Klinik olarak eşcinselin, bazı azınlıklara özgü duyarlılaşmaya benzer dış olaylara karşı nazikleşmesi açıkça görülmektedir, bu da onları patolojik tepkilere elverişli duruma getirir. Büyük bir olasılıkla böyle bir görüş olaylara dayandırılmalıdır. Artık geriye bazı dışavurumlarda eşcinselliği, savunma olduğu kadar çözüm niyetiyle bilinçsiz bir uyuşmazlığın belirtisi olarak görmek kalır. Bu son açıklama bizi, ileride tartışılacak olan psikanalitik kurama götürür.

Eğer eşcinsellik, güncel araştırma yöntemlerimizle günün koşullarına uymaya duyarlı akıl anormalliklerinin her tür ögesinden yalıtılmış olarak varlığını sürdürebiliyorsa, bu koşullarda hâlâ patolojik bir süreç görebilir miyiz?

Eşcinselliğe dışavurum olasılığı sunan bazı kültürlerde, eşcinselliğin patolojik düzeyde kınanması ve dışlanmasının hiçbir anlamı olmayacağı sonuç olarak ileri sürülebilir. Bu kültürel görecelik çok güç savunulabilir. Açıkça görülmektedir ki yerleşik kurumlarda eşcinselliğin kendini dile getirmesine izin veren kültürler bir yandan onu sınırlamakta, öte yandan da neredeyse her vesileyle

eşcinselliği ayıplamayı ve kınamayı şu ya da bu biçimde sürdürmektedir. Bazı kültürler, Linton'un açıklamasına göre, eşcinselleri "ahlaksızlık örnekleri" olarak sunmakla yetinmekte, başkaları gibi aynı biçimde çocukluktan ya da erginlikten başlayarak bu yönde bir seçim yapılmasını kurallara uygun görmemektedirler. Eskiden beri varolan bir kategoriden başlayarak bazı bireylerin toplumsallaşmasına izin veren eşcinsel bir rolün varolduğunu kabul etmek, kimilerinin (karşılaştırınız, McIntosh, 1968) düşündüğü gibi, kavramın yananlamına (Whitman, 1977) ve kültürel aktarımın gözlemlenmesine tam anlamıyla karşıttır. Her şey sanki, kendilerine zorla kabul ettirilmeye çalışılan eşcinsel davranışlara toplumlar sonunda razı olacakmış gibi geçmektedir. Kısaca eşcinsellik, türün üremesi gereğiyle birleştiği andan başlayarak her kültürdeki değer yargılarıyla çelişmektedir. Nüfus aşırılığına biyolojik çözüm olmaktan uzak, eskilerde var olan genel düşünme biçimi içinde eşcinsellik, gelişmesiyle ters bir sonuca ulaşmak tehlikesini taşır ve bu düzlemde, kültürel açıdan son derece yaygın bir uygulama olan çocuk öldürülmesiyle ortaya koyulan sorunlara ulaşır: "Nitekim bu yüzden Eski Yunan siyasi olarak çok büyük acı çektikten sonra ölmüştür; burada aşırı nüfus diye bir şey değil de nüfus azalması,[37] yani insan *(erkek)* azlığı sözkonusudur, öte yandan gelenekler ve yasalarca meşru sayılan çocuk düşürme ve çocuk terketme gerçek insan sayısının kolaylıkla daralmasına yol açmıştır" (R. Flacelire).

Steven Goldberg son yıllarda eşcinsellik anormalliğinin nedenleri üstüne bireysel bir görüş ileri sürdü. Kültürün eşcinselliği kınaması, böyle bir tavır alınmasına karşın, yalnızca bir bireyin onu uygulamaya yönelmesi durumunda yararlı olacaktır. Hamil o andan başlayarak gerekli olmayan bir acıyı kabul eder, bu da anormalliğin ilk koşulunu oluşturur. Dahası eşcinselliğin, anormal olarak nitelendirilmesi belli nedenlerden ileri gelmelidir. Bu son

(37) Burada oliganthropie terimi kullanılıyordu; bir türetme sözcükle karşı karşıya kaldık. Sözkonusu sözcüğün (daha doğrusu terimin) Olig(o) öneki, "az, az sayıda" anlamına gelen Yunanca "oligos" sözcüğünden; anthropie (ya da anthropo) soneki ise, "insan" anlamına gelen Yunanca "anthropos" sözcüğünden türetilmiş eklerle yapıldığı göz önüne alınarak nüfus azalması demeyi uygun gördük. (ç.n)

etmenler kısaca "akılalmaz gerekçesi olan etmenler" ya da "duyguların yer değiştirmesi" olarak tanımlanır; bütün bu etmenler sonuç olarak, gerekli neden olmaksızın bireyin özerkliğini ve olgunlaşmasını sınırlayacaktır. Yeri gelmişken, söz gelişi beynin belli bir yarımküresinin baskınlığı sonucu sol eli kullanmaya yönelindiği gibi eşcinselliğin de organik gelişmelerden ileri geldiği kanıtlanacak olsaydı, buradan hareketle eşcinselliği normal davranışlar arasında değerlendirmek zorunda kalınırdı. Burada uyarlanma ölçütleri küçümsenmekle kalınmıyor, zira böyle yapılmakla belki de "solaklık" bir anormallik durumuna getirilir, dahası bir başka seçenek de yaratılıyor: Karşıcinsellik ya organik etkenlerce belirlenecektir ya da bütün ögeleri "normal" olan ilksel (pek basit) bir ruhsal gelişimle (psikogenez) sonuçlanacaktır. Böyle bir durumun anormal bir eşcinselliği, sırf yaratıcı gelişmesi nedeniyle haliyle normal olacak bir başkasından ayırmayı sağlamasının kolayca anlaşılacağı doğaldır. Aynı biçimde bir gelişme dönemi çatışmasını çözmek için eşcinselliğin kullanılması hastalıklı olabilen bir olayın yaşanmasını da sağlayabileceğini ortaya koyar. Artık geriye karşıcinselliğin hangi noktaya dek aynı biçimde anlaşılamayacağını bilmek kalıyor. İşte gerçekten de bu tür sorunlarla psikanaliz evriminde karşılaşılır.

2. Psikanalitik Görüş Açısından Eşcinsellik - Eşcinselliğin Freud tarzında dile getirilişinde; basit bir ruhsal çatışmayla belirgin bu sorunun ruhsal çözümü olur biçiminde görüldüğü biyolojik bireyoluş[38] verilerine dayanır. Ruhbilimsel kurama göre cinsel gelişme üstüne bir incelemenin genel niteliğini gözönüne alarak eşcinsellik oluşunun ayrıcalıklı anlarını belirtmekle yetineceğim.

Freud için normal olan tek bir cinsellik vardı ve türün üremesi bu cinselliğin karşıcinsel bir ilişki içinde uygulanmasıyla sağlandığını anımsatmakta yarar görüyorum. Eşcinsel olacak bireylerde, karmaşık bir gelişme üç tür engel yüzünden herhangi bir çözüm yoluna ulaşamamıştır: Bir gelişmenin durması, iki düşkünlük (saplantılar) ve üç Oedipus kompleksi için bir çözüm bulunama-

(38) Bireyoluş ya da eski Türkçe'deki haliyle tekevvüni ferdi; ortogenese ya da ontogenie karşılığıdır.(ç.n)

ması.

"Cinsel gelişmenin belli bir biçimde durması" sözkonusudur (Freud), çünkü eşcinsel, tıpkı sapkın gibi, döllemeyi yadsır; ancak sapkın, kendiliğinden cinselliğe aşırı düşkünlükteki gibi kısmi amaç evresini henüz aşmamışsa bile, eşcinsel ondan daha ileri bir evreye ulaşmış değildir: Burada sevgeç,[39] kendisine benzeyen bir başka beden üstünde toplanmak için (eşcinsel amacın seçimi) aşkta amaç olarak kendi öz bedenini (özseverlik) terkeder. İlk saptama dışkıl evre düzeyinde yer alır: Aktiflik-pasiflik[40] eşleşmesi içinde, dışkının atılmasıyla ve dışkının anüs mukozasından geçişiyle belirgin anüs ilişkisi, bir dizi yakıştırmayla bir başka cinsel düzlemde bambaşka nitelikler kazanır (bok çomağı= penis; bok yitimi= hadımlık; dışkı malzemesi= çocuk; anüs= vagina). İkinci saptama ise üretken dönemde bulunur:[41] Penis her iki cinste de vardır. Erkek çocukta hadımlığın getirdiği, insanı üretken kadın düşüne götüren kaygı (iç sıkıntısı), kızda ise, erkeklik kompleksi ya da erkekliği üstlenmeye götüren eksikliğini reddetmesi biçiminde rastlanır. Son olarak da Oedipus kompleksi sırasında, erkek çocuğun hadımlık kaygısı tam tersi yönde oldukça önemli bir özdeşleştirmeyle son bulabilir: Anneyle özdeşleşme ve cinsel açıdan taşkın bir duygusal bağlılıkla pekiştirilmiş babadan bir çocuk sahibi olma isteği. "Eşcinsellik, babaya duyulan kadıncıl bir ilişkiyle belirgin davranışların bütünüdür" (Pasche). Kızda, bızırın, vagina zararına değerlendirilmesinin sonu babayla özdeşleştirme ve anneden bir çocuk sahibi olma isteğiyle son bulur.

Bu klasik şema bazı yazarlarca duruma uyarlandı (Bieber, Socarides, Gillespie); bu yazarlara göre Oedipus öncesi duygusal olarak anneye bağlılık, her iki cinsiyette

(39) Sevgeç ya da libido: "ilkel benliğe bağlı ve genel anlamda cinsel özlem denebilecek ruhsal güç ya da diriliklik (dinamizm)" (Bkz. TDK, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü). (ç.n)

(40) Burada eşcinsel taraflardan birinin "erkek", öbürünün "kadın" rolü üstlenmesiyle belirgin durum kastediliyor. Aktif olan taraf "erkek" rolünü, pasif olan taraf da "kadın" rolünü üstleniyor. (ç.n)

(41) Üretken Dönem terimi Freud'da "yaklaşık olarak 3-7 yaşlar arasında çocukluk cinselliğinin penise ya da kızlarda onun yerine geçen şeye dönük duruma gelmesi" anlamındadır (Bkz. TDK, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü). (ç.n)

de, eşcinselliğin acaip bir biçimine yol açar. Socarides "zorlama ya da zorunlu eşcinsellik" denilen bu biçime karşı çıkar. Eşcinselliğin bu biçimi anne ile ortakyaşar bir ilişkiyi kırmak konusunda yetersizliğe bağlıdır, bu durumda eşcinsel kaynaşma özdeşleşmenin hizmetinde; Oedipus tipindeki zorunlu olamayan eşcinsellik ise, bağımlılık ve güvenliliğin hizmetinde olacaktır.

Karşıcinsel konu seçimine doğru gelişmenin kesin bir evresini aşmakta yetersizlik, gelecekteki gerilemelerin uygulandığı saptamalar, Oedipus kompleksiyle ilgili yanlış çözümler eşcinselliğin çözmesi gerekeceği çatışmanın başlıca kaynakları olacaktır. Psikanaliz için eşcinsellik patolojik kategoride yer almaktan kaçamaz. Freud bir eşcinselin annesine yazdığı mektupta, eşcinsellikten "bir hastalık gibi değerlendirilemez" diye sözediyor; ama "cinsel işlevlerdeki bu değişmenin cinsel gelişmede belli bir duraklama sonucunu doğurduğunu" da ekliyor. Freud'dan sonra, eşcinselliği ele alan psikanalistler eşcinsellikteki nevrotik özellikleri ortaya çıkardılar; sözkonusu olan ya kadınlardı (Caprio, 1954; Kaye ve çalışma arkadaşları, 1967) ya da erkekler (Bergler, 1956; Bieber ve çalışma arkadaşları, 1962; Socarides, 1968, 1974; Bergler, 1956; Hendlin, 1975). Bergler, "tüm psikanalitik kuramlar erişkin eşcinselliğin psikopatolojik olduğunu onaylıyor" biçimindeki görüşünü ortaya attıktan sonra, hem kendisinin hem de çalışma arkadaşlarının düşüncesini de belirtiyor: "Biz eşcinselliğin, psikoseksüel ve patolojik biyososyal bir uyum olduğunu, karşıcinsel itkilerin[42] ortaya çıkmasını çevreleyen yaygın bir korkudan doğduğunu düşünüyoruz".

Bununla birlikte Freudçu çözümün, ikicinsellik ve örtülü (gizli) eşcinsellik kavramlarından[43] yoksun olduğu söylenemez.

Freud için ikicinsellik insanların biyolojik bir tasar-

(42) İtkiyi "pulsion" karşılığı, "ancak bir etkinlikle sona eren ya da hafifleyen fizyolojik ya da ruhsal gerginlik" anlamında kullandık. (ç.n)

(43) Türkçe'de kavram, Fransızca hem "concept" hem de "notion" terimlerini karşılamaktadır. Ancak "notion" karşılığı kavramın "bilgi konusu anlamında kavram" (Bkz. Ruhbilim Sözlüğü, Orhan Hançerlioğlu) olduğunu ve eski Türkçe'de malume terimiyle karşılandığını (oysa "concept karşılığı kavram eski Türkçe'de mefhum terimiyle karşılanırdı) belirtmemiz gerek. (ç.n)

rufudur. Hatta hayvanlarda bile, cinsel gelişme aşamalarının yönlendirilmesi, konuların seçimi ve özdeşleşme düzenekleri (dolayısıyla cinsel rol ve özdeşlik) Freud'un "iliniksel etmenler" diye adlandırdığıyla sağlanır. Psikolojik düzlemde aktiflik-pasiflik eşleşmesi (kutupsallığı), bütün eşcinsellerde belli bir karşıcinsel tercih ya da tersi, bütün karşıcinsellerde bir eşcinsel tercih varlığını ikicinselliğe borçludur: "Hepimizde, yaşam boyunca, normal sevgeç erkek ve dişi konular arasında salınır durur" (Freud). Aynı biçimde, kaynağı bazı nevrozlar[44] (karşılaştırınız, histeri) ya da psikozlar[45] (karşılaştırınız, paranoya) olan çatışmalara yol açabilen de gene ikicinselliktir. Bızır olması nedeniyle kadınlarda daha güçlü olan ikicinsellik eşcinselliğe götüren çatışmaları da vurgulayacak ve eşcinsellerde aşağılık duygusunun kaynağı olarak kalacaktır. Kısaca ikicinsellik, erkekte kadınlık niteliğiyle giderilen erkekliğin üstlenilmesi, kadında penise karşı istekten sorumlu olacaktır.

Örtülü eşcinsellik kavramı ikicinsellik kavramından çıkmıştır. Bir birey açıkça karşıcinsel gibi davrandığında, eşcinsel tavırları ve seçimi savunma düzeneği konusudur; bu tavır ve seçim kaldırılıp atılmış değildir, yalnızca itilmiş ya da yüceltilmiştir. Bu tür bir eşcinsellik herhangi bir anda, açık eşcinsellikten farklı biçimlerle, özellikle de bireyin bilinç düzeyinde, kendini gösterebilir. Örtülü bir eşcinselliğin böylece yaşama geçmesi hiç de az rastlanır bir olay değildir. Freud'un belirttiği gibi: "Normal insanlarda açıkça kendini gösteren bir karşıcinsellikten daha çok, önemli miktarda örtülü ya da bilinçsiz eşcinsellik bulunabilir." Bu örtülü eşcinselliğin yüceltilmesine, kadın ve erkek arasındaki dostlukların, kardeşliğin daha belirgin olduğu (kilise, ordu, manastır, klüpler, vb.) ilişkilerde; itilmesine ise, her iki cinsiyetin karşı karşıya kaldıkları çok sayıdaki güçlüklerde ve karşıcinselliğin işlevsel bozukluğu içinde rastlanır.

Başlangıçtan gelen psikanalitik sistemleştirme, uzun yıllardan bu yana, çok sayıda yansız eleştirilerle karşılaş-

(44) Yaygın olmamakla birlikte bu terimi karşılayan çok güzel bir Türkçe sözcük vardır: Sinirce. (ç.n)

(45) Yaygın olmamakla birlikte bu terimi karşılayan çok güzel Türkçe bir sözcük vardır: Çıldırı. (ç.n)

tı; yansız eleştiriler derken anladığım işi felsefi soyutlamalara dökmenin ya da yandaş polemiklere girmenin dışlanmasıdır. Bu eleştiriler de çoğunlukla psikanalitik çerçevede kalmayı kuşkuyla karşılayan yazarlarca kaleme alındılar. Bu eleştiriler öncelikle ikicinsellik ve örtülü eşcinsellik konularında yöneltildi.

İkicinselliğin biyolojik temelleri, kuramın yakasını bu temellerden (biyolojiden) kurtarmanın önemli olduğunu düşünen psikanalistlerce (Rado, 1940; Stoller, 1972) reddedildi. Memelilerin embriyonu (cücük) dişilere özgü yapısal unsurlara uygun olarak kendiliğinden gelişir, bu durumda sistemin erkek cinsiyete-karaktere doğru gelişmesi için androgenler[46] salgılanır. Kısaca bızır güdük kalmış bir erkeklik organı değildir, tersine erkeklik organı aşırı gelişmiş bir bızırdır.

Ruhbilimsel düzlemde, keyfi olarak (Rado) bedenin bir bölümünün etkinliği ile erkeklik ve bir başka bölümünün edilgenliği ile dişilik arasındaki karşıtlık reddedilir. Bilinmelidir ki vagina yadsınamaz bir kas etkinliğiyle donatılmıştır (Moulton) ve kadında edilgenlik hastalıklı bir tutumdur: "Kadında içine alma gereksinmesi, erkeğin kadının içine girme gereksinmesi kadar etkindir" (Shainess). Birçok kez belirtildiği üzre (Horney, Fromm, Thompson) penise duyulan istek, erkeğe verilen sosyal statü nedeniyle ikincil derecede önemli ve tepkisel olabilmektedir. Sonunda vagina için ancak üreme organlarına tanınan bir öncelik istenir (Horney, Muller, Lorand, Bieber ve Drellich, Erickson).

Örtülü eşcinsellik kararlı ve ısrarlı eleştirmenlerden de çok çekmiştir (Alexander, Horney, Szasz, Sullivan). Rado (1940) örtülü eşcinselliğin karmaşık yapısını ortaya koydu (Salzman bunu "sürprizlerle dolu kapalı kutu" diye nitelendirir): "Aynı cinsiyetteki bireyler arasındaki ilişkiler, egemenlik, boyun eğme, rekabetten doğan karşıtlık ya da dostane işbirliği, tartışmasız bir biçimde, "bilinçsiz eşcinsellik" belirtileri olarak yorumlanmıştır; bütün bunların deneğin cinsel yaşamıyla bilinçli ya da bilinçsiz bir

(46) Androjen "erkeklik karakteri sağlayan madde; testislerden ya da adrenal korteksten salgılanan hormonlar ya da bu hormonlar benzeri yapay madde" (Bkz. Pars Tuğlacı, Tıp Sözlüğü). (ç.n)

kaynaşması olduğu konusunda kuşku yoktur." Günümüzde, sevgeçin bağımsız belirtileri olarak özgün ve ilkel gerçekleri sosyal ilişkilerde görmemenin olanağı yoktur (Harlow, Bowlby). Salzman (1957) eksiksiz bir eleştiriye kalkıştı. Örtülü eşcinsellik terimi, ya oluşmuş ve var gücüyle uygulamaya koyulmaya duyarlı ama henüz uyuyan bir durumu anlatır ya da bu gelişmeyi sağlaması için belli bazı koşulların ortaya çıkaracakları eşcinsel olma fırsatıyla ilgilidir. Örtülü eşcinsellik konusunda Freud'un geliştirdiği ilk anlam yanlıştır, zira Freud bu tanımla hepimizin duygusal olarak tamamlanmış eşcinseller olduğumuzu söylüyor. Üstelik Freud, bu tür bir örtülülüğü doğrulamak için olayı kokuşmuş bir çevreye dayandırıyor, oysa belli bir anda açık bir eşcinselliği ortaya çıkarması gerekir. İkinci anlamı ise gereksizdir zira hepimizin edimsel olarak (fiilen) veremli ya da frengili olduğumuzu ilan etmemizde çok büyük bir yarar yoktur. Kısaca, Bieber ve çalışma arkadaşları bu konuda en belirgin açıklamayı getirenlerdir: "Bu kitabın yazarları örtülü eşcinselliğin her yerde hazır ve nazır olduğunu geçerli kılamadılar. Biz çok sayıda erkek bireyi psikanaliz yönünden inceledik ve bu kompleksle ilgili en küçük bir iz bile bile göremedik."

Eşcinselliğin niteliği üstüne psikanalizle ilgili kavramlar en iyi deneysel yöntemlerde sınandı. Gerçekten de bir kuramın geçerliliği elde edilen sonuçlara göre saptanır; ancak uygulanan yöntembilim genellikle psikanalitik ilişkilerin dışında yer aldı. Bütün sorun böyle bir sürecin ne tür bir değeri olduğunu bilmektir. Bazı psikanalistler klinik yapının dışındaki her tür değerlendirme girişiminin, duygudan yoksun çözümsel ilişkileri ortaya çıkardığını düşündü. Tam tersine çokluk yanlıları için bir kuramın geçerlilik usulleri, yarattığı etkilerin mantığı bir kez tanımlanınca bütün savlar reddedilip nesnel deneyler karşısında tutunamayacak olmasıdır. Buna göre ilk işlemler genel kurama uygun olarak eşcinsellerin öznelliklerinden kurtulmayı içerecektir. Böylece eşcinsellerin temel özellikleri gereği hadım olma korkusuna kapıldıkları ve yüksek derecede özseverlik gösterisinde bulundukları kanısına varıldı. İlişkilere bağlı özel koşullarda erkek eş-

cinsel annesiyle güçlü bir özdeşleşme, varlığı belli olmayan zayıf bir babayla da reddediş içinde olacaktı.

En belirgin kavram erkek eşcinsellerin hadımlık bunalımıdır. Bilinçli bir hadımlık bunalımı olduğunu Saghir ve Robins kesinlikle reddetmektedirler; onlara göre incelenen hiçbir eşcinsel, bir kadınla olası cinsel ilişki sonunda bedeninin ya da üreme organlarının yaralanacağı korkusuyla davranmamıştır. Freund ve çalışma arkadaşları (1973, 1974) eşcinsellerin kadınlardan tiksinmelerini sağlayan doğal duygularını nesnellikle ele almayı amaçladılar; erkekler karşısında karşıcinsellerdekine benzer bir tepkinin sözkonusu olduğu sonucuna vardılar. Sorgulamayla geliştirilen bir test yardımıyla (Kişiliğin Dinamik Dökümü ya da Gryger'in DPI testi, 1961) ve iki kez (1957, 1957) Gryger ve çalışma arkadaşları, hadımlık sıkıntısı olarak eşcinseller ile karşıcinseller arasında hiçbir ayrım saptayamadılar. Aynı biçimde Thomas (1951) ve Lindner (1953) "Blacky Test" uygulayarak olumsuz sonuçlara vardılar. Bu arada Schwartz (1956) TAT yardımıyla eşcinsellerde hadımlık bunalımının etkinliğini ortaya koymayı başardı. Bununla birlikte Kline (1972) varılan bu sonuçların kapsamını daralttı. Buna karşılık Bieber ve çalışma arkadaşları (1962) eşcinseller ile karşıcinseller arasında anlamlı farklar buldular: Eşcinsellerin % 70'i kadınlara özgü cinsel organlara karşı tiksinti duyuyorlar ya da bu organlardan korkuyorlardı (karşıcinsellerde bu oran % 34'tü); eşcinsellerin % 42'si bu tür duyguların yanında kendi cinsel organlarının hastalanacağı ya da yaralanacağı korkusunu taşıyorlardı (karşıcinsellerde bu oran % 8'di). MMPI'ya uygun örtülü eşcinsellik derecesine göre ayrılan kadınlara uygulanan taşistoskopik[47] gösteri süresince, Goldberg ve Milstein (1965) yüksek örtülü eşcinsellik düzeyindeki kadınların her iki cinsiyetten çıplak beden gördüklerinde kendilerini başkalarından daha çok tehlikede hissettiklerini buldular. Çalışmalarından üstte söz edilen Gryger ve çalışma arkadaşları ile Gryger tek başına (1958) eşcinsel erkeklerde karşıcinsellerdekinden daha yüksek bir özseverlik olduğunu saptadılar. Bir eş-

(47) Taşistoskop, algılamanın bazı özel koşullarını saptamak ve ölçmek üzere deneklere kısa bir süre ışıklı resimler göstermeye yarayan aygıttır. (ç.n)

cinsellik dönemine zorunlu geçişle ilgili elimizdeki sorular bu savı doğrulamıyor, gayet tabii burada bilinçsiz bir gelişme sözkonusu ama Bieber ve çalışma arkadaşları da aynı yönde bir sonuca vardılar. Aynı cinsiyetteki erginler arasındaki cinsel kaynaşmalar, şu son zamana dek kural olan cinsel ayrımla bütünüyle kolaylaştırılırlar.

İlerki sayfalarda ilkel psikanalitik kuram sonuçlarının daha başka ne tür nesnel yöntemlerle ortaya çıkacağını göreceğiz; ama daha 1972'de, Kline'nin elde ettiği sonuç oldukça karamsardı: "Eşcinsellik konusunda Freudçu kuramın lehine hiçbir nesnel kesinlik olmadığı sonucuna varıldı."

3. İnsanlık Öncesinde Eşcinsellik: Hayvan Eşcinselliği Sorunu - Ortak zihinsel gelişme eşcinselliği hem bir hastalık hem de doğaya karşı bir davranış durumuna indirgenmesini içerir. İlk tutumla ilgili ne düşünüldüğünü gördük, ikincisi ise oldukça nazik bir çözüm gerektirir.

Açıkça eşcinselliği doğadan kaldırıp atmak mantıklı bir tutum değildir; eşcinsellik en azından insan doğasının bir parçasıdır ve eğer bu doğal bir sapkınlıksa bile acaba bu sapkınlığın hangi dereceden başlayarak doğduğu bulunabilir mi? Biyoloji yasalarına boyun eğen her şey gibi doğayı tanımlamak yeterli olacaktır diye düşünülebilir. Oysa iki düşünsel tutumla karşı karşıya bulunulmaktadır. Öncelikle, biyolojik bir olgu, bir kuramla birleşmeye uygun gözlem verisidir. Bir başka deyişle: Acaba insanın dışında bazı hayvan türlerinde eşcinsellik olarak nitelendirilebilecek davranışlar var mıdır? Ama biyoloji bir ikinci tutumu da kapsar. Bir davranış, bir organ gibi, doğal seçmenin eleğinden geçmiş olma koşuluyla bir türün bağrında korunmuştur. Şu halde, bazı hayvan türlerinde açıkça eşcinsellik olaylarına rastlansa bile, hemen akla bu olayların işlevleriyle ilgili sorun gelir.

Birçok hayvan türünde evrik cinsel tepkilerin var olduğu biliniyor: Bir cinsiyetteki hayvan karşı cinsiyetteki hayvanın tutum ve davranışlarını üstlenebiliyor. Buffon'un alıntılayarak belirttiği üzre Plutarkhos "doğanın bu taşkınlığına kanan her horoz"un ateşte yakılmak cezasına çarptırılacağı yasadan söz ediyor. Burada asıl sorun

bu tür gösterilerin eşcinselliğin sözkonusu olduğu bir olayı geliştirip geliştiremediklerini; yani aynı cinsiyette yer alan bireyler arasındaki cinsel uyarılmanın orgazma ulaştırabileceğini ya da benzer bir gelişmeyle kendi başına olayların duygusal bir ilişkiye bağlı olup olmadıklarını bilmekte yatıyor. Elbette önemsiz ayrıntılarla ilgili gözlemlerin kontrol ettiği olguları ayırdetmek daha uygundur.

İlk gerçekler ortaya çıkar. Döl sistemleriyle ilgili kesin davranışlar cinsiyetlere göre farklılık gösterir ya da öyle durumlar vardır ki bir cinsiyetteki bir birey karşı cinsiyetteki davranışlardan birini ortaya koyar. Gerçekten de bu durumda çiftleşme sırasında ya dişinin tavırları (ters kamburluk, doğumda bebeğin geliş biçimi) ya da erkeğinkiler (dişinin üstüne biniş) sözkonusudur; çiftleşmeden önce varolan ilişkileri hatta kur yapma dönemiyle ilgili olan bazı tavırları da eklemek gerekir. Böylece dişi gibi davranan erkek hayvanlar bulunabilir (maymun dışındaki hayvanların erkek üyelerin çoğunluğunda ender rastlanan olaylardır, ancak yaşamın ilk ayları boyunca biyolojik olarak dişileşmiş olan hayvanlar bunun dışındadır). Bu durumda, yaşayan bir başka erkek, dişileşmiş olan erkeği aşmaya[48] çalışabilir. Keza kendiliğinden bu tür bir davranış gösteren az sayıda erkek fare de vardır (Beach). Bu fareler öbür erkek farelerin yanında oestrus[49] durumundaki dişilerin tavrını alırlar; erkek türdeşleri de bu biçimde davranan erkek fareleri aşabilir, ama bir dişi farenin yanında bu tür erkek fareler "erkek" gibi davranırlar. Dişilerde ise kendiliğinden gelişen erkek hayvanlara özgü "dişinin üstüne biniş" davranışı on üç memeli hayvan türünde gözlenmiştir. Ancak burada daima kısa süreli olaylar sözkonusudur ve bu olaylar cinsel kaynaşmalarda varolan daha başka davranış ve tutumlarla birlikte yer almazlar. Beach iki etmenden hareketle bu gerçekleri sistematik bir biçimde ortaya koydu (1976):

(48) Yazarın terimlerine sadık kalmak amacıyla bu deyimi kullandık. Genellikle hayvanlar arasında, özellikle evcil hayvanlarda erkek hayvanın dişisiyle çiftleşmesi anlamına gelen yaygın kullanılan bir deyimdir. (ç.n)

(49) Oestrus durumu, fizyolojide, memeli hayvanların dişilerinin dalap halini izleyen, böyle bir duruma eşlik eden ve öncesinde yeralan işlevsel ve histolojik olayların bütününü anlatır. (ç.n)

Uyarım ve yanıtın tamamlayıcı ilkesi (dişiye özgü bir uyarının büyük bir olasılıkla erkeklerin algılayacakları türde bir yanıt uyandıracaktır; doğal olarak bunun tersi durumunda erkeklere özgü bir uyarım da cinsiyeti dişi olanlarda bir yanıt yaratır) ve cinsiyete bağlı üstünlük (baskınlık) (her iki cinsiyette de, kalıtımsal cinsiyetin tersine uygun bir davranış bulma şansı artık yoktur). Üstte anılan olguların bazıları tamamlayıcılık ilkesi açısından kanıtlanabilir durumdadır: Her ikisi de oestrus durumundaysa dişilerin, erkeklerin çiftleşirken yaptıkları gibi bir başka dişinin üstüne binmelerine çok sık rastlanır. Bu arada uyarım erkek üyelerde sorun yaratır. Yavrunun doğumda geliş biçiminin anlamı, göründüğü kadarıyla cinsel değil de bir egemeni yatıştırıcı niteliktedir. Gerçekten de birçok hayvan türünde boyun eğme işareti dişinin çiftleşmeye davet işaretinin aynısıdır. İşaretin bir kaç anlama çekilebilirliği nedeniyle türdeşin yanıtı tamamlayıcılıkla ilgili tavrı ortaya koyacaktır. Bu düzeneklerin tam olarak anlaşılması, bir cinsiyetteki bireyin, cinsel ilişkilerde kullanılan davranışların varlığının başkalarınca da hesaba katılmasını gerektirir. Beach, beynin ikicinsel örgenleşmesiyle ilgili bir varsayıma başvurur. Bazı biyologlar ise (Diamond, Young, Goy) bu terimi, bazı hayvan türlerinde her iki cinsiyetteki bireylere özgü davranışların aynı cinsiyetteki bireylerde bulunmasını anlatmak için kullanırlar. Bu kavramın kullanılması ise yanıltıcıdır. Aslında bu kavram iki davranışı kapsar: Erkekte doğum sırasında yavrunun gelişiyle ilgili davranış; dişinin erkeğe özgü üstüne binme davranışı. Tersi durumunda bu davranışların kendi içlerinde hiçbir anlamı olmaz. Belli bir bağlamda ise bu iki davranıştan ancak biri edinilir. Goy haklı olarak, güçlü bir yapay androgenisazyonun[50] Rhesus maymunlarında doğumda yavruların geliş biçim-

(50) Fransızca "Androgenisation" teriminin okunuşuna göre yazdık. Türkçe karşılığını bulamadığımız gibi böyle bir Fransızca terime de ilgili kaynaklarda rastlayamadık. Ancak "androgenese" ve "androgene" terimlerini bulduk; yazarın sözkonusu terimi de "androgenese"den türettiğini sanıyoruz. Androgenese "laboratuarda üretilen ve özellikle, kromozomlar açısından erkek ebeveyinlerden gelen hayvanlar" anlamına geliyor. Androgenisation da bu anlamın "eylemi"dir, yani "laboratuarda erkek ebeveyinlerden gelen hayvan dölleri üretilmesi". (ç.n)

lerinin sıklığını azaltmadığını anımsatıyor; kuşkusuz öyle çünkü doğal seçme, yatıştırma usullerindeki önemi nedeniyle bu olayı korumaktadır. Gözlemler dişinin çiftleşmesinin oyunla ilgili bir bağlamda yer alabileceğini göstermektedir. Bu koşullarda ikicinsellik kavramının insan türüne kadar yaygınlaşması öncelikle bilimadamlarının tehlikeye atmaktan kaçınmaları gereken bir sapkınlık olduğu açıkça ortadadır.

Bu arada geriye, buraya kadar incelenenlerle dikkat çeken ve insanın ortaya çıkışının hemen öncesinde yer alan primatların gözlemlenmesinden gelen bir başka öbek olay daha kalıyor. Evrik cinsel bileşenler, hem ortamın doğal koşullarında hem de zorla kabul ettirilen koşullarda her iki cinsiyetteki hayvanlarda doğrulanmıştır. Bugün elimizde birçok maymun türü konusunda ayrıntılı bilgiler vardır. Bu bilgiler Macacca mulatta (al yanaklı makak ya da Rhesus maymunu), M. radiata (şapkalı makak ya da şapkalı maymun), M. fascicularis, M. fuscata (Japon makakı), M. arctoides (Kuyruklu maymun) vb.; ya da insansı maymunlar, şempanzeler (Bingham, Yerkes, Kortlandt), goriller (Hess), orangutang (Morris) konusundadır.[51] Burada açıkça görüldüğü üzere cinsel tarz konu-

(51) Burada bazı "bilimsel adlar" veriliyor, karşılıklarını kaynaklarda geçtiği biçimiyle ayraç içinde yazdık (Bkz. Hayvanlar Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları). Ayrıca maymun, dilimizde yalnızca bir genel ad olduğu için sınıflandırmada "maymun"un hangi adlarla nasıl yeraldığını da belirtmek gereği doğdu; bu yapılmazsa büyük bir terim karmaşası yaratılacağı kanısındayız. Değişik ölçütlere göre yapılan sınıflandırmalarınbirinde Primatlar, maymunlarla insanları kapsayan memeliler takımıdır. Bu takım üç alttakıma ayrılır: Makimsiler, Gerçekmaymunlar, İnsansılar (günümüzde yaşayan insanları ve fosil insanları içeren alttakım). Makimsiler alttakımında, lemurlar, makiler, sivrisincapçıklar vb. gibi hayvanlar yeralırlar. Gerçekmaymunlar alttakımı içinde iki öbek vardır: Yassıburunlumaymunlar ve Darburunlumaymunlar. Yassıburunlumaymunlar ya da Yenidünyamaymunlarının iki familyası (ailesi) vardır: İpektüylümaymungiller (ipektüylümaymunlar, tamarinler vb.); yenidünyamaymunugiller (Titler, Sakiler, Vakariler, Uluyan maymunlar, Sahılar vb.). Darburunlumaymunlar ya da Eskidünyamaymunları da iki öbeğe ayrılır: Cercopithecoidea (iki familyası vardır: Langurları, uzunburunlumaymunları kapsayan Colobidae; *makakları, babuinleri, kızılmaymunları vb. kapsayan* Uzunkuyruklumaymungiller) ve İnsansılar (iki familyası vardır: Jibonları, siyamangları içeren Uzunkollumaymungiller; orangutanları, gorilleri ve şempanzeleri kapsayan insansımaymungiller).(Bkz. Büyük Larus, Gelişim Yayınları; Primat ve Maymun maddeleri).(ç.n)

sunda gelişen bir ilişki sözkonusudur: Cinsel organların uyarılması, penisin sertleşmesi, eşin cinsel organlarını ele kullanma, emme. Anüs yoluyla cinsel ilişkiyi Chevalier-Skolnikoff (1974, 1976) Macacca arctoides'de (Kuyruklu maymun); Kempf (1917), Sade (1968), Erwin ve Maple (1976) Macacca mulatta'da (Al yanaklı maymun ya da Rhesus maymunu); Moris (1970) orangutan'da gözlemlediler. Gözlemcilerin neredeyse tamamı hayvanların erkeklerinde orgazm ve boşalma belirtisinin olmadığını belirtiyor (Sade ve Kempf dışında, ancak bu araştırmacıların yorumları da kuşkuludur). Buna karşın hayvanların dişilerinde, özellikle de "aktif" bir rol üstlenenlerde orgazm gözlenmiştir (Chevalier-Skolnikoff). Moris'in dişilerle anüs yoluyla cinsel ilişki kurmayı sürdüren bir orangutanı gözlemlemesi dışında bu türlerde salt eşcinselliğe rastlanmıyor. Eşcinsel ilişki geniş olarak genel cinsel uyarma etmenlerince kamçılanmaktadır. Oestrus evreleri ve karşıcinsel kaynaşmaların içinde yaşanılan ortamda bulunması gene de dişiyi etkilemeyebilir. Dişi yalnızca değilse bile genellikle, gençler ile erişkin sayılabilecekler ya da bu yaşlardakilerle erişkinler arasında kendini gösterir. Burada oyunla ilgili bir anlam ya da, Chevalier-Skolnikoff'un salık verdiği gibi cinsel başlangıç görülebilir. Öte yandan, yadsınamaz duygusal bağlılıkla birbirlerine yakınlaşan bireyler arasında bazı durumlarda bu tür ilişkiler kurulur; duygusal bağlılık noktasına orgazm ve boşalma olmaması eklenince bu kendini ortaya koyuşlar ayrıcalıklı yakınlaşmaların bir açıklaması olmaktan çok cinsel orgazmın çareleri olduklarını düşündürürler. Kısaca bu kaynaşmalardan etkilenen roller sosyal statüye bağlıdırlar: Egemen olan, egemenlik kurduğu hayvanı aşar ya da onun içine girer. Eğer bu türlerde, boyun eğme işaretinin anlamı konusunda daha önce yapılan uyarıların cinsel olarak nitelendirilmesini olanaksız kılacak biçimde geçerli sayılan bir davranış varsa bile bunun bambaşka bir anlamı olacaktır; gözlemleri bu anlamdan sorumlu tutmak yeterli değildir.

Eşcinsellik olaylarına, gözlemlerde destekleyici olmaya izin verdiği kadarıyla, insandan önceki hayvan türlerinde ender rastlanır ve cinsel istek duyusu da kuşkulu-

dur. İnsandan önceki primatlarda ancak bir cinsel anlamın ortaya çıktığı görülür. Gene de bu davranışlar istisnadırlar ve insanda olan bitenle kesinlikle karıştırılamayacak biçimdedirler. Şu halde bazı hayvan türleri için geçerli olabilecek açıklamalar, en azından doğrudan doğruya, insan türüne uygulanamazlar. Ne var ki Beach, geliştirdiği tamamlayıcılık ilkesinin insana uygulanacağı kanısında. Eşcinsel ise eşinin erkeksi niteliklerine tepki verir, kadınsı niteliklerine değil; aynı biçimde seviciler arasında da benzer durum sözkonusudur. Burada şaşılacak olan şey bir bireyin kendi cinsiyetinden gelen uyarımlarla uyarılmasıdır. Olay, deneğin birkaç özdeşleştirme süreciyle koşullandırdığı bu tepkisinin kabul edilmesini gerektirir. Buradan çıkarılan varsayım da ikicinsellik bir kez dışlanırsa belli derecede evrikliğin sözkonusu olacağıdır. Bu arada, açık, belirgin ve salt bir eşcinselliğin insanda ortaya çıkması uzun bir evrimin tamamlanması olduğu yargısına varılabilir; ama bu durumda da biyoloji düzgülerinin çerçevesindeki bir olayı kurmaya yönelinir. Salt eşcinselliğin, varolabildiği kadarıyla, insandan önce bütün hayvan türlerinde yer almadığı bellidir, çünkü hayvanların yaşamlarını sürdürmelerine terstir. Hayvanlar arasındaki eşcinselliğin nüfus yoğunluğunun düzenlenmesine yarayacağını düşünmek ise bütünüyle kuruntu ve düşler arasında kalmaktır: Bu işlevdeki düzenekler konusunda hiçbir gözlem yoktur ayrıca bilinmelidir ki böyle bir işlev desteklenemez. Geriye eşcinselliğin sosyal bir rol oynadığını varsaymak kalıyor. Gerekirse eşcinselliğin, gençler ile erişkinler, kalıcı bir gençleşme adına olmasaydı neyse ama bu durumda çok daha güç bir biçimde erişkinler arasındaki kaynaşmalar için kabul edilebilir bir işlevi olduğu; ya da eşcinsellikten sorumlu olan genler, bu genleri taşıyan bireye heterozigot durumunda bir üstünlük verdiği (Hutchinson, 1959) de varsayılabilir. Böyle bir yaklaşıma eşcinselliğin genetik bir yük olduğu biçimindeki açıklaması uygun düşer.

VI. Transvestizm ve Transeksüalizme Göre Eşcinselliğin Konumu

Ellis'in "eonizm" diye adlandırdığı transvestizm (kılık

özentisi) (Hirschfeld, 1910) ana çizgileriyle karşı cinse özgü giysiler giymekten zevk alma olarak nitelendirilir (Travestizm terimi ise çok geniş yananlamı nedeniyle kullanılmamalıdır). Bu olay, bazı ünlü örneklere karşın (G. Sand, Mme Dieulafoy) erkeklerde kadınlardan çok daha fazla gelişmiştir. Bu tür zevk erkeklerde genellikle, ama gerekli değildir, kendiliğinden oluşan ya da bir mastürbasyona ya da cinsel kaynaşmaya bağlı bir orgazmla son bulan cinsel uyarmaya götürür. Transvestizm durumlarının neredeyse tamamında karşıcinseller söz konusudur (Prince ve Bentler'in 1972'de 504 transvesti arasında yaptığı sorgulamada eşcinsellerin oranı yalnızca % 1'di) ve bunlar ellerine fırsat geçtikçe mazoşist[52] uygulamaları da deneyebilenlerdir. Giyinme az ya da çok tamamdır ama düzeyi ne olursa olsun her koşulda bir doyumla belirgindir ve bu doyum da fetişist bir gelişmeye bağlıdır. Bir karşıcinsel için kadın giysisi giymek belli bir tür zevke ulaşmanın yoludur. Transvesti bu durumda cinsel kimliğini yani kendi cinsiyetiyle olan bilincini, korumaktadır.

Çeşitli davranış ve tutumlarla uygulanan transeksüalizm (Cauldwell, 1949; Benjamin, 1953) karşı cinsiyetle derin bir özdeşleşmeyi içerir: Cinsel rol, cinsel kimlik, giyilen giysiler. Ama burda fetişist bir uyarma yoktur denekle aynı biyolojik cinsiyette kadın ya da erkek bir eş vardır. Karşı cinsin cinsel nitelikleri yapmacıklıdır. Burda ikincil nitelikler (hormon alınması) ya da birincil nitelikler ("düzeltici" bir ameliyat geçirme isteği) sözkonusudur. Yalnızca davranışlar düzeyinde değil, aynı zamanda evrikliğe ilişkin cinsel kimlik de gündemdedir: Denek eşcinsel statüyü reddeder ve karşı cinsin statüsünü üstlenir.

Bu biçimde tanımlanan transvestizm ve transeksüalizm, aralarında birçok ara yapının rastlandığı iki karşıt uçta yer alan tipi temsil ederler (Benjamin, 1966; Prince

(52) Mazoşist ve mazoşizm için; Doç Dr. Mithat Enç Ruhbilim Terimleri Sözlüğü'nde (TDK Yayınları) özezerlik terimini öneriyor. Getirdiği tanımların birincisinde mazoşizm "genel olarak kötülenmek, üzgülenmek ve horgörülmekten hoşlanma" olarak geçiyor. Bu tanım içindeki belirgin ögenin "üzgülenmek" olduğundan hareketle Orhan Hançerlioğlu Ruhbilim Sözlüğü'nde mazoşizmi "üzgülenmecilik" terimiyle karşılıyor. (ç.n)

ve Bentler, 1972; Buhrich ve McConnaghy, 1971, 1979; Meyer, 1974; Wise ve Meyer, 1980). Gerçek anlamıyla transvestizm'den ya da çekirdek transvestizmden hareket edildiğinde, fetişist uyarmanın azaldığı ve karşı cinsle özdeşleşme ile eşcinsel yeğlenmenin arttığı transeksüalizme varılır.

Transeksüel özgün bir uyumsuzluğun tam ortasındadır. Nesnel olarak tıpkı bir eşcinsel gibi davranır, yani kendisiyle aynı cinsten olan bireylere istek duymaya yatkındır, ama hem kendi nezdinde hem de eşi nezdinde eşcinselliği reddeder, kendi cinsel organlarından tam anlamıyla tiksinir.

Eşcinselliğin reddedilmesini göze almak çok güçlüdür, çünkü transeksüel, temelde bütünleşemediği ortamlardaki erkek düşkünü eşcinsellerin tercih konusu değildir (karşılaştırınız, Levine, 1976). Çoğunlukla transeksüel belirgin bir biçimde "ikicinsel" eşcinsellerce yeğlenir. Transeksüel, ister bir erkek ister bir kadın sözkonusu olsun, karşıt cinsel rolle özdeşleşmenin kesin bir biçimde üstlenildiği eşcinselliğin en uç derecesini temsil eder. Klinik gözlemler bizi bu anlamda bir sonuca varmaya zorlamaktadır (karşılaştırınız, Freund ve çalışma arkadaşları, 1974). Karşıcinsel transeksüellerin varlığına gelince, yazarlar ve kullandıkları ölçütlere göre sayısı değişen bir azınlık sözkonusudur. Gerçekten de bu yazarlar (Person ve Ovesey, 1974; Buhruch ve McConnaghy, 1971) adamakıllı fetişist uyarmanın yaşandığı (karşılaştırınız Meyer, 1974, ve Wise ve Meyer, 1980) yaşın önemli bir etmen olduğu toplum dışı kalan transvestileri betimlerler. İktidarsızlar (cinsliksizler) denilen cinsel özdeşleşme konusunda önemli bir çatışmanın ortasında yer alan bir üçüncü transeksüel öbek daha vardır (Person ve Ovesey'in birincil transeksüelleri; Langevin ve çalışma arkadaşlarının (1977) erkek gibi yaşayan transeksüelleri) ve bu öbekte yer alan ansal hastalıkbilimi[53] önemlidir. Her ne kadar oranlar incelenen topluluklara göre değişiyorsa da erkek transeksüellerin sayısı kadın transeksüellerin sayısından çoktur. Görünüşe göre transeksüellik erkeklerde

(53) Ansal hastalıkbilim, eski Türkçe'si zihni maraziyat, "pathologie mentale" karşılığıdır.Bkz. Ruhbilim Sözlüğü (Orhan Hançerlioğlu). (ç.n)

kadınlardan sekiz ya da on kez daha çoktur.

Eşcinsellerde kılık özentisi ender görülür; Stoller (1971) kadınsı eşcinsellerde kılık özentisine keyif için rastlanabileceği kanısında. Kenyon erkek giysisi giymeyi sevenlerin sayısını sevicilerde % 42, karşıcinsellerde % 2 olarak buluyor. Saghir ve Robins'e göre erişkin sevicilerin arasında yalnızca % 8'i erkek kılığına bürünüyorlar, üstelik bunu sık yapmıyorlar. Bu olaya özgü sonuç Ehrhardt ve çalışma arkadaşlarınca (1969) elde edildi. Buna göre seviciler çocukluklarında erkeksi davranışları ve anneye özgü bir rolle özdeşleşmenin nerdeyse hiç bulunmayışıyla transeksüellerden farklı değillerdir. Ama çocuklukları boyunca sevicilerde kılık özentisi neredeyse hiç yoktur, oysa bu davranış transeksüellerin % 80'inde vardır. Saghir ve Robins, çocukluklarında erkeklerde, eşcinseller ile karşıcinseller arasında hiçbir fark bulmuyorlar. Bu oldukça anlamlıdır, ama eşcinsel olanlarda çoğunlukla kadınlardan tiksinme eğilimi gördüklerini belirtiyorlar.

İKİNCİ BÖLÜM
EŞCİNSELLİĞİN PSİKOLOJİSİ

I. Eşcinsel Uygulamalar

Erkek deneklerin orgazma ulaşan birçok deneyimi vardır: Bedenlerin sürtünmesiyle belirgin deri teması *(full-body, body, rubbing*[54]), karşılıklı mastürbasyon, fellatio[55], anüs yoluyla cinsel ilişki, yapay eşyalar kullanma.

Fellatio ve oğlancılıkta, eşlerin üstlendikleri işleve göre denekler etkin (aktif) ya da edilgen (pasif) olarak nitelendirilirler. Bu tür ikiye bölerek çözümlemeden kaçınmak daha uygundur çünkü üstlenilen işlev bir cinsel uygulamayı bir cinsel rolle karıştırmakla son bulur. Benzeri bir ortaklık bazı durumlarda varolabilir, ama kural değildir. Bieber içine alan ile içine sokan'dan söz etmeyi yeğliyor; ama burada gene bir etkinlik ile bir edilgenlik çağrıştırılmaktadır. İstatistikler de her zaman uyuşmazlar, yalnızca ele alınan örneklerin çeşitliliği üstünde değil özellikle sorunun yeraldığı oranlar konusunda da uyuşmazlar: Deneğin yaşı, uygulamanın dönemi. Bell ve Weinberg, sorgulama kapsamına yalnızca bir önceki yıl içinde yapılan uygulamaları alarak olayı daralttılarsa bile işin içine sistematik bir yanlış da kattılar. Kısaca, etkin bir biçimde kullanılan uygulama ile yeğlenen uygulamayı birbirinden ayırmak gerekir.

Bazı eşcinseller birden çok uygulamaya katılmamışlardır; Bieber'e göre eşcinsellerin dörtte biri, Bell ve Weinberg'in deneklerinin ise nerdeyse tamamı bu durumdadır. Gerçekten de yaşamları boyunca, hem de büyük

(54) Burada metnin orijinalinde de İngilizce terimler kullanılıyor; bu sözcükler deri temasında, okşanmasında bazı ayrıntılı davranışları kapsayan özel terimlerdir, "bütün beden, beden ve penis masajı" anlamına gelirler. (ç.n)

(55) Fellatio, erkek penisinin ağız yoluyla uyarılması anlamına gelen terimdir; aynen kullanmayı yeğledik. (ç.n)

bir çoğunlukla, eşcinseller kendilerini orgazma ulaştıracak olanakların tamamına adarlar. Karşılıklı mastürbasyon erginlik boyunca egemense bile daha sonra fellatio ve anüsle cinsel ilişki yararına boyun eğer (Bell ve Weinberg için fellatio'dan sonra ikinci sıradadır; Hemphill ve çalışma arkadaşları için (1958), fellatio ile aynı sırada ama oğlancılıktan sonra gelir). İngiltere'de Westwood (1960) ve Schofield'e (1965) göre erişkinlerde *full-body* denilen teknik daha çok yeğlenmektedir: Eşcinsellerin % 35'i bu tekniği alışıldık bir araç gibi ve % 37'si de yeğledikleri bir araç gibi kullanmaktadır (Saghir ve Robins, ABD'de, bu tekniğe daha az rastladıklarını belirtiyorlar: Deneklerin % 51'i yaşamlarının bir anında bu tekniği uygulamışlar, bunların içinde yarısı ise 15 yaşından önce bu deneyi yaşamıştır).

Elimizdeki veriler, etkinliklerini kolayca tersine çeviren (evirten) denekler bulunduğunu, belli bir değişmezlikin (sabitlik) daha ilk anda göze çarpmasına karşın yaşla birlikte yaşın gerektirdiği bir gelişmenin ortaya çıkacağını düşünmemizi sağlıyor. Uygulamalardaki evriklik konusunda Bieber eşcinsellerin % 24'ünün içine sokan durumundan içine alan durumuna geçtiğini, ama 106 eşcinselin % 36'sının yeğleyerek (tercihan) içine sokan, % 31'inin de içine alan olduğuna rastladı. İçine alanlar arasında, 33 kişiden 15'i, ya da örneklerin % 14'ü anüs yoluyla cinsel ilişki kurmayı yeğliyor, bu arada % 36'sı da salt içine sokan olarak ortaya çıkıyordu. Westwood için, incelediklerinin % 32'si anüs yoluyla düzenli cinsel ilişki uygulıyordu (% 22'si içine alan ve % 10'u içine sokan) ama aslında ancak % 21'i tercihlerini açıklıyorlardı. Bell ve Weinberg için, % 27'si bir fellation geçirmeyi % 26'sı da anüsle cinsel ilişki kurmayı yeğliyordu. Arc ve Bon, bir Fransız toplulukta, 26 yaş öncesinde anüs yoluyla cinsel ilişki ve 50 yaştan başlayarak fellatio'nun yeğlendiğini öne sürüyorlar. Saghir ve Robins 15 yaştan önce bireylerin % 84'ünün, 40 yaşından sonrakilerin % 59'unun rollerini değiştirdiklerini; 40 yaşından sonrakilerin % 23'ünün salt içine alan ve % 18'inin salt içine sokan olduğunu ileri sürdüler.

Kadınlarda alışıldık teknikler geniş anlamda deri te-

ması (tribadizm[56]), karşılıklı mastürbasyon ve cunnilungus'tur. Kinsey sevici kadınların içinde % 95'i, % 98'i ve % 78'inin bu teknikleri kullandıklarını söylüyordu. Öyle görünüyor ki cinsel organların elle kullanılması cinsel yaşamın başlarında en çok uygulanan yöntemdir: Saghir ve Robins'e göre, 15 yaşından önce, sevicilerin 2/3 'si bu yöntemi; % 7'si ise cunnilingus uygular. Cunnilingus uygulanmasındaki sıklık yaşla birlikte artar: 15 ile 18 yaşları arasında oran, mastürbasyon bir kenara atılmaksızın % 57'ye ulaşır. Aynı yaş dilimlerinde yapay gereçler kullanma eğilimi de artmaktadır. Saghir ve Robins'in sorguladıkları sevicilerin % 27'si bu tür gereçleri kullandıklarını doğrular. Cunnilingus ile ilgili olarak kadınlarda görülen bu gelişme erkeklerde de doğrulanmıştır: Yaşla birlikte karşılıklı yapılan uygulamalar azalır.

Bu sonuçlar kendine özgü kültürlerde Batı'daki topluluklar üstünde geçerlidir, bu sonuçlardan evrensel bir kanı çıkartmaktan sakınılmalıdır.

II. Konu Seçimi

Erkeksi eşcinselliğin çeşitli kolları üstüne kurulu cinsel istek yaratmaya duyarlı özelliklere uzun süre oldukça önem verildi. Sonuçlar göstermektedir ki, günümüzde konu seçimlerinin kendine özgülüğü, eşcinselleri karşıcinsellerin oluşturdukları çoğunluktan farklı kılmaz.

Eşcinsellerde kadınsı özellikte uyartılar yalnızca küçük bir azınlığın ilgisini çeker: Westwood için bu durumda tek bir örnek vardır; Bell ve Weinberg için bir tek örnek bile yoktur; Bieber için oran % 21'dir. Buna karşın erkeksi özelliklere çok sık rastlanır: Gelişmiş kıl sistemi, kaslar, erkeklik organın büyüklüğü, vb. Bieber'e göre, deneklerin üçte birini kalçalar cezbetmekte ama, içlerinden hiçbiri bunun nedenini anlamlı bir biçimde açıklayamamaktadır.

Eşlerin yaşlarıyla ilgili istatistikler, erkeklerde olduğu kadar kadınlarda da, yaşın çok az dışlama ya da dış-

(56) Tribadizm, aslında tam anlamıyla "sevicilik" demektir; "tribade" sözcüğü de "sevici"; lezbiyenlik ile eşanlamlıdır. Tek fark bu terimin çok eski olmasıdır. (ç.n)

lanma nedeni olduğunu göstermektedir. Bell ve Weinberg sevicilerde çok küçük bir azınlığın kendilerine genç bir eş aradığını belirtmektedir; Kenyon da, sorguladığı kadınların içinde % 70'inin aynı yaşta ya da biraz daha yaşlı bir eşi yeğlediklerini ileri sürmektedir.

Üç ayrı yaş dilimindekilerin (yaşlılar, erinlik öncesi yaş grubu, genç erginler) geleneksel sınıflama konusundaki tercihleri şöyle; gerontofilinin[57] bir merak konusu olarak kaldığı, pedofilinin[58] bir istisna olduğu ve pederastinin (oğlancılığın) de küçük bir azınlıkça benimsendiği söylenebilir. Eşcinsellerin büyük bir çoğunluğu androfil olarak değerlendirilirler.

Bir erginin seçildiği oğlancılık (ephebophilie), ilişkiyi yazılı açıklamalara kadar vardıran ortamlara uygun tarihsel ve yazınsal etkilere bağlıydı. Almanya'da Hirschfield ve von Giese'nin açıkladıklarına göre oğlancılık eşcinsellerin % 64'ünce benimsenir; oysa Daniel ve Baudry çağdaş Fransa için % 15 ila 20 arasında değişen bir oran verirler. Oğlancıların eşcinseller dışında bir öbek oluşturup oluşturmadıkları öğrenilmeye çalışıldı (P. Rossman, 1973; L. des Sables, 1976, 1977). Seçtikleri konunun özellikleri nedeniyle (des Sables'e göre, oğlancıların % 91'i kendilerine eş olarak 12 ile 16 yaş arası bireyleri yeğliyorlar, en çok tutulan yaş ise 14'tür) bu eşcinseller geleneksel eşcinsel ortamların dışında kalan bir cinselliğe yönelmektedirler. Bu seçim görünüşe göre acımasız ama yaşlanmanın bir işareti değil: Oğlancıların % 86'sı 18 yaş öncesinden beri bu halleriyle yaşadıklarını söylüyorlar. Belli sayıda oğlancıyı genç kızlar da cezbedebiliyor (Rossman). Rossman beş tip oğlancı olduğunu söylüyor: Rastlantısal oğlancılar; cani oğlancılar ya da ellerine fırsat geçtikçe yaşamlarını sürdüren oğlancılar; her çareye başvurup amacına nail olmak isteyen ve kendilerini sevimsiz biraradalığa hasreden oğlancılar; seçkin çarelere başvurarak amacına ulaşan ihtiyatlı oğlancılar ("Ülkenin ortabatısında 8000 nüfuslu, bir grup insanın, yirmi yıl boyunca bir sürü gencin okul masraflarını, sözkonusu gençler

(57) Yaşlı insanlarda görülen cinsel sapkınlık. (ç.n)

(58) Pedofili yalnızca çocuklara karşı cinsel istek duyma anlamına gelir. Oğlancılıktan farkı "yalnızca çocuklarla" (yeniyetmeler ya da gençler değil) ilgilenilmesidir. (ç.n)

henüz çocukken başlayan cinsel yardım karşılığı ödeyen insanlara rastladığım bir kasaba gördüm"); isteklerini özellikle düş gibi yaşayan ve çok ender olarak eyleme geçen sorumlu oğlancılar.

Kinsey ABD'de eşcinseller arasındaki oğlancıların oranını % 3 olarak verdi. Westwood İngiliz örnekler üstünde yaptığı araştırmasında aynı oranı % 2.36 olarak saptadı. Curran ve çalışma arkadaşları (1957) ruh hastası bir topluluk üstünde bu oranın % 17'ye ulaştığını belirtti. Eşcinsel ya da karşıcinsel oğlancıların öbür cinsel sapıklardan genel sonuçlara varmaksızın ayrılmaya çalışıldığı da oldu (Frisbie, 1959, 1965; Mohr ve çalışma arkadaşları, 1962; Fitch, 1962; Gebhardt ve çalışma arkadaşları, 1964, 1965; Nedoman ve çalışma arkadaşları, 1971; vb.). Eşcinseller konusunda, oğlancıların ayrı bir öbek oluşturdukları (Curran ve çalışma arkadaşları) ileri sürülebildi; bunlar genellikle evli, daha yaşlı, daha yalnız, tepilenim (içtepi) olarak tanımladıkları yaptıkları bu işten utanan insanlardı. Freund (1957), üstte tanımlanan yöntem yardımıyla, eşcinsel oğlancıların cinsel ilişkiden çok yaşa karşı duyarlı olduklarını doğruladı; içlerinden bazıları küçük bir kızın bedeni karşısında da aynı coşkuya kapıldıklarını belirtti. Üstelik, androfillerin tersine bunlar bir kadını erişkin bir erkeğe yeğliyorlardı, dolayısıyla tam anlamıyla yaptıklarının bilincinde değillerdi. Androfiller ise bir çocuğa tepki göstermezler -oysa karşıcinselleri küçük bir kız uyarabilir- onları ilgilendiren yalnızca bir ergindir. Oğlancılara gelince onları bir çocuk ve bir erişkin cinsel olarak çok az uyarabilir.

Ruh hekimi yetişimindeki bazı yazarlar, eşin anababayla ilgili bir imgeyle özdeşleştirildiğini belirlemeye çalıştılar: Bieber eşcinsellerin % 61'inin cinsel konu olarak, bilincinde ya da değil aile üyelerinden biriyle kendilerini özdeşleştirdiklerini saptadı (içlerinden % 47'si için baba, erkek kardeş gibi bir erkeksi imge sözkonusuydu; % 14'ünde ise kadınsı bir imge). Kaye, sevicilerin % 75'inin eşlerini ailelerinden bir üyeyle, genellikle de anneleriyle özdeşleştirdiklerini ileri sürdü.

III. Cinsel Rol

Basmakalıp bir düşüncenin eşcinselliği cinsel rolün tersine çevrilmesiyle özdeşleştirdiği bilinir: Eşcinsel erkekler kadınsıdır, sevici kadınlar da erkeksi. İncelendiğinde, bu yargı genel kanıyı büyük ölçüde aşar. Bu yüzyılın başında Hirschfield, eşcinselin anatomik cinsiyetinin ötesinde davranışlarını açıklayan karşıt bir biyolojik cinsiyeti olduğunu doğrulamaya çalıştı. Üçüncü cinsiyet denilen bu kurama, o devirde bir araya gelen eşcinsellerin söyleşilerinde de rastlanırdı: Krafft-Ebing'in verdiği on yedi ifade ve Ulrichs'in itirafı. Gide'in, eşcinselin kadına yönelttiği bu özdeşleştirmeyi reddetmesi gerekiyordu, nitekim "oğlancılık, hem de her iki yandan da, kadınlıkla ilgili hiçbir şey içermez" diyerek karşı çıkıyordu.

Bu tür bir çelişki günümüzde de varlığını sürdürmektedir; söz gelişi Fransa'da Arcadhia ve Devrimci Eylem Eşcinsel Cephesi üyeleri arasında bile buna hâlâ rastlanmaktadır. Arcadhia üyeleri kadınsılaşmanın "özel bir olay" olduğunu "çok sayıda eşcinsel için uygulanamayacağını" belirttiler (Daniel ve Baudry). Devrimci Eylem Eşcinsel Cephesi ise tam tersine "kadınsılaşmayı" bir "hak olarak istemektedirler" ve şu açıklamayı verirler: "Eşcinsel... hem erkek hem de kadın olarak bilinir; bizler fiziksel olarak erkeğiz ama, sosyal ve ruhsal açıdan kadınız." Arcadhia ise kadınsılaşmayla ilgili herkesin önünde yapılan bu açıklamadan ötürü üzülmektedir: "Arcadhia herkesin gözü önünde, abartılı ve kışkırtıcı kadınsılaşmayla savaşmaktadır (ama gene de herkesin kendine özgü gerçek doğasını değiştirmek gereğini duymaksızın)" (*Arcadhia*, Mart 1980, sayfa 164). Ferenczi, 1911'de, bir kadınla özdeşleşmeye uygun "öznel eşcinsel erosallığına", erkeksi modele uygun "nesnel eşcinsel erosallığına" karşı çıkıyordu. Freud ise sorunu bu iki tipin kaynaşması doğrultusunda değerlendiriyordu: "Belli bir derecedeki öznel eşcinsel erosallık, nesnel eşcinsel erosallığın bir parçasını karmakarışık edebilecek durumdadır", ve onların bağımsızlıkları: "Erkeklerde, en eksiksiz erkeksi evriklikle birlikte yer alabilir."

Her iki cinsiyeti ayıran sözlü olmayan iletişimlerin

bütünü çerçevesinde karşılaşılan ilk ölçüt dış görünüşle ilgilidir: Tavır (beden duruşu), davranışlar, yürüyüş, giyim kuşam, vb. Kinsey bu ögeleri kesin olarak kabul etmiyordu: "Bazı dış görünüş ve davranışlar eşcinselleri tanımak için yalnızca belirsiz etmenler değildir; çoğunlukla ve aynı zamanda bir yanlış etmenin tamamlayıcısıdırlar." Bu olayların yadsınamaz bir çokanlamlılıkla donatıldığı kesindir; bunlar cinsel rolün derin niteliğini açıklayabilir, sosyal olarak dışlanmaya bir yanıt oluşturabilir, bir kışkırtmaya katılabilir ve sado-masoşist bir gelişmeyle özdeşleşebilirler. Her vakayı çözümlemek gerekecektir. Kadınsı özellikteki sözlü olmayan iletişimlere Bieber deneklerin % 34'ünde rastlamıştır; bu oran Westwood'da % 19 ve Saghir ile Robins'te ise % 16'dır.

İlgilenenlere kendi cinsel kimliklerini belirlemeleri sorulabilir. C. Tarris sorgulamasında, eşcinsellerin % 40'ının kendilerini ortalamanın altında erkeksi bulduklarını belirtmektedir (karşıcinsellerde bu oran % 7'dir); oysa % 30'u kendilerini ortalamanın çok üstünde kadınsı bulmaktadırlar (karşıcinsellerde bu oran % 19'dur). Saghir ve Robins, eşcinsellerin % 44'ünün kendilerini tam anlamıyla erkeksi olarak değerlendirmediklerine dikkat çekmektedir (karşıcinsellerde bu oran % 3'tür). Bir kadın olma isteğini dile getirme de aynı biçimde kullanılmıştır ama, daha ilerde de görüleceği gibi, şu anda önemli olan onun yer aldığı yaşam dönemini belirlemektir; Bieber eşcinsellerin % 40'ının bu tür bir isteği olduğunu açıklıyor (kesin tarih vermeden) ve ona göre aralarından ancak % 16'sı kadınsı davranışlarda bulunmaktadır.

Her iki cinsiyetteki tutum ve davranışları istatistik olarak ayırdeden erkeklik-kadınlık testleri, her iki cinsiyetteki bireylerin sosyal kökenlerini göz önünde bulundurarak daha nesnel bir yöntemle sunulurlar. Bu testlerden bazıları için eleştirel bir çözümleme de yapılmıştır (karşılaştırınız, İstanbul, 1973),[59] ama gene de değerli araçlar

(59) Burada ilginç bir durum var. Yazar bkz. ve karşılaştırınız diye ayraç içinde "yazar" adı verirken bu kez İstanbul demekle yetinmiş. Bizce burada sözü edilen kişi sayın Profesör Dr. Özcan Köknel ve Kişilik adlı kitabı olabilir. Özcan Köknel bu kitabında Eysenck ve Wilson'un kişilik testlerini verdiği gibi bunları kısa örneklerle de sunar (Bkz. Kişilik, Özcan Köknel, Altın Kitaplar, 1985). (ç.n)

olarak kabul edilirler. Erkek ve kadın toplulukları üzerinde geçerli sayılan testlerin genelde iki nitelikleri vardır: Bu niteliklerden biri, erkeklerin ve kadınların ikikutuplu ve kesin[60] karakterlerinin özelliklerini[61] oluşturur; öbürü ise erdişilikle ilgili bir sonuç vermek için bağımsız iki boyutlu bir konumu olanlar diye değerlendirilir. İlk öbekte, eşcinsellerin yüzdesi ele alınan vakalara göre değişmekle birlikte sayıca daima karşıcinsellerin çok üstündedir, yüksek bir kadınlık notu sözkonusudur: Terman ve Miles'ın testinden başlayarak, MMPI'nın -eşcinseller üstünde kısmen geçerli- Erkeklik-Kadınlık ölçeğiyle (Burton, 1947; Pantrom, 1960; Krippner, 1964; Dean ve Richardson, 1964; Manosevitz, 1971), çeşitli ölçeklerle (Slater ve Slater, 1947; Darke ve Geil, 1948; Gough, 1952; Grygier, 1957; Berdie, 1959; Rosenberg ve çalışma arkadaşları, 1961). Çok daha kesin sonuçlara yönelik bir çözümleme, ortaya çok daha karmaşık bir tablo çıkarır. Stringer ve Grygier (1976), Dinamik Kişilik Dökümü testi yardımıyla kırk beş eşcinsel ile aynı sayıda karşıcinseli karşılaştırırlar. Üç kadınlık ölçeği açısından (edilgenlikten alınan tad, duygusal sıcaklık; özseverlik; kadınlık hakları) eşcinsellerin aldıkları sonuç karşıcinsellerden daha yüksektir, ama kadın hakları ölçeğiyle eşcinsellerin aldıkları sonuçlar düşüktür. Erkeklik ölçekleriyle eşcinsellerin aldıkları sonuçlar karşıcinsellere göre de düşüktür (yasalara ve düzene saygı, sonunu getirme güdülenimi, keşif ve macera zevki, erkeklik hakları, girişkenlik, kendine güven, karar verme), ama geleneksel düşünce biçiminin ölçek olmaması durumunda eşcinsellerin aldıkları sonuçlar yükselir.

Bir eşcinsel topluluğun erdişilik derecesini ortaya çıkarmayı amaçlayan bir teste tabi tutarak (Bem Cinsel Rol Dökümü) Hooberman (1979) eşcinsellerin kadınlık ölçeği açısından karşıcinsellerden anlamlı bir biçimde daha yüksek sonuçlar aldıklarını aynı konumu erdişilik açısın-

(60) İkikutuplu ve kesin derken sözü edilen testlerin özellikleri belirtilmeye çalışılıyor. Kişiliğe özgü özellikler bir dereceleme ölçeğinde sıraya konulur; konuşkan-sessiz, girişken-çekingen, atılgan-pısırıkvb. (ç.n)

(61) Bir üstteki dipnotta (60. dipnot) sözü edilen niteliklerin belirlenmesiyle "trait" (Fransızca ve İngilizce) terimiyle ifade edilen "kişiliğin temel özelliği" saptanır. Biz bu terime "özellik" dedik. (ç.n)

dan da koruduklarını kanıtlar. Bu sonuç birçok eşcinselde bazı kadınlık ve erkeklik özellikleri olduğunu doğrular, bu da eşcinselleri haklı olarak karşıcinsellerden ayırır.

Freund ve çalışma arkadaşları (1974, 1977) erkeklik-kadınlık biçiminde ikiye bölerek çözümlemeden, yalnızca erkek denekler (erkek karşıcinseller, eşcinseller, transeksüeller) üstünde Kadınsı Cinsel Özdeşlik testi uygulayarak kaçınmak istediler. Üç ölçütlü dolambaçlı yolla bu araştırmacılar açık bir biçimde iki öbek ayırdettiler: Karşıcinseller ve transeksüeller. Eşcinseller, bir bölümüyle karşıcinsellere bir başka bölümüyle de transeksüellere taşan bu iki düzenlemenin ortasında yer alırlar (eşcinsellerin 1/3'i karşıcinsellerden ayırdedilemezler).

Kendi bütünü içinde ele alınan eşcinseller karşıcinsellerden daha çok kadınlık özellikler gösterirler. Kesin bir biçimde söylenirse, karşıcinseller eşcinsellerden daha yüksek düzeydeki bazı erkeklik özellikleriyle ve son derece zayıf bazı kadınlık özellikleriyle ayırdedilirler. Genel olarak eşcinseller her iki cinsiyetteki bireylerden daha erdişidirler: Yani eşcinsellerde erkeklik ve kadınlık özelliklerinin bir karışımı vardır. Bazı eşcinsellerin karşıcinsellerinkine özdeş cinsel bir rolü üstlendikleri de olur ama bunlar çoğunlukta değillerdir. Kısaca, doğrulanabilir olanın tam tersine (Hooker, 1957; Simon ve Gagnon, 1967) eşcinsel, birçok durumda, yalnızca konu seçimiyle değil ama kişiliğinin bazı boyutlarıyla da ne yapıp edip kendini göstermekten geri kalmaz.

Şu anda, sevicilerin cinsel rolü konusunda çok az sayıda çalışma vardır, bu da kuşkusuz acınacak bir durumdur.

Kenyon'a göre, sevicilerin % 29,3'ü kendilerini kadın gibi hissettiklerini ve "Bilitis Kızları"nca (1959) yapılan araştırmada eşcinsellerin % 37,6'sı kendilerini erkek gibi gördükleri ileri sürülmektedir. Sagir ve Robins'in sorguladıkları sevicilerin % 58'i, karşıcinsellerin % 0'ı kendilerini erkeksi ya da yansız olarak değerlendirmektedir. Aynı incelemede eşcinsellerin % 40'ı kendilerini erkeksi ya da yansız bir rolle özdeşleştirmektedir. Bu sonuçlar klasik erkeklik-kadınlık ölçeklerinden elde edilen sonuçlarla

da doğrulanmaktadır. Terman ve Miles (1936) on sekiz sevici üstünde erkeksi özelliklerin (dış görünüş, ilginçlik, kişilik) üstün geldiğini belirttiler. Bu sonuçları Henry (1948) de doğruladı. Grygier (1957) Dinamik Kişilik Dökümü testinde eşcinsellerin erkeklik konusunda aldıkları sonuçlara dikkat çektikten sonra bu yetersiz sonuçlar yüzünden sözkonusu testi suçlar, onca bunun nedeni kadınlarda erkeklik statüsü ile zihinsel ve profesyonel düzey arasındaki karşılıklı bağıntıdır. Wilson ve Greene (1971) kırk altı seviciyi, Kaliforniya Psikolojik Dökümü dedikleri çeşitli testlere tabi tutarak, sevicilerin kadınlık ölçeğiyle aldıkları sonuçların karşıcinsellerin sonuçlarından yüksek olduğunu saptadılar. Adelman (1977) içlerinden yirmi altısı sevici olan, iki grup arasında ilişki kurarak - böylece Grygier'in işaret ettiği karşılıklı bağıntıları dışlamayı sağlıyordu- MMPI ile sevicilerin aldıkları erkeklik konusundaki sonuçların karşıcinsellerin aldıkları sonuçlardan daha yüksek olduğunu saptadı. Yalnız Adelman eşcinsellerin "karşıcinsellerden daha çok basmakalıp kadını davranışı şöyle ya da böyle değiştirip kopya edebilir" biçiminde bir uyarıda bulunmuştur.

IV. Sosyocinsel Özdeşlik

Eşcinseller arasındaki ilişkiler değişik düzeylerde ölçülüdür.

Rastgele karşılaşan eşler vardır, bunların cinsel kaynaşmaları kısadır, yalnızca olabildiğince az konuşma gerektirir ve bu ilişki duygusal yükümlülükten bütünüyle yoksundur. Bu karşılaşmalar karşılıklı tanışmanın hızla gerçekleştiği özel yerlerde olur; buralarda eşcinseller "çarpılma" *(cruising)* diye adlandırdıkları durumla karşılaşırlar. Saghir ve Robins'e göre eşcinsellerin % 96'sı bu tür bir macerayı kabul etmektedir. Geçen yılki[62] sorgulamalarında Westwood % 67, Bell ve Weinberg % 84 oranlarını veriyor. Bazıları bu tür bir ilişkiden başkasını uygulamazlar, kendilerini neredeyse kesin bir biçimde bu tür ilişkilere adarlar. Westwood yalnızca bu tür ilişkisi olanların oranını % 17 olarak değerlendiriyor. Bunlar

(62) Kitap 1985'de basıldığınagöre 1984 yılı kastediliyor. (ç.n)

Bell ve Weinberg'in işlevsel ve anormal işlevsel kategorisinde düzenlediği, deneklerin % 27'sini temsil eden eşcinsellerdir; von Giese bu konuyu "düzenli bağlantısı olmayan eşcinsellik" olarak tanımlıyor ve eşcinsellerin % 10'unun bu tür ilişkilerin peşinde olduğunu ileri sürüyor. Bu tür bir davranışa sevicilerde çok daha ender rastlanır, özellikle sürekli değildir. Bell ve Weinberg'e göre sevicilerin % 17'si bu tür ilişkiye girmiştir; işlevsellerin ve anormal işlevsellerin oranı % 15'tir. Aynı eşle yeniden ilişki kurulabilir. Ama bu durumda hâlâ duygusal bağlılıktan söz edilemiyorsa bile 4 ile 12 ay sürebilen daha dengeli bir ilişki türüne girilir. Bazı yazarlar (karşılaştırınız, Westwood) "bağ"dan sözederler. Saghir ve Robins'e göre eşcinsellerin % 72'si bu kaynaşma biçimini yaşadıklarını kabul ediyor (karşıcinsellerin % 72'si de gene aynı çerçevede yer alır, ama bu oranın % 40'ı arkadaşlarıyla cinsel ilişkiye girmediklerini belirtiyor). Sevicilerde de durum aynıdır (% 70), oysa karşıcinsellerde bu oran % 37 olur; bu oranın % 79'u da cinsel kaynaşmalarda özgürdürler. Aynı yazarlar, duygusal bağlılığın da varolduğu bir yıldan daha uzun süreli bir ilişkiyi nitelendirmek için iş sözcüğünü kullanıyorlar. "Biçimsel" olarak nitelendirilen bu eşcinsel beraberliklerin özellikleri von Giese'nin çok sayıda eleştirel açıklamalarının ve çeşitli değerlendirmelerinin konusu olmuştur. Bu eşcinsel beraberliklerin çoğunluğu birlikte oturmayı da kapsar. İstatistikleri birleştirmenin güçlüğü ortadadır, zira birlikte yaşamış belli yaş grubundaki deneklerin sayısını, ilişkilerinin sıklıklarını, bu beraberliklerin her birinin süresini, evli çift gibi yaşamak gereksinmesini sınayan bireyleri karşılaştırmak gerekecektir. Sorunların değişkenlikleri gözönüne alınırsa güç bir çözümleme olduğu anlaşılır. Saghir ve Robins, birlikte oturan ve beraberlik kuran eşcinsellerin sayısının yaşla arttığını gösterdiler. Onların ele aldıkları eşcinsellerin % 61'i yaşamları boyunca en azından üç beraberlik kurduklarını söylerken, karşıcinsellerde bu oran % 26'dır. Kadınlarda ise aynı oranlar karşılıklı olarak % 93 ve % 18'dir. Scafer'in sorgulama yaptığı sırada (1977) ortalama 27.5 yaşındaki eşcinsellerin ve ortalama 26.2 yaşındaki sevicilerin % 60 ve % 75'i evli çiftler gibi beraberlikleri

vardı. Aynı oranlar Bell ve Weinberg'de % 50 ve % 75'dir.

Bu tür beraberliklerin süresi de değişmektedir. Saghir ve Robins cinsiyetler arasında pek fark olmadığı kanısındalar, ancak erkeklerin daha uzun süreli beraberlik kurduklarını söylüyorlar: 15 ve 19 yaşları arasında, 20 ve 29 yaşları arasında, 30 ve daha yukarı yaşlarda, eşcinsellerin kurdukları 4 yıl ve daha uzun süren beraberliklerin oranları sırasıyla % 9, % 33, % 43'tür; aynı oranlar sevicilerde sırasıyla % 13, % 19, % 30'dur. Bir çiftin beraberliğinin ortalama süresi üç yıldır ama daha büyük (Bell ve Weinberg: Beş yıl; Liddicoat: Altı yıl) ve daha düşük rakamlar verildi (Armon: iki yıl; Westwood: iki buçuk yıl; von Giese: iki yıl). Bu beraberlikler boyunca sadakat en önemli değerlendirme etmenidir: Westwood eşine sadık olmayanların oranını % 33, von Giese % 67 olarak vermektedir. Schäfer ise sadakatsizliğin erkeklerde kural olduğunu (erkeklerin yarısının eşinin dışındaki bireylerle on ya da daha fazla kaynaşması olmuştur) ve sadakatsizliğin sevicilerde ise her an varolduğunu ileri sürmektedir. Burada sorunun iki düzgüsü var: Yaşın rolü ve çiftler arasındaki çelişki. Yaşın rolü için Saghir ve Robins, eşcinsellerin çoğunluğunda sadakatsizlik oranının yaşla farklılık gösterdiğini ileri sürüyorlar. Bu oran yirmi yaş öncesinde % 25; yirmi ile yirmi dokuz yaşları arasında ise % 75, gerisi içinse % 50.

Sevicilerde ise tam tersi, hangi yaşta olursa olsun sadakat egemen; hemen üstte verilen oranlar sırasıyla % 12, % 16 ve % 36'dır. İkinci düzgüyü ise, açık çiftler kapalı çiftler ayrımını getiren Bell ve Weinberg'e borçluyuz. Açık çiftler erkeklerde kadınlardan daha çoktur (% 17 ve % 18). Kapalı çiftler de sevicilerde daha çoktur: Sevicilerde % 28 eşcinsellerde % 10. Ayrıca açık çiftlerin tersine kapalı çiftlerde sadakatin daha yüksek olduğu görülüyor. Gerçekten de sadakat ve sadakatsizlik aşıkların yaşamını oluşturan iki unsuruna bağlanır: Alışkanlığa bağlı cinsel bileşen; daha uzun süreli ve daha sosyal bir gerekirliliği kapsayan duygusal bileşen.

Daha başka kanıtları da bulunacak olan bir kavramın belirlendiği görülür: Eşcinseller ile seviciler arasındaki ayrım, eşcinsellerin artık erkek gibi, sevicilerin de

kadın gibi davranmadıkları gerçeğinden ileri gelmektedir. Kendi cinsiyetlerine uygun davranmamaktadırlar ama, hem eşcinseller hem de seviciler her iki cinsiyeti birbirinden ayıran gerekirlilikten de bütünüyle kaçamamaktadırlar. Bu biyolojik parametreler göz önüne alınınca insanoğlunun kendisini çokeşliliğe[63] doğru yönelecek biçimde ortaya koyduğu görülmektedir. Batı toplumlarının kültürel ve ekolojik etmenleri de bu özelliği güçlendirmektedir.

Eşcinsellerin sık sık görüştükleri eşlerinin sayısı bu önermeyi[64] doğrular. Sözkonusu önerme düzmece rakamlara yer vermiştir ama, sorun uzun bir döneme taşındığında ve belli bir sayı aşıldığında belleğin tanıklığına ne denli güvenilebilir? Saghir ve Robins, ortalama 35 yaşlardaki erkeklerde, on beşin üstünde eşi olan eşcinsellerin oranının % 94 olduğunu (karşıcinsellerde ise bu oran % 21) saptadılar. Ortalama 31 yaşlarındaki sevicilerde bu oran % 15'e düşüyor (karşıcinsel kadınlarda ise % 20); bu arada sevicilerin % 30'unun, karşıcinsel kadınların % 60'ının dörtten daha az eşle ilişkisi olmuştur. Bell ve Weinberg ise eşcinsellerin % 47'sinin yüz ile dokuz yüz arasında eşi olduğunu; sevicilerin % 55'inde ise eş sayısının bir ile dokuz arasında değiştiğini belirtirler. Bazı yazarlar ise geçmiş yıllarda edinilmiş eş sayısını değerlendirirken daha bir ihtiyatla davranırlar. Schafer erkeklerde ortalama on altı, kadınlarda ise ortalama bir rakamını bulur. Böylece kesin bir eğilim ortaya çıkmaktadır: Eş sayısının azalan düzeni içinde eşcinseller erkek karşıcinsellerden önce; seviciler ise kadın karşıcinsellerden sonra gelir.

(63) Burada Fransızca "polygynie" kullanılmıştı; aslında bir zooloji terimi olan "polygynie" böcekler dünyasında birden çok "kraliçe" içeren toplulukların özelliğini belirtir. Biz sözcüğün kökenine bakarak (gude eski Yunanca'da "kadın" demektir) bu terimi metnin içine "çokeşlilik" olarak karşıladık. Şurası kesin ki "çokeşlilik" sözcüğü de türncede tam olarak anlatılmak istenileni verememektedir. Burada "eşlerin" birden çok olmasından ziyade "eş türünün ve eş anlayışının" varolanlardan "daha çok" olduğu anlatılmak istenmektedir. (ç.n)

(64) Terim birliğini sağlamak için burada da kısa bir açıklama vermek gereğini duyduk; kuram terimini "theorie" karşılığı; önerme terimini de "theoreme" karşılığı kullandık. Ancak burada geçen "proposition" metindeki anlamıyla "theoreme"in anlamdaşıdır. (ç.n)

Cinsel kaynaşmaların sıklığı, Kinsey ve ardından Westwood makul yüzdeler bulduğunda sorun oldu: Kinsey'e göre, eşcinsellerin % 6'sı, karşıcinsellerin % 25'ine karşılık haftada ortalama 3.5 cinsel kaynaşmayı aşmaktadır; Westwood'a göre, eşcinsellerin % 57'sinin ayda bir ile üç; karşıcinsellerin % 11'inin ise ayda on birin üstünde cinsel kaynaşması vardır (bunların % 84'ü 18-47 yaşları arasındadır). Westwood bu rakamların o devirde eşcinsellerin eş bulmak güçlüğünü açıkladığını söyler. Böyle bir açıklama en azından kentler sözkonusu olduğunda, günümüzde insanı güldürür; tüm istatistikler şu anda bize bambaşka bir görüntü vermektedir. Bell ve Weinberg eşcinsellerin % 69'unu ve sevicilerin % 52'sini haftada bir ile yediden çok; Saghir ve Robins ise ele alınan eşcinsel vakaların yaşa göre % 50 ile % 75'den fazlasının haftada ortalama 2.5 ile 4, sevicilerin ise % 50 ile % 75'inin haftada ortalama 2.3 cinsel kaynaşması olduğunu saptarlar.

Schafer, geçmiş yıllara dayanarak cinsiyetler arasında pek bir fark bulmaz: Eşcinseller için haftada 8.3, seviciler içinse haftada 8.7 cinsel kaynaşma.

Sosyocinsel birleştirim bize, cinsel deneyimin eşcinsellerde karşıcinsellerden daha yoğun ve daha zengin olduğunu göstermektedir. Bunun nedenini bilmiyoruz: Daha özgür cinsellik, kültürel gereklere daha az boyun eğiş, eşcinselliğin en küçük bir kabullenişine bile sadık kalma; cinsel itkinin çokyönlü cinsel güdülenmelerin hizmetine geçmesi (egemenlik, boyuneğme, kışkırtma, vb.); cinsel eylemin bir yinelenme düzeneğine eşdeğer duruma gelmesi ve bir onarılma sürecinde gerçekleşebilir rolü oynaması; cinsel düzeneklerin doğal yoğunluklarının daha yüksek olması, vb. Aşk duygusu ve karşılıklı bağlılık gereksinmesi, eşcinsellerde en az karşıcinsellerde olduğu kadar önemlidir. Karşıcinsellerin kurdukları evliliklerle eşcinsellerin beraberliklerini karşılaştırmanın anlamı yoktur, ama her iki cinsiyette de bunun aynı değerde olduğu anlaşılıyor. Gerçekten de bu nitelikten başka her iki cinsiyetteki eşcinsellerin, karşıcinsel benzerleri gibi davranmaya çok güçlü eğilimleri vardır, ancak eşcinseller cinsellik konusunda daha yüksek bir kuşakta yer alırlar.

V. Eşcinsellerin Evliliği

Eşcinsellerin evliliğinden söz edildiğinde bunun bir anlamda sosyocinsel bir birleştirime eşdeğer olduğuna inanılabilir. Belli ölçüler içinde bu doğrudur. Her şey gerçekten de eşcinsellerin üstlendikleri evliliklerde, içinde bulundukları durumun bilincinde olduklarını gösterir; birkaç ender rastlanan istisna dışında bunun karşıcinseller nezdinde bir anlamı yoktur. Bu dolambaçlı çareyle gerçekleşen sosyal bir birleştirim girişiminden daha çok sevgi ilişkisini resmen benimsemek isteğidir. Bu alanda yayımlanmış çeşitli çalışmalar evli deneklerin yüzdesinin sevicilerde bir miktar daha yüksek, ama her durumda karşıcinsellerle karşılaştırıldığında çok daha kısa süreli olduğunu gösterir.

Erkek evli eşcinsellerin yüzdesi yaklaşık % 20'ler civarındadır (Saghir ve Robins, % 18; Bell ve Weinberg, % 20). Kimi zaman daha düşüktür (Manosevitz, 1972: % 12; Westwood: % 8), ender olarak daha yüksek (Hemphill ve çalışma arkadaşları, 1957: % 29). Anlaşıldığı kadarıyla bu deneklerin yarısı aile babasıdırlar. Boşanma çok sıktır: Saghir ve Robins'te evli olanların % 18'inin % 15'i boşanmış ya da ayrılmışlardır. Evlilik süreleri eşcinsellerde, karşıcinsel çiftlerde rastlandığından daima daha kısadır: Eşcinsellerin % 70'inin kurdukları evlilikler üç yıl ya da daha az; % 30'unun ise üç ile beş yıl arası (Bell ve Weinberg) sürer. Saghir ve Robins'e göre bir sevicinin evliliği istisnai bir durumdur, sorgulananların % 83'ü bunu hiç düşünmeden reddetmektedirler (Westwood'a göre % 94'ü).

Eşcinsellerin bilerek kendilerini adeta feda ettikleri bu evliliklerin devindirici gücü, bilhassa denendikten sonra, ilk çatışmaların yaşandığı eşcinselliğe bir panzehir bulmanın sözkonusu olduğunu gösterir. Bu evliliklerin zamanından önce oluşları (Saghir ve Robins'e göre % 60'ı 25 yaşından öncedir) bu düşünceyle bağdaşmaktadır. Çokları sosyal ortamın uyguladığı baskılardan sözederler: Aileler, dostlar, vb. Kadının, erkeği evliliğe itecek ölçüde vurgulanan rolünün bulunduğu belirtiler de vardır. Bu özellik en basitinden deneğin ilgiliye karşı ender ola-

rak gerçek olduğunu kabul ettiği cinsel yönelim konusundaki kararsızlığını da açıklayabilecektir. Bu son derece ender durumlarda eşcinsellik evlilik öncesinde eşi üzerinde yargı yürütebilir. Klinik incelemeler "kurtarma" idealist tutkusuna kapılan, anne bileşenini vurgulayan daha derin cinsel ketvurmaları kendi kendilerine bile belli etmemeye çalışan kadınların sözkonusu olduğunu göstermektedir. "Uyuşma" içindeki evliliklerin dışında bir kadının bile bile müstakbel kocasının eşcinselliğini evlilik bağıyla bütünüyle uyuşan cinsel bir yönelim olarak kabul etmesi istisnai bir durumdur.

Evlilik bağıyla birbirlerine bağlanan sevicilerin sayısı eşcinsellerinkinden gözle görülür bir biçimde daha önemlidir: Saghir ve Robins için % 26; Bell ve Weinberg için % 35; Kenyon için % 18'dir. Bu beraberliklerin süresi kısadır ama göründüğü kadarıyla erkeklerin kurdukları beraberliklerden sayıca çoktur: Sevicilerin % 58'i Saghir ve Robins'in istatistiklerinden dört yıl ya da daha az evlilikten sonra birbirlerinden ayrılmışlardır. Evli eşcinsellerin % 26'sı üstünden % 23'ü daha sorgulama sırasında bağlarını koparmışlardır. Bununla birlikte, Bell ve Weinberg sevicilerin aralarında kurdukları ilişki süresini erkeklerinkinden daha kısa olarak saptadılar: Sevicilerin % 19'unun ilişkisi 3 ile 5 yıl sürmüştür, erkeklerde bu oran % 23'tür.

Burada eşcinsellerinkiyle uyuşan ortalama bir evlilik yaşı vardır. Bu ilişkilerde aşk beraberliğin bilinçli devindirici gücü değildir: % 95'i sosyal nedenler öne sürerler, oysa karşıcinsellerde bu oran % 12'dir. Koca edilgen (pasif), sorumsuz ve cinsel ilişkiye yatkınlığı zayıf olarak betimlenir, bu da incelenen vakaların 2/3'sidir (Saghir ve Robins). Ancak bu kadınlar orgazma ulaşan cinsel kaynaşmaları olduklarını kabul etmektedirler (% 42 oysa karşıcinsellerde % 88'dir). Nihayet sevicilerin % 42'si çoluk çocuk sahibi aile kadını olmuşlardır, aynı oran karşıcinsellerde % 64'tür.

VI. Eşcinselliğin Gelişmesi

Aslında şu soruyu yanıtlamayı isterdik: "Ne zaman

eşcinsel olunur?" Ruhbilimsel süreç üç tip kavrama başvurulmasını salık verir: Cinsel konu seçimi, cinsel rol, eşcinsel özdeşlik (ayniyet).

1. Cinsel Rolün İlk Belirtileri - Çocuktaki cinsel rolün niteliği iki biçimde ortaya çıkar: Erişkinleri geriye dönük sorgulayarak ya da gelişmelerinde çocuklukları boyunca ilk kez inceledikleri bireyleri izleyerek. Eşcinseller üstünde yapılan incelemeler, bu insanların çocukluklarında anlamlı bir biçimde evrik bir cinsel rolün varlığını ortaya koymaktadır. Erkek çocukta, kendine özgü bir uyumla belirgin kadınlaşma sendromu betimlenmiştir: Kız giysilerini giymeyi sevmek, mücevher takmak, makyaj yapmak, daha çok kızlara özgü oyunları oynamak, oyunlarda bir kadın rolünü üstlenmek, kızlarla oyun oynamayı yeğlemek, kolayca kendi köşesine çekilmek, vb. Bu tür belirtiler zamanından önce olabilir: Green'in incelediği erkek çocukların 2/3'si bu tür bir sendromu dört yaşından başlayarak sergilemektedirler. Bieber, karşıcinsellerin içinden eşcinsel haline gelen çocukları anlamlı bir biçimde farklılaştıran bu davranışlardan beşini verir. Saghir ve Robins bu sendromu eşcinsellerin % 67'sinde karşıcinsellerin % 3'ünde bulurlar. Whitman (1977) iki yüz altı eşcinseli yetmiş sekiz karşıcinselle karşılaştırarak bu sonuçları onaylar ve incelediği altı etmenin eşcinselliğin daha belirgin olduğu iki grubu farklılaştırdığını ileri sürer. Bu olay transeksüellerde çok daha belirgindir: Freund ve çalışma arkadaşları (1977) eşcinsellerin bu noktada karşıcinseller ve transeksüeller arasında yer aldığını öne sürerler. Person ve Ovesey (1974) üç tür transeksüel arasında (ikicinseller, karşıcinseller, eşcinseller) yalnızca eşcinsellerin çocukluklarından başlayarak kadınsallaştığını saptarlar. Uzun dönemlere yayılan incelemeler en azından erginliğe kadar bir çocuğun kadınlaşma sendromu taşıyıcılığını izlemeyi sağlar. On altı erkek çocuk üstünde bu tür bir incelemeyi gerçekleştiren Zuger (1966), on üç ya da daha fazla yaşlardaki bu çocukların onunda; dördünün kesin eşcinsel, üçünün eşcinselliğe yatkın, ikisinin karşıcinsel ve birinin de statüsünün belirsiz olduğunu keşfeder.

Lebovitz (1972) kadınlaşma sendromu olan on altı de-

nek içinde, altı atipik cinsel rol (üç transeksüel, bir transvesti, iki eşcinsel) olduğunu ortaya çıkarır. Green yirmi yılı aşkın bir süredir uzun dönemlere yayılan; on bir erkekten oluşan küçük bir topluluk üstünde incelemeler yapmaktadır. Sonunda gruptaki eşcinsel yönelimi saptar (1974). Daha yakın bir zamanda bir raporun hazırlık çalışmaları sırasında (1979) kadınsı tepkileri olan altmış çocuktan oluşan bir gruptaki deneklerin % 66'sının çıplak erkek fotoğrafıyla penislerinin sertleştiğini ve gene aynı oranda çocukların aynı cinsiyetten bir eşle en azından bir kez cinsel kaynaşmaları olduklarını buldu.

Brown'a göre (1957) üst üste binen cinsel roller kız çocuklarında erkek çocuklarından daha uzun sürmektedir. Kız çocuklarında "seçim" erginliğe girişte bile eksik olabilmektedir. Amerikalı ruhbilimciler (Brown, Lynn, Kagan) cinsel rolün yarattığı sosyal baskının kız çocuklarını daha az etkilediği kanısındalar. Kız çocuklarında, kadınsı uğraşılar ve kızlara özgü oyunlara karşı tiksinmeyle, erkek çocukların arkadaşlığını ve erkek çocuklara özgü oyunları yeğlemeyle, annenin varlığına belli bir biçimde uzak kalmayla, erkek çocuklar gibi giyinmek isteğiyle belirgin erkekleşme sendromu betimlendi. Oysa Saghir ve Robins'in sorguladıkları karşıcinsellerin % 3'ünün bu tür bir sendroma uygun davrandıklarını; eşcinsellerin % 70'inin ise çocuklukları boyunca bu tür davranış ve tutumları olduğunu belirtiyorlar. Kaye sevicilerin çocukluklarında, onları istatistik olarak karşıcinsellerden farklılaştıran erkekleşme sendromu olduğunu buluyor. Erkekleşme sendromu olan dört kız çocuğundan oluşan küçük bir grubu izleyen Green (1979) transeksüelden (biri), karşıcinsele (biri) cinsel yasaklardan geçerek (ikisi) giden bir dizi saptadı.

Çocukta evrik bir cinsel rolün varlığı, gelecekte, belli bir olasılıkla eşcinsel ya da transeksüel bir eğilimi kestirmeyi sağlar. Unutulmamalıdır ki bu tür geçmişi olmayan her iki cinsten de eşcinseller vardır ve bir çocukta cinsel rolün evriklik sendromunun olması onun evrimi açısından salt bir kesinlik değildir. Öte yandan bütün bu davranışlar ve tutumların, bir evriklik sendromu oluşturması için önemli sayıda ve uzun süreli olmaları gerekmekte-

dir.

2. Cinsel Özdeşlik - Bireyin iki cinsiyetten birine olan ilgisinin bilincinde olması çeşitli yaklaşımlara göre bunun yaşamın ikinci yılının sonundan başlayarak ortaya çıkabileceğini doğruluyor; cinsel rolün edinilmesinin daha önce geldiği düşünülüyor. D.G. Brown'un çalışmaları, 1956'dan beri, her yaştaki kız çocuklarının önemli bir yüzdesi (% 55 ile 75) erkek çocuklarıyla cinsiyet değiştirmeyi erkek çocuklarından (% 5 ile 20) daha çok arzuladığını ortaya koydu. Bieber eşcinsellerin % 38'i bir kadın olmayı istediklerini (karşıcinsellerde bu oran % 8'dir) saptar. Bu oranlar Saghir ve Robins'te karşılıklı olarak % 27 ve % 3, Terman ve Miles'de ise % 30 ve % 2.5'dur. Örnekler arasındaki en büyük ayrım anneyle özdeşleşmede ortaya çıkar: Bir araştırmacıya göre (Bieber) anneyle özdeşleşmek isteyen eşcinsellerin oranı % 16 (karşıcinsellerde % 1); bazılarına göreyse (Saghir ve Robins) bu oranlar % 68 ve % 33'tür. Aynı fark babayla özdeşleşmede de görülür: Bieber grubunda eşcinsellerin % 11'i, karşıcinsellerin % 20'si; Saghir ve Robins'e göreyse eşcinsellerin % 13'ü, karşıcinsellerin % 66'sı.

Eşcinsellerin (Saghir ve Robins) % 63'ü erkek çocuk olmayı istediklerini (karşıcinsellerin % 7'si) belirtirler. Eşcinsellerin % 77'si babayla özdeşleşme içindeymiş gibi davranır (karşıcinsellerin % 15'i); sorgulanan kadınların içinde anneyle özdeşleşme oranı ise sevicilerde % 23, karşıcinsellerde % 85'dir.

3. Konu Seçimi - Eşcinsellerin anlamlı bir biçimde karşıcinsellerden daha erken gelişmelerini doğrulayacağız; oysa seviciler yalnızca böyle bir eğilim gösterirler. Başlangıçta romantik bağlılık, düş kurma ya da uyarılma sözkonusu olduğunda eşcinseller karşıcinsellerden çok daha önce etkinleşirler. Eşcinsellerde bu gelişmeler 14 yaştan önce; karşıcinsellerde ise, karşıcinsel bir yönelime göre 14 ile 19 yaşları arasında başlar (Saghir ve Robins). Eşcinsellerin ilk cinsel kaynaşmasının bir erkek çocukla olması şansı büyüktür (yaklaşık % 80'i, Dannecker ve Reiche, 1974; Whitman, 1977). Karşıcinsellerin bir kadınla ilk cinsel ilişkisi ise aynı oranlarda gerçekleşir (Whitman). Örneklerin büyük çoğunluğunda, eşcinsellerin

dörtte üçünden fazlasının 15 yaşında en az bir cinsel kaynaşması olmuştur, oysa bu yaştaki karşıcinsellerin bir kadınla cinsel kaynaşması istisna denecek kadar azdır. İlk cinsel kaynaşmanın gerçekleştiği yaş konusunda da eşcinsellerde birbirine yakın oranlar vardır: 16 yaş öncesinde % 81 (Westwood); 15 yaş öncesinde % 82 (Saghir ve Robins); 14 yaş öncesinde % 64 (Bieber) -ancak von Giese 16 yaş öncesinde % 47 rakamını veriyor.

Konuyla ilgili ilk belirtiler sevicilerde de aynıdır, ama yaşlı kadınlara bağlılığa daha çok rastlanır. Öte yandan sevicilerde duygular çoğunlukla romantik ve cinsellikten arınmıştır. Hedblom sevicilerin % 28'inde ilk cinsel düşlerin 6 ile 10 yaşlarında üretildiğini saptar. Bu oran 11 ile 15 yaşlar arasında % 42'dir. İncelenen vakaların yaklaşık yarısı için ilk eşcinsel kaynaşmalar 15 ile 19 yaşlarında gerçekleşmiştir (Kaye; Kenyon; Hedblom; Saghir ve Robins; Schafer). 15 yaşından önce ilk cinsel kaynaşma şansını yakalamak zayıf bir olasılıktır: Kaye'de hiç yoktur; Saghir ve Robins'de % 9'un biraz üstündedir; Schafer'de % 10'dur; yalnızca Hedblom 15 yaşından önce % 14 oranını bulur. Daha kesin bir biçimde Saghir ve Robins 14 yaşından önce sevicilerin % 9'unun karşılıklı mastürbasyon yaptıklarını, eşcinsellerin ise % 60'ının benzer davranışlarda bulunduklarını öne sürer. 20 yaş civarında, sevicilerin büyük çoğunluğu ilk cinsel kaynaşmalarını yaşarlar. Yönelimleri ne olursa olsun kadınlar aynı yaş dilimindeki bir erkekle ilk cinsel kaynaşmasını 19 yaşında yaşarlar: % 36 (Saghir ve Robins). Hatta karşıcinsellere göre sevicilerde ilk cinsel kaynaşmanın biraz daha erken olması konusunda eğilim vardır (Saghir ve Robins, Goode ve Haber). Asıl ayrım 20 ile 25 yaşlar arasında başgösterir; bu yaş diliminde ilk karşıcinsel kaynaşmanın sevicilerinkinden çok daha az şansı vardır. Son olarak da erkeklerde olanın tam tersine eşcinseller karşı cinsden bir kişiyle ilk kaynaşması konusunda yok sayılamayacak bir şansa sahiptir: Schafer'e göre, vakaların % 55'inde karşıcinsel kaynaşma eşcinsel kaynaşmadan önce olmuştur.

4. Eşcinsel Özdeşlik - Eşcinsel özdeşlik konu seçiminden bağımsız olarak görünmemektedir; eşcinsel bilinçli duygulara ardından kesinliğe götüren isteğin yöne-

limidir. Çok sık gözlemlendiği üzere, biyoloji gibi, her bir bireye toplumumuzda doğumundan beri karşılaşabileceği eşcinsel rol sunulmaz. Zaten eşcinsellerin, hangi cinsiyetten olursa olsun erkeksi ya da kadınsı bir statüyü değişik oranlarda üstlendiklerini ve eşcinsellerin bu ikiye bölerek çözümlemeden de kaçınmadıklarını gördük. İster çekicilik, isterse varolan cinsel kaynaşmalar sözkonusu olsun, eşcinsel özdeşliğin (kimliğin) ortaya çıkışı belirsizdir. Eşcinseli tam anlamıyla ne olarak kabul edeceğiz? Eşcinsel istek tipini anlayacak mıyız? Karşı cinsin ortaya koyduğu en küçük bir çekiciliğin farkına varacak mıyız? Başkalarından farklı yanı mı kendini gösterecek? Ona benzer erişkinlerin var olduğunu bilmek mi? Aynı cinsiyetten kişilerle cinsel deneyimlerini arttırmak mı? Eşcinsel ortamla birleşmek mi? Başkalarınca nitelikli olarak değerlendirilmek mi? Onun eşcinselliğini kabul etmek mi? Ayrıca, o ana kadar karşıcinsel olan bir bireyin eşcinsel bunalım geçirdiği vakalar da dışlanmalıdır. Bütün bu nedenlerden ötürü, von Giese'nin yaptığı gibi "Eşcinsel olduğunuzu kaç yaşında farkettiniz?" sorusunu sormak ve % 33'ünden "17 yaşından önce" yanıtını almak, kesinlikten uzaklaşmaktır. Westwood'un, sorunun bu yanını nicelendirmeyi yadsıdığı anlaşılıyor. Sorgulamasında Dank (1971) eşcinsellik bilincinin belirtilebildiği on altı konumu bir bir ortaya koyuyor. Aslında kendi ilgisinin utançla yoğrulmuş bir sosyal kategoride olduğunu kabul etmek, gücü bireylere ve cinslere göre değişen çok sayıda etmenin sonucudur. Whitman eşcinsellerin % 49.5'unun, uyarılmalarının niteliğini denedikten sonra, kendilerine benzer erişkinlerin de olduklarını öğrendiklerini belirtir. Saghir ve Robins eşcinsellerin 14, 16 yaşlarına doğru kendilerini başkalarından farklı hissetmeye başladıklarını saptarlar. Dank, ilk eşcinsel isteklerin başladığı an ile bu isteklerin oldukları gibi açığa vurulması arasında ortalama altı yıllık bir zaman dilimi olduğunu belirtir (deneklerin % 59'u 19 yaşında eşcinselliklerini kabule razı olmuşlardır). Eşcinsel yetişmeyle birleştirim olduğu kadarıyla çok daha geçtir. Sahgir ve Robins'e göre kendilerine yanıt verenlerin % 46'sı 21 yaşından önce bu konuda yetişmeye başlamışlardır. Toplulukların aranıp bulunma biçimi nedeniy-

le bu birleştirimin önemini kestirmek oldukça güçtür. Dank'a göre, eşcinsel özdeşlik bu sosyal çerçevedeki bireylerin % 50'sinde gerçekleşmiştir.

Olayın seyri sevicilerde daha geçtir. Saghir ve Robins'e göre farklı olma duygusu 16 ve 19 yaşları arasında ortaya çıkar ve eşcinsel alt-kültüre giriş varolan sevicilerin % 21 için 21 yaşından önce gerçekleşir. Hedblom 21 ile 25 yaşları arasındakilerin oranını % 48 olarak verir. Schafer 20 yaşındayken, sevicilerin % 54'ünün eşcinsel olduklarından emin olduklarını ve % 84'ünün ise böyle olduklarından korktuklarını belirtir. Oysa erkekler için bu oranlar karşılıklı olarak % 74 ve 93'tür. Buna karşılık Kenyon, vakalarının % 78'i eşcinsellik bilincine 20 yaşından önce ulaştıklarını öne sürer.

Artık tartışma götürmez eşcinselliğin hangi ölçülerde kabul edilip edilmediğini öğrenmek önemlidir. Öncelikle erişkin eşcinseller arasında kendi eşcinselliklerini kabul etmeyen belli bir oranda bireyler olduğunu biliyoruz. Bu çekingenlik erkeklerin yarısından fazlasında kendini gösterir: Saghir ve Robins'e göre, % 55'i eşcinselliklerini reddederler; Bell ve Weinberg için bu oran % 51'dir. Buna karşılık, kaç tanesinin onları cinsel yönelimlerinden kesinlikle kurtaracak tıbbi tedaviyi benimseyeceklerini öğrenmeye kalkılırsa, oranlar gözle görülür bir biçimde azalmaktadır: von Giese'de deneklerin % 34.1; Saghir ve Robins'de % 42'si; Bell ve Weinberg'de % 14'ü bu teklifi kabul ediyor. Sevicilerde eşcinsellik daha çok üstlenilir: Saghir ve Robins'e göre % 30'u (Schäfer gibi), Bell ve Weinberg'e göre % 36'sı bu yönelimlerini kabul etmezler. Saghir ve Robins sevicilerin % 21'inin, Schafer % 23'ünün, Bell ve Weinberg % 5'inin, Kenyon da % 23.6'sının tıbbi tedaviyi kabul ettiğini belirtiyor. Bu yanıtlar zaten bu halleriyle eşcinsel kimliğin ortaya çıkışının dışında olup bitenlerin bir belirtisidir. Westwood ele aldığı örneklerin yarısından çoğunun, geçmişte, eşcinselliklerinden kurtulmak istediklerini kabul ettiğini; bu yüzdelerin Saghir ve Robins'de % 62, Bell ve Weinberg'de %63 olarak belirtiliyor. Daha ayrıntılı bir çözümleme Saghir ve Robins'in, geçmişte eşcinselliklerinden kurtulmak arzusunda olan deneklerin % 67'si bunu 25 yaşından önce ve % 33'ü

de 25 yaşından sonra istediklerini öğrenmelerini sağlıyor. Buradan çıkan sonuç bazıları için eşcinselliğin kabul edilmesi derece derece olan bir gelişmedir. Üstte saptanan zaman farkı seviciler için de geçerlidir: % 46'sı geçmişte eşcinselliklerinden kurtulmak istemişlerdir (bunların arasından % 77'si 25 yaşından önce ve % 23'ü de 25 yaşından sonra). "Bilitis"lerce 1959'da yapılan inceleme eşcinsellerin % 64'ünün geçmişte eşcinselliklerini kabul etme konusunda güçlükleri olmadıklarını belirtmektedir (Bell ve Weinberg'in belirttiklerine göre sevicilerin % 75'i yaşamlarının bir anında karşıcinselci olma isteğini duymuşlardır; ancak daha başka kaynaklardan alınan yanıtlara bakılırsa bu oran yanlıştır).

Eşcinselliğinin bilincine vardığında sosyal ortamla çatışma bütünüyle gündeme gelir. Her iki cinsiyetteki erginlerin kültürel birleştirime can attıkları anda eşcinsellik bir oyun olmaktan çıkar. Eşcinsel bileşen toplum dışı kalır, ölçülü olursa gerilim azalır; öte yandan karşıcinsellik, söz gelişi evlilik gibi, az ya da çok zevkle kendini gösterirse, bu durumda, karşıcinselliğin azalmasına ya da bütünüyle ortadan kalkmasına kadar eşcinsellik acı çeker. Yalnızca eşcinselliği düşünenler için birdenbire çatışma başlar; eşcinselin kendini bulması çatışmanın unsurlarını, aile gereklerinin kaçınılmaz olarak egemen olduğu iç acıdan daha iyi kaçınmak için başka yöne kaydırır. Ya sosyal düzgülerden kararlaştırılmış nedenlerle vazgeçilmesine (feragat) ya da bunların kabul görmesine yarımcı olunacak; reddedilişi de sapkınlığının pahasını ödemesini temsil eden sonuç olacak. Bu iki unsur aslında birleşmek isteğiyle can atılan toplumun cinsel gerekleriyle mükemmelen uyuşur, ancak gene de diyalektik olarak aşma için için değiştirmeye çalışmaktan ibarettir. Eşcinsel yetişmesiyle birleşim, kabul ettiği bir çerçevede kendi öz kimliğini onaylar ve geliştirir. Kültürümüzde cinsel yönelimin erkeğin sahiplenmesinde olduğu gibi sert ve değişmez olmadığı Oedipus çatışmasının bambaşka bir boyut kazandığı bütün bu belirtiler kadınlarda daha az şiddetlidir.

VII. Çeşitli Ruhbilimsel Parametreler Arasındaki Karşılıklı Bağıntı

Bazı ruhbilimsel etmenlerle ilintili olma eşcinsel kişiliğin örgenleşmesi konusunda ilginç görüngeler (perspektifler) sunabilir. Nitekim eşcinsellerin uygulamaları, cinsel rol, konu seçimi, deneğin ve eşinin özdeşliği, cinsel etkinliğin sıklığı, cinsel etkinliğin erken meydana gelişi, çocuklukta bir evriklik sendromunun bulunması arasında olası kaynaşmaları oluşturmaya çalışılmasının nedeni de budur.

Genellikle kaynak olarak ele alınan değişken, "etkin-edilgen" (aktif-pasif) ya da çok daha yeni deyişle içine alan-içine sokan eşleşmesine uygun olarak yeğlenen kaynaşmadır. Erginliğe yaklaştıkça uygulamalarını değiştiren önemli oranda bireylerin olduğunu biliyoruz. Belirgin bir tercihi varmış gibi davranan denekler için Wortis (1940), West (1955), Hooker (1965) belli bir cinsel rolle her türlü karşılıklı bağlantıyı reddederler. Bu arada Terman ve Miles'e göre, 123 eşcinselin içinde yer alan 77 edilgen (pasif) erkeklik-kadınlık testini kadın gibi, 46 etkin de (aktif) erkek gibi yanıtladılar. Holemon ve Winokur (1965) kadınsı eşcinsellerin ergin ve erişkin yaşlarda genellikle edilgen (pasif) olduklarını gözlemlediler. Saghir ve Robins içine alanlarda kendilerini içine sokanlara oranla daha çok kadın ya da yansız cinsiyettenmiş gibi hissetmek konusunda hafif bir eğilim olduğunu belirtiyorlar; ancak bu anlamlı bir ayrım değildir (içine alanların % 40'ı, içine sokanların % 88'ine karşılık bir erkekle özdeşleşirler). Holemon ve Winokur kadınsı eşcinsellerin % 75'inin kılık özentisi içinde olduklarını ama öbür eşcinsellerde böyle bir şeye rastlanmadığını saptarlar. Saghir ve Robins'in örneklerinde içine alanların % 92'si, çocukluklarında, içine sokanların % 44'üne karşılık anneleriyle özdeşleşmişlerdir. Bieber salt içine sokanların % 31'inde ve salt anüs yoluyla içine alanların % 77'sinde oğulun babaya boyuneğişine rastlar. Aynı yazar için, içine alanların % 85'inin yeğledikleri eşin erkeksi özellikler taşıması gerekmektedir, oysa aynı oran içine sokanlarda % 66'dır. Çok kesin bir biçimde, salt anüs yoluyla içine alanların %

88'i eşlerini bir erkekle özdeşleştirmektedir, aynı işlemi yapan içine sokanların oranı ise % 50'dir. Bir başka deyişle içine alanlar eşlerini asla bir kadınla özdeşleştirmemektedir, oysa bu oran içine sokanlarda % 38'dir.

Freund ve çalışma arkadaşları (1974), çocukları yeğleyenlerin tersine erişkin eşlerle uyarılabilen eşcinsellerde kadınlık notunun yüksekliğinin yoğunluğunu açıkça ortaya koydular. (Buna karşılık karşıcinsel pedofiller androfil öbeğiyle birleşirler.) Elbette kadınlık testinde düşük sonuçlar alan androfiller ya da tam tersi kadınlık testi sonuçları yüksek pedofiller de vardır. Ama bu iki öbek de azınlıktır. Holemon ve Winokur'a göre kadınsı eşcinseller cinsel açıdan diğerlerinden çok daha erken gelişmişlerdir (özellikle de çok yaşlı eşlerle cinsel ilişki kurarlar). Öte yandan bunların eşcinselliklerinin bilincine varmaları daha geç olur. Üstte yerleştirilen kavramlara uygun olarak bu durumda daha bir belirgin biçimde eşcinsel özdeşliğin konu seçimine eklendiği söylenebilir. Kadınsı eşcinseller daha sık kaynaşmalar içindedirler; aynı biçimde gene bu öbekte sosyopatik özelliklerde olanlara daha çok rastlanır. Zaten Bieber, Saghir ve Robins gibi yazarlara, içine alanlarda daha çok psikopatolojik belirtiler olduğunu çağrıştıran hafif bir eğilim vardır. Klinik izlenimi yansıtan ve buna uygun acil bir kuram hazırlanmasını doğuran bu tür saptamaya epey ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Holemon ve Winokur çocukluktaki kadınlaşma sendromunun kadınsı eşcinsellerde daha çok olduğunu doğrularken, Saghir ve Robins için bu ayrım bir anlam taşıyacak düzeyde değildir (% 78 ve % 44).

Kısaca "zorunlu edilgen -pasif- kadınsı eşcinsel" (P. Miller, 1958) nesnel bir gerçeği yansıtıyorsa da, özelliklerinin ve davranışların mükemmel uyumu içinde yalnızca en uçta yer alan bir durumdur. Oysa, erkeksi eşcinsellikte taşıdığı anlamın sınırlarına dek giden bazı değişkenlerle öbekleşmeye doğru bir eğilim vardır. Bieber salt içine alanlar ile salt içine sokanlar arasında nispeten yönelmiş düzenlemeler bulur: İçine alanlar babaya daha çok boyun eğip babadan daha çok korkanlardır, çok daha ayartıcı ve aşırı himayeci olan annelerine daha yakındırlar, karşıcinsellerle birbirlerine karışmışlardır, suçluluk

duygusuyla mastürbasyon yaparlar, bunlarda cinsel uyarılma sıkıntı üretkenidir ve daha çok kamışın sertleşmesi konusunda güçlükleri vardır. Ayrıca Bieber içine alanlarda ve salt içine sokanlarda hemen hemen aynı oranda "ikicinsel" bulur (9'a 33 ve 10'a 38).

Örgenleşmeler arasındaki çelişki kültürel gerekirlilikle desteklenmiştir. Carrier (1977), erkeklik ve kadınlık rolleri arasındaki karşıtlığın özellikle belirgin olduğu bazı kültürlerdeki eşcinsellerin bu konumu bir güzel ortaya koyduklarını gösterdi. Meksika'da, Brezilya'da, Türkiye'de, Yunanistan'da ya da ABD'deki hali vakti iyi olmayan sınıflarda rastlanan durum bu söylenene uygundur. İçine alanlar çok daha olağanüstü bir biçimde kadın rolünü göze alırlar ve içine sokanlar ise gururla erkek niteliklerini üstlenirler. Söz gelişi Meksikalı eşcinsellerde içine alanlar nerdeyse salt anüs yoluyla cinsel ilişki kurmak zorunda kalırlar; karşı cinsle özdeşleşmişlerdir ve çok az karşıcinsel ilişkileri olur. Bu eşcinsellerin (içine alanlar) çok küçük yaşlarda anneleri durumlarını farkeder ve çoğunlukla henüz çok gençken erişkinlerle eşcinsel kaynaşmaları olur. Ne Saghir ve Robins'in ne Bell ve Weinberg'in eşcinsel çiftlerde erkeklik ve kadınlık rolü arasında kesin bir paylaşma bulmaması çok anlamlıdır.

Bu durumda da, seviciler konusunda benzeri bilgileri edinmemizi sağlayan unsurların eksikliğini çekiyoruz. Saghir ve Robins, içine alanlar ile içine sokanları cunnilungus uygulamasında da karşıt konuma getirirler; bilindiği gibi cunnilingus uygulamasındaki saltlık yaşla birlikte artmaktadır (20 ile 29 yaşları arasında % 70 bunu karşılıklı uygular; aynı oran 30 ile 39 yaşları arasında % 67'dir, daha ilerki yaşlarda ise % 56). İhtiyat kaydıyla, "içine sokanlar"ın çocukluklarında erkeklik sendromu olma şansı daha yüksektir (içine alanlarda 1/2'sine karşı içine sokanlarda 3/4); zaten içine sokanların bir kadınla özdeşleşme eğilimleri daha azdır (içine alanlarda % 75, içine sokanlarda % 9).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EŞCİNSELLİĞİ DOĞURAN ETMENLER

I. Aile Kesiti

Eşcinselleri karşıcinsellerden ayırmaya uygun aile etmenlerinin incelenmesi, belli bir kuramın hizmetinde olsa da, yazarlara göre değişse de, kullandığı parametrelerin çoğunluğunda, birkaç anlama çekilebilen yorum düzeyinde kalır, sonuçlar da ayrıntılarıyla değerlendirilirler.

Sorgulamanın incelemesine üç genel veri sunulur: Doğumun niteliği, annenin yaşı, kardeşlerin sayısı ve cinsiyetleri.

Slater (1962) her iki cinsiyetten dört yüz elli dört eşcinsel üstünde yaptığı bir istatistik incelemede, eşcinsellerin genellikle yaşı geçkin bir annenin son doğan evlatlarından olduğunu buldu: 30 yaşında sevicilerin arasında 3 kişinin; 31 yaşında eşcinsellerin arasında da 3 kişinin; genel olarak topluluktakilerinin anneleri ortalama 27 yaşındaydı. Abe ve Moran (1969) bu kavramı doğruladılar ama, Kenyon (1968) sevicilerde böyle bir ayrım bulmadı. Saghir ve Robins her iki cinsiyette de ne annenin yaşı ne de doğumun özelliği arasında herhangi bir ayrım bulabildiler.

Eşcinsellerin ailelerindeki çocuk sayısı ilginç bir veri olacağa benziyor. Theo Lang (1940) 1015 eşcinselde kardeşlerin sayımını yaparak kız kardeşi olanlardan daha çok sayıda erkek kardeşi olanların bulunduğu ortaya çıkardı: 121.1 erkek çocuğa karşılık 100 kız çocuk. Ama kaynak toplulukta erkek çocukların sayısı 106'ydı. Dark, 100 mahkumdan oluşan bir topluluk üstünde bu sonucu çürüttü (1948). Aynı olay, Kallman (1952) ile Saghir ve Robins'in her iki cinsiyetten eşcinseller üstünde yaptıkları araştırmalarla doğrulandı. Ancak deneklerin özellikle, çocukluklarında cinsel rolün evrikliği sendromu taşıyan-

lar olduklarını da belirtmek gerekir. Kardeşi olma şansı açısından en düşük oranlar haliyle bu deneklerdedir. Başlangıçta bu olay, biyolog Goldschmidt'in (1916) kuramına göndermede bulunmakla yorumlandı: Eşcinseller, görüngül tip (fenotip) düzeyinde kısmen erkekleşmiş gensel tipe özgü (jenotip) kadınlardır. O halde erkek eşcinselleri dişi olarak doğmuş diye saymalıdır, böylece denge yeniden kurulur. Şimdi de geriye aynı olayı sevicilerde açıklamak kaldı. Bu durumda daha çok, eşcinsellerde normal kromozomik ve kromatinyen (kromatinle ilgili) bir cinsiyetin keşfiyle karşılaşılır. Money varsayımında (1970), daha çok sayıda erkek kardeşin bir kadınlık rolünün gelişmesini kamçılayacağını düşünenlerde yalnızca kuramsal temel eksikliği olmakla kalmayıp bu tür bir kardeş düzeninin sevicilerdeki varlığıyla uyuşmadığını işliyordu. Saghir ve Robins'in her iki cinsiyetteki eşcinsellerin karşıcinsellerden daha çok ailelerinin tek çocuğu olduklarını bulmalarını da belirtmek gerek.

Sonunda konu ruhbilimsel üç etmen üstüne taşındı: Aile ocağının ruhbilimsel dengesi, çocukların ana-babaya karşı tutumları ve ana-babanın çocuklara karşı tutumları.

Aile ocağındaki karışıklık genellikle eşcinselliğe bağlı bir etmen olarak sunulur. Martensen-Larsen (1957) karşıcinsellerin dört katı kadar eşcinselin 15 yaşından önce babalarını kaybettiklerini buldu. Westwood eşcinsellerin % 13'ünün 12 yaşından önce babalarını, % 6'sının da annelerini yitirdiklerini ortaya attıysa da, grup kontrolunun olmaması nedeniyle bu veriler bütün anlamını yitirmektedir. Saghir ve Robins annenin ya da babanın, birinin ya da öbürünün, ölümle ya da boşanmayla yitirilişinin 15 yaşından önce eşcinsellerin % 35'inde sevicilerin % 46'sında rastlandığına dikkat çektiler. Bu oranlar karşıcinseller için % 12 ve % 7'dir. Sevicilerde bu ayrılmanın en yaygın nedeni boşanmadır. Aynı yazarlar aile atmosferini sık sık yapılan kavgalara, şiddet eylemlerine, alkolizme boğulmuş olarak betimliyorlar. Bu tür bir olay eşcinsellerin % 52'sinde, sevicilerin % 44'ünde vardı; ama karşıcinsellerin yalnızca % 17'sinde görüldü. Westwood'a göre eşcinsellerin % 40'ı, ana-babalarının ilişkilerini içten-

likle kötü olarak görüyorlar. Kenyon sevicilerin % 23'ünün ana-babalarının boşandığını ya da ayrıldığını ve bu oranın karşıcinsellerde % 5 olduğunu; öte yandan eşcinsellerin % 46'sının ve karşıcinsellerin % 84'ünün ana-babalarını, evdeyken mutlu oldukları biçiminde değerlendirdiklerini söylüyor.

Henry'den (1937), Jonas'dan (1944) Allen'den (1949) önce varılan sonuçların doğrulanması bize bu aile modelinden eşcinselliğe geçirtecek düzeneğin yakalanmasını sağlatamadığı kabul edilmelidir.

Ana-babalarına olan duygularıyla sorgulanan eşcinseller annelerini ayrıcalıklı görmektedirler: Jonas (1944) için eşcinsellerin % 42'si annelerini, % 1.66'sı babalarını yeğlemektedir; Liddicoat (1956) yanıtların % 56'sının anneden yana, % 2'sinin babadan yana olduğunu söylüyor. Westwood deneklerin % 78'inin anneleriyle % 33'ünün babalarıyla olumlu ilişkileri olduğunu belirtiyor. Saghir ve Robins eşcinsellerin % 82'sinin, karşıcinsellerin % 18'i*nin babalarıyla doyurucu ilişkisi olmadığını ileri sürüyor*lar.

Babalarla ilgili aynı tutuma eşcinsellerin yalnızca % 7.52'sinde, karşıcinsellerin % 18.75'inde rastlanıyor. Baba sözkonusu olduğunda eşcinsellere egemen olan duygular kin (eşcinsellerde % 59.4, karşıcinsellerde % 37) ve korku (eşcinsellerin % 66'sı, karşıcinsellerin % 54'ü); bu iki duygu arasında güçlü bir karşılıklı bağıntı var.

Sevicilerin annelerine olan tutumları, Kenyon ile Saghir ve Robins'in sonuçlarıyla özellikle kesin gibi görünüyor. Burada eşcinsellerinkinden çok daha zayıf ilişkiler sözkonusu: Bu durumda oran % 21, kontrol edilen gruplarda ise % 0.8. Bu yüzdeler Saghir ve Robins'in örneklerinde % 77 ve % 15'tir. Bu arada Kaye ve çalışma arkadaşları sevici grupla öbür kadın grupları arasında bir ayrım görmüyorlar. Baba sözkonusu olduğunda ise olumsuz tutumlar gayet açıktır: Kaye'de, tıpkı Bane'de olduğu gibi (1965) korku ve düşmanlık belirmektedir; Kenyon sevicilerin % 30'unun babalarıyla olan ilişkilerinin zayıf olduğunu bildirmektedir (karşıcinsellerde % 8). Saghir ve Robins, karşıt görüş açısını, kesin olmamasına karşın her defasında destekler görünüyorlar.

Bu duygusal tutumların kendine özgülüğü denek ile aileyi oluşturan çift arasındaki ilişkilerin niteliği konusunda sorgulama yapmaya ve doğal olarak çocukları hakkındaki niyetlerine göre ana-babanın ayrı ayrı kişiliklerini tahmin etmeye çalışmaya yöneltmektedir. Geleneksel olarak psikanaliz eşcinselliği özel aile ilişkilerinin şaşırtıcı bir tipi olarak vurgular: Sahip çıkan duygulanım içinde çocuğuna aşırı biçimde yakın bir anne; soğuk, kopuk ve ortada görünmeyen uzakta bir baba. Bazılarının aile etmenlerine atfettikleri kesin önemi açıklayan ilişkiler, şaşırtıcı bir saflıkla ana-babanın gerçek kimliğinin doğrudan ve tekanlamlı sonuçları gibi değerlendirildi. Freud, Leonardo da Vinci konusunu işleyen yapıtında, nedenlerini olduğu kadar eşcinsellerin aile ilişkilerini de özellikle belirtiyordu: "Bir kadına, genellikle anneye cinsel istekle güçlü bir bağlılık; abartılmış bir şefkatle bu bağlılığı annenin kendisi yaratmış, kamçılamış, daha sonra da çocuğun yaşamından babanın ortadan kaybolmasıyla güçlendirilmiştir." Steckel, Ferenczi, Fenichel ve daha başka hatta psikanaliz dışındaki Terman ve Miles (1930) gibi birçok gözlemcinin onayladıkları bu genel şema, Bieber'le kesin biçimini aldı. Bieber bu ilişkinin niteliğini "özgül üçgen sistemi" terimiyle kavramlaştıracaktı: "Klasik" eşcinsel üçgen örgenleşmesi, oğluna karşı bağlılıktan yoksun bir baba gibi ve dolayısıyla bir biçimde özellikle düşmanca davranan, baskı altına alan, saldırganlık ve değer vermeme belirtileri taşıyan bir kocayla ilgili olarak annenin çok güçlü zorlayıcı bir senli benlilik sunması... bu tür bir ana-baba ilişkisine boyun eğen bir çocuğun eşcinsel olma ya da bu düzende ciddi sorunlar geliştirme şansı yüksektir" (Bieber, sayfa 172).

Bu modele uygun olarak Bieber, eşcinsellerin % 69'unun bu tür bir anneleri olduğunu (karşıcinsellerin % 32'si) saptar; sözkonusu eşcinsellerin içinden % 73'ü annelerini ayartıcı olarak betimlerler, çoğunluğu ise (% 77) annelerinin hadımlık karmaşası yaratıcı gibi gösterirler. Bu aynı örneklerin % 74.52'si (karşıcinsellerin % 54'ü) için babalar oğullarına karşı bağlılıktan yoksundurlar. Bu duygu yokluğuna, eşcinsellerin % 78.47'si için, kayıtsızlık ve düşmanlık da eklenebilir. Oysa anne ve babanın birbi-

rine karşıt bu çift yönlü ilişkisi, çocuk nezdinde anne ve babayı birbirine bağlayan egemenlik-boyuneğme kaynaşmasıyla tastamam ilintili değildir. Gerçekten de eşcinsellerin geldikleri ailelerin içinde babanın egemen olduğu oran % 34.9 karşıcinsellerde ise % 41'dir; annenin egemen olduğu oran eşcinsellerde % 54.71 karşıcinsellerde ise % 54'dür. Bieberin öncelik verdiği düzenlemeye, yani annenin egemen olduğu ve babanın değerinin azaltıldığı ailesi olmasına, eşcinsellerin % 43.39'unda rastlanır; karşıcinsellerde ise bu oran % 32'dir; önemsiz bir fark. Saghir ve Robins'de bu farkın daha bir belirgin olduğu doğrudur: Eşcinsellerde baba ele alınan vakaların % 40'ında, anne ise % 58'inde egemendir; aynı yüzdeler karşılıklı olarak karşıcinsellerde % 71 ve % 20'dir.

Klasik model elde edilen sonuçlar yüzünden günümüzde kabul görmemektedir.

Öncelikle, psikopatolojik belirtiler taşımayan bireylerin oluşturdukları gruplar kullanıldığında (Greenblat, 1966; Siegelman, 1974) eşcinseller ile karşıcinseller arasında aile ilişkileri bakımından bir fark oluşmaz. Bieber'in sonuçlarını onaylayan Evans'ın (1969) örneklerinden bu parametreleri ayıklamaması çok üzücüdür.

Sonra, baba ve anne imgesi arasındaki çelişkinin bütün eşcinsellerde olmadığı (Ullman, 1959; Siegelman, 1974 karışık bir grup kullanarak) her ikisinin de aynı derecede olumsuz olabilecekleri anlaşıldı.

Son olarak, babanın rolünü üstlenen annenin rolü konusuna yalnızca öncelik verilmekle kalınmadı (Liddicoat, 1956; Miller, 1958; Westwood, 1960; O'Connor, 1964; Paitich, 1964; Saghir ve Robins, 1973; Siegelman, 1974) dahası birçok vakada eşcinselleri karşıcinsellerden farklılaştıranın anne değil de baba olduğu keşfedildi (Apperson ve Mc Adoo, 1968; Bene, 1965; Siegelman, 1974: psikopatolojik bir örnekten alınmayan denekler konusundaki üç çalışma). Bene, eşcinsellerin babaları konusunda karşıcinsellere göre daha olumsuz bir imgeleri olduğunu ama karşıcinsellerde rastlanandan daha bir himaye edici ve zorlayıcı anneleri varmış gibi davranmadıklarını bulur. Saghir ve Robins'e göre eşcinsellerin babaları (kayıtsız, oğlunu küçümseyen, oğlunun farkında olmayan) hakkın-

da olumsuz bir imgeleri vardır: Eşcinsellerin % 84'ü, karşıcinsellerin % 18'i. Buna karşılık eşcinsellerin sahip çıkan bir anneleri olması doğrudur ama bunun oranı gene de düşüktür: Eşcinsellerde % 41, karşıcinsellerde % 23. Siegelman büyük bir özenle karşıcinselleri eşcinsellerle karşılaştırdı; eşcinsellerin karşıcinsellerden daha az koruyucu, daha az seven ve daha çok iten, düşmanca davranan bir baba imgesiyle farklılaştığını buldu; anne imgesiyle ilgili hiçbir ayrım yoktu.

Üçgen sistemi bilhassa erkeksi eşcinsellikde geçerlidir. Kaye bundan başka yedi özelliğin sevicileri karşıcinsellerden ayırdığını bulur; bu da seviciyi, anneye uygulanan ilişki türüyle baba uygulamasını benimsemeye yöneltir: Baba salt sahip olandır, anneyi ve cinsiyeti ne olursa olsun dostlarını aileden dışlamıştır; ilkelere aşırı bağlıdır ve çocuğunda bütün kadınca işaretleri durdurur. Bene (1965) 37 seviciyi 80 karşıcinselle karşılaştırarak; sevicilerin zayıf ve yetersiz bir babaya düşmanlık ve korkuyla güvenmediklerini ortaya koyar. Saghir ve Robins'in sevicilerin ana-babayla ilgili imgeleri konusunda oldukça ölçülü ve yalnızca karşıcinsellerin % 27'sine karşılık sevicilerin arasında % 53'ünün aile ocağında annenin egemen olduğunu belirtmekle kalmaları fazlasıyla şaşırtıcıdır.

Çocukları eşcinsel olan ailelerin kesiti, hatta bazı şaşırtıcı yanları olsa da, istisnasız bütün deneklerin işine gelmemekte ve basit bir gerekirciliği kolaylaştırmamaktadır. Zaten bazı sonuçlar bizi ihtiyatlı olmaya davet ediyor ve aile ortamının neden olduğu sınırsız güç dogmasını yeniden gözden geçirmeye zorluyor: Zuger (1970), 25 kadınsı davranışlar içinde olan erkek çocuğun ailesini inceleyip onları gözetilen bir gruptaki ailelerle karşılaştırarak hiçbir anlamlı fark bulamadı; Green (1978) ya bir sevici ya da transeksüel bir annenin yetiştirdiği 37 çocuğu (erkek ya da kız) inceleyip içlerinden 36'sının biyolojik cinsiyetleriyle uyum içinde bir cinsel rolü taşıdıklarını keşfeder (içlerinden cinsel uyarma geçiren on üçü de karşıcinseldir). Bu alanda en basit yöntembilimsel önlemler unutulmamalıdır. Eğer bilgiler bir öznel katsayı ile geçmişe yönelik yanılsamalardan (kuruntulardan) etkilenebilmişse, örneklerin de, eşlerin aralarında sürdürmeye

değer gördükleri kaynaşma türündeki ana-babayla ilgili yerlerinin değişmesi de mümkündür. Aşırı himayeci bir anne ve ortada görünmeyen bir baba, çocuğun dünyasında yalnızca bu özelliğiyle var olan bir ilişki biçimini sürdürmeye mahkumdurlar. Eşcinsellerin de belirttikleri gibi, birçok babanın kadın davranışında bulunmaları da mümkündür; bu da "tamamlayıcı bir farklılaşma"yla şizmogeneze özgü sonunda çıkış noktasına geri dönen tepkimelere yol açar (Bateson). Erkek çocuk kadınlığında ısrar eder, baba nefretinde ve düşmanlığında, anne de babaya karşı duyduğu hoşgörünün doğurduğu aşırı koruyuculukta; bütün bu tutumlar kadınlık kimliğinin güçlenmesine yol açarlar. Evans (1969) Bieber'in saptamalarını onayladıktan sonra, bütünüyle, babanın reddini ve annenin korumasını başlatmaya elverişli çocuğun kalıtımsal niteliklerinin rol oynadığını; ebeveyinlerin anne ve babayla ilgili imgelerini en uç noktalara itebilen gelişmenin bir başka düzende yer alan bir ilişkiye yetkin olduğunu düşünüyor.

II. Genetik Etmenler

Birçok kez, eşcinseller ya da transeksüellerin kromozom ve kromatinle ilgili cinsiyetlerinin biyolojik cinsiyetlerine uygun olarak ortaya çıktıkları görüldü: Barr ve Hobbs, 1954; Beleuler ve Wiedemann, 1956; Pare, 1956; Raboch ve Nedoma, 1958; Pritchard, 1962. Genetik cinsiyetin gerekirliliği bu düzeyde eşcinsellik anlamına gelmiyor.

Ailelerin incelenmesi genetik etmenleri koşullara uydurmayı amaçlıyor. Margoleses ve Janiger (1973) 24 karşıcinselin (Kinsey'in 0-2 ölçeğinde) akrabaları arasında yalnızca iki eşcinsel; oysa 28 eşcinselin içinden 17'sinin ailelerinde bir, 5'inin iki eşcinsel olduğunu saptadılar. İkizler üstünde de araştırmalar yapılmaya çalışıldı. Sanders (1934) 8 çift ikiz içinde, 6 çift tekyumurta ikizinde bir uygunluk, bir çift çiftyumurta ikizi ile bir çift tekyumurta ikizinde ise tutmazlık buldu. Kallman (1952) 85 çift eşcinsel ikizden hareketle; 40 çift tekyumurta ikizinin 37'sinde uygunluk (% 92'si eder) olduğunu belirtti ve 45 çift ikiyumurta ikizinin yalnızca 19'unda uygunluk keş-

fetti (% 42.3'ü eder). O zamandan beri daha başka çalışmalar da yapıldı ama bu çalışmalar gerçek sonuç elde edemeyecek kadar sınırlı sayılardaki denekler üstünde gerçekleştirildi (Koch, 1965; Heston ve Schields, 1968). Kallman'ın yayınladıklarına ihtiyatla bakıldı: Yüksek uyumluluk yüzdesini kendisi bile yapay ya da rastlantısal istatistiksel bir olay olarak nitelendirdi; ikizlerle ilgili konum bireyler arasında özel psikolojik ilişkiler sunardı; ikizlerin topluca ele alınması, ki bu araştırmada böyle yapılmıştı, ayrı ayrı ele alınmasında olduğu gibi ortamın etmenlerini azaltmayı sağlayamazdı.

III. Eşcinsellerin Beden Yapıları

Bu çağın başında, eşcinselliğin incelenmesinin öncüsü olan Magnus Hirschfield "Der Urnische Mensch" (1903) adlı yapıtında; 1500 eşcinselin içinde fiziksel ve zihinsel olarak normal insandan ayırdedemediği tek bir örnek bile bulamadığını öne sürdü (daha sonra buna yeniden döneceğiz). Bu arada her iki cinsiyetteki eşcinsellerde eşsiz bir biyotip bulunma olasılığı bir türlü aklından çıkmıyordu. Belli morfolojik parametrelerce betimlenen ve hormonal gelişmelerle dengelenen beden yapısı, büyük ölçüde, kalıtımsal ya da değil, biyolojik etmenlere bağlıdır. Ama bu yapının kendisi de ortamın ve bireyin kendisinin tepkilerinden etkilenebilir. Ortam ve bireyin kendisi biyososyolojik bağlamdaki işlevlerdir.

Henry (1948), kırk eşcinsel ve kırk seviciden oluşan bir örnekle bazı gerçekleri ortaya çıkardı. Önce, omuz açıklığını (biyakromal çap) ve kalça genişliğini (kalça tepeleri uzaklığı) ölçüt alarak; karşıcinsellerle karşılaştırılan her iki cinsiyetten eşcinsellerin normalden daha geniş omuzları ve daha dar kalçaları olduğunu saptadı. Kısaca eşcinsellerin gençlere özgü bir biyotipleri vardı. Daha sonra kalça genişliğinin ölçülmesiyle, Bell adı verilen bir gösterge (indeks) oluşturdu; bu gösterge kadınlarda genel olarak 89 ya da daha küçük, erkeklerde ise 104 ya da daha büyüktü. 89 ile 104 arasında kadın ya da erkek unsurlar taşıyan kalçalar yer alır. Sevicilerin % 44'ünde bu değer 89'un üstünde, % 41'i ise 89 ile 104 arasındadır; bu sı-

nırlar içinde yer alan karşıcinselci öbektekilerin oranı ise % 20'dir. Buradan da eşcinsellerin karşıcinsellerden daha erkeksi kalçaları olduğu sonucu çıkar. Cinsiyeti erkek olan eşcinsellerin % 48'i 104'ün altındadır (% 31'i 89 ile 104 arasında; % 17'si 89'un altında). Gene kalça yapısını ele alan bir başka sınıflamada (Caldwell, Moloy, d'Esopo) eşcinsellerin % 47'si ve sevicilerin % 77'si karışık bir tiptendir; eşcinsellerin % 51'inde androyid bir kalça yapısı, sevicilerin % 14.5'unda ginoid bir kalça yapısı vardır.

Schlegel (1962) "eşcinselliğin düşük biyolojik yapısı"nın olduğunu kabul eder. Genel bir toplulukta öncelikle kalçanın çapı enine gelişir (doğrudan deneğin bedeni üstünde ölçülen siyatik yumru oluşumları arasındaki açıklık). Erkeklerde (andromorf tip) 6.5 cm ile 9 cm arasında olabilir, kenarortay da 8.5 cm'dir. Kadınlarda açıklık 11.5 cm ile 14.5 cm arasındadır, kenarortay da 12 cm'dir (tip ginekomorf). Cinsiyeti erkek 150 eşcinselin kalça ölçüsü, kenarortayı 9.5 cm civarındadır ve karşıcinsellerin kalçalarıyla karşılaştırıldığında anlamlı bir ayrım ortaya çıkar. Bu durumda kullanılan parametre eşcinseli her iki cinsiyetin arasında bir yere koyar ya da her iki cinsiyetin birleşimi durumuna indirger. Schlegel, kalça çapı ile deneğin "edilgen" (pasif) rolü arasında 0.43'lük bir karşılıklı bağıntıya ulaştığını da ileri sürer. Bu, Henry'nin karar veremediği ilişki tipidir. 44 Eşcinsel ve 111 karşıcinseli karşılaştıran Evans (1973) altı değişik ayrım bulur: Eşcinsellerin daha az kiloda olmaları; deri altında daha kalın yağ tabakalarının bulunması; daha az gelişmiş kaslar ve kas gücü; doğrusallıkın -insan boyu ile ağırlığının küp üssü arasındaki oranla tanımlanır (karşılaştırınız Sheldon'un Ectomorphie'si)- yüksek olması; son olarak da omuz genişliği ile kalça genişliği arasındaki oranın gelişmiş olması. 123 seviciyi gözetilen bir grupla karşılaştıran Kenyon (1968) boyun kısa oluşunu, kalça ve göğüs yoğunluklarının azlığını ortaya çıkarmıştır. Bu arada başka bir yerde incelenen bir başka grupta ise boy farkı bulunmamıştır (Kenyon 1968). Eisinger ve çalışma arkadaşları (1972) karşıcinseller ve seviciler arasındaki yalnızca ikinci derecede önemli farkları ortaya koydular ve sonuçta eşcinsellerde fiziksel olarak özgül bir yapının bulunmadığı-

na karar verdiler. Geriffiths ve çalışma arkadaşları (1974) da aynı biçimde olumsuz sonuçlara vardılar ve "özel olarak sevicilere özgü bir fizik yapının bulunmadığı"nı, ancak sevicilerin olduklarından daha yaşlı gösteren kadınlar olduklarını saptadılar. Cinsiyeti erkek eşcinsellerin kendilerine özgü bir beden yapısının olmayışını çalışmalarında Wortis (1937), Decourt (1954) ve Hemphill (1958) de saptadı. Coppen (1959) şaşırtıcı bir sonuca vardı: Tanner'in erdişilik sonucu bir eşcinsel grup ile nevrotiklerden oluşan bir grupta aynı olduğunu bulur; bu iki topluluk normal bireylerden oluşan topluluktan daha düşük sonuçlarla ayırdedilir. Eşcinsellerin omuz genişlikleri, hastalıklı gruptakilerde olduğu gibi nevrotik olmayan karşıcinsellerin omuz genişliğinden daha düşük olacaktır.

Özellikle cinsiyeti erkek deneklerde, eşcinsele özgü beden yapısının yararına olacak biçimde bir dizi olay vardır. Ama bir kez daha anımsatalım burada sözkonusu olan topluluktur, olduğu gibi grubun bütünü değil. Öte yandan, daha başlangıçta söylendiği gibi beden yapılarını işin içine karıştıran gerekirlilik karmaşıktır ve bir karşılıklı etkiler bütünüyle açıklanır.

IV. Hormonal Anomaliler

Erkeklik hipogonadizminin eşcinselliği etkilediği öğrenmeye çalışıldı. Bu olayın birçok biçimi vardır, söz gelişi karyotipi[65] XXY olan Klinefelter sendromu.[66] Her durumda erkeklik hormonu salgılanmasının hastalık yüzünden azalması sözkonusudur. Hipogonadik 300 denek üstünde Heller ve Maddock (1947), yalnızca tek bir eşcinsel saptadılar. 1967'den 1976'ya kadar gerçekleştirdiği altı çalışmada Meyer-Bahlburg'un incelediği (1977) 49 hipogonadik denekten yalnızca birinin transeksüel evrim geçiren bir eşcinsel, bir diğerinin eşcinsel olduğundan kuşkulanılıyordu ve üçü de ikicinseldi; kısaca % 90'ı karşıcinseldi.

(65) Bir bireydeki kromozomların tamamının şematik bir tablosu anlamına gelen biyoloji terimi. (ç.n)

(66) Seminifer kanalların hiyalinleşmesi ile birlikte seyreden hastalık. (Bkz. Pars Tuğlacı, Tıp Sözlüğü). (ç.n)

Eşcinsellerin idrar ya da plazmalarına uygulanan hormonal denge çalışmalarında başlıca erkeklik hormonu (testosteron), gonadotrofinler (FSH spermatogenez ve LH testosteron salgılanması üstünde etkilidir) ve kadınlık hormonu (östrojen ve prolaktin) sözkonusudur. Uygulanan testosteron miktarları üç tür sonucun oluşmasına neden olur: Oranlar normalden ya düşük ya yüksek ya da normale eşittir. Söz gelişi Kolodny ve çalışma arkadaşları (1972) yalnızca Kinsey'in 5 ve 6 ölçeğindeki eşcinsellerde testosteron yüzdesinin düşük (yani 30 bireyden 15'i) olduğunu belirtir. Sonuçlar eşcinselliğin dışında yer alan etmenlerle açıklanabilirler: Karmaşık çevrimlerdeki değişmeler; topluluk tipi (deneklerin % 43'ü düzenli bir biçimde testosteron salgılanmasını azaltan marijuana içiyordu). Kolodny ve arkadaşlarının inceledikleri testosteron salgılanması düşük 15 eşcinselden 13'ünde gonadotrofin yüzdesi de anormaldi: 4'ünde FSH ve LH yüzdeleri çok yüksekti, 9'unda LH yüzdesi düşüktü. Doerr ve çalışma arkadaşları (1976) aynı biçimde, karşıcinsellerle karşılaştırılan 26 salt eşcinselde LH artışı olduğunu saptadılar; ama eşcinsellerde testosteron miktarında hafif bir düşüklük vardı. Keza aynı yazarlar (1973, 1976) toplam 58 eşcinselde östrojen yüzdesini yüksek buldular. Bu tür bir anomaliyi ne 5 denek üstünde çalışan Migeon (1965); ne de 28 denek üstünde çalışan Evans (1972) bulabildi. Ama Newmarck ve çalışma arkadaşları (1979) bu anomaliyi doğruladılar. Artık geriye 3 yayının ortaya çıkardığı (Margolese, 1970; Evans, 1972; Margolese ve Janiget, 1973) Kinsey'in 5 ve 6 ölçeğindeki eşcinsellerde androsteron/etiokolanolon (erkeklik karakteri sağlayan maddeyi bozan iki ürün) düşüklüğünü açıklayan raporu belirtmek kalıyor. Bu saptamaları daha açık yorumlayabilmek de çok güç.

Embriyon devresindeki cinsel hormonların merkezi sinir sistemini etkilemesi belli bir biçimde çok sayıda davranışı da belirlediği sanılıyor. Alçak memeli hayvanlar ve insan altı düzeydeki bir primat (Rhesus maymunu) üstünde yapılan çalışmalar; bir embriyonun genetik cinsiyete uygun olmayan hormonları kabul etmesi durumunda, bu cinsiyete ait bazı davranışların da karşıt cinsiyetin

davranışlarına uygun olacağını göstermeyi sağladı. İnsanoğlu konusunda da bu varsayıma uygun gözlemler yapıldı. İnsanoğlu belki de, embriyon döneminde değişik biçimlerde kadınsılaştırılabilir: Ya patolojik olarak, tıpkı testis yetersizliği sendromundaki[67] gibi (testislerin testosteron salgısına yanıt verememeleri) ya da tıpkı 5 alfa redüktaz eksikliğindeki gibi (Imperato-Mc Ginley); ya annenin gebelik süresinde tedaviye ilişkin nedenlerle (şeker hastalığı) önemli miktarlarda kadınlık hormonları almasıyla. Birçok defa Money ve çalışma arkadaşlarınca incelenen (1968, 1971, 1974) testis yetersizliği sendromunda kız çocuğu gibi yetiştirilmiş denekler durumlarına özgü özellikler sunmazlar; ancak erkek çocuğu gibi yetiştirilenlerde cinsel role ilişkin anomaliler görülür. Money'e göre, erkek çocuğu gibi yetiştirilen ve bu sendromu olanların adı konamayan bir nitelikleri vardır. Kız çocuklardaki erkeklik sendromu olanların tam tersi özellikler gösteren bu niteliklerin hepsi testis yetersizliğinden kaynaklanmaz. Gebeliği süresinde şeker hastası olduğu için östrojen ve projesteron verilerek tedavi edilen annesi olan, hepsi gözetim altındaki 6 yaşlarındaki 20 erkek çocuğu, 16 yaşlarındaki bir başka 20 erkek çocukla karşılaştırarak, Yalom ve çalışma arkadaşları (1973) belli sayıda farklar saptadılar. Daha yaşlı gruptaki çocukların erkeklik düzeyleri düşüktü (özellikle kişiliklerinin ve saldırganlığın doğrulanması aşamasında) çok az karşıcinsel deneyimleri vardı ve fiziksel kapasiteleri alt düzeydeydi. Yaşça küçük olan gruptaki çocuklar ise saldırganlık ve fiziksel kapasitelerinin az oluşuyla dikkat çekiyorlardı.

Özel bir araştırma yöntemine de işaret etmeye değer. Memeli hayvanların, insan da dahil çeşitli türlerinden dişi bireylerin östrojen verilmesine LH yükselmesiyle yanıt verdikleri saptandı. LH üstünde östrojenlerin pozitif *feedback*'i,[68] kadınsı anlamda bir hipotalamus tipinde olabi-

(67) Burada yazar tam olarak "testislerle ilgili kadınsılaşma" anlamına gelen bir terim kullanıyordu; testislerdeki kadınsı bir ur yüzünden testis yetersizliği, hadımlık doğuran bu durumu (Bkz. Nouveau Larousse Medicale, 1981) biz kısaca "testis yetersizliği" olarak verdik. (ç.n)

(68) Feedback terimini Pars Tuğlacı "geri tepme, geri itilim" olarak karşılıyor. Doç. Dr. Mithat Enç ise buna "geriye bildirim" diyor ve TDK Ruhbilim Terimleri Sözlüğü'nde şöyle tanımlıyor: "Organizmada, bir davranışın uy-

lir, bu tür bir yanıt erkeksi anlamda bulunmaz. Dörner (1972, 1975, 1976) bu testi 21 eşcinsele, 5 ikicinsele ve 20 karşıcinsele uyguladı. Sonuç 13 eşcinselde ve 2 karşıcinselde olumluydu, ikicinsellerin hiçbirinde yoktu. Bununla birlikte pozitif *feedback* bu bireylerde kadınlardan daha az belirgindi ve belki de bütün bu durumların olmasıyla normal miktarlarda erkek hormonları oluşturulması daha yavaştı. Bu testin anlamı ve Dörner'in (hipotalamusun şaşırtıcı örgenleşmesinin kanıtını borçlu olduğumuz kişi) yorumu hâlâ pek açık değilse de dikkatle geleceği beklemesi gereken deneyimlerle karşı karşıya olunduğu bir gerçekti.

Eşcinsel kadınlara, erkeklerinkiyle eşdeğer miktarlarda hormon verildi. 1970'den 1978'e uzanan dönemde 132 kadını (70 sevici ve 62 transeksüel) konu alan 7 yayın çıktı. Bu çalışmalardan dikkate değer sonuçlar alındı; yaklaşık 1/3'ü, karşıcinsellerde bulunan rakamları (Gartrell ve çalışma arkadaşları, 1977) % 38'i bile aşabilen ya da iki katına ulaşan (Sipora ve Starka, 1977, transeksüel bir topluluk üstünde) değerlerde yüksek erkeklik hormonu (testosteron) oranı saptandı.

Embriyonu tutan bir hastalık vardır ve bu hastalık sırasında böbreküstü bezleri bol miktarda androjen salgılar; bu da, eğer deneğin genetik cinsiyeti kadınsa, onun üstünde erkeksi bir etki yapar (sahte erdişilik). Böbreküstü bezlerinin doğuştan gelen bu hiperplazisi (hücrelerin anormal çoğalması) doğuştan başlayarak hidrokortizon verilerek tedavi edilebilir. Kız çocuğu gibi yetiştirilmiş ve az ya da çok erken tedavi edilmiş denekler üstünde yapılan gözlemleri Ehrhardt ve Money 1968'den beri birçok defa yayınladılar. Bu tür genetik bozuklukları olan kadınlarda rastlanan ikicinsellik ve eşcinsellik oranları, gözetim altında tutulan gruplarda ve genel topluluklarda bulunan alışıldık yüzdeleri aşar. Öte yandan gebelikleri sırasında bazı kadınlara verilen projesteron, cinsiyeti dişi embriyonu erkeksileştirir. Ehrhardt ve Money (1967) 100 vaka (olgu) üstünde yaptıkları bir incelemede, çocukluk erkeksileştirme sendromunu önemli oranlarda buldular.

gun ya da yolunda gidip gitmediğinin duyumlar yoluyla beyine erişmesi". (ç.n)

Zussman ve çalışma arkadaşları (1975), bununla birlikte, 30 vakadan başlayarak cinsel rol konusunda Bem Dökümü sonuçlarında herhangi bir anomaliye rastlamadılar.

Dörner ve çalışma arkadaşları (1976) eşcinsel davranışta üç transeksüel kadına östrojen verilmesinden sonra cevabın az da olsa önemini saptadılar. Seyler ve çalışma arkadaşları değişik bir yöntemle bu sonuçları 9 transeksüel üstünde doğruladılar.

Her iki cinsiyetten eşcinseller üstünde hormon araştırmaları bütünüyle olumsuz bir dengeye doğru yönelmez; bu durum seviciler için daha bir gerçektir. Her iki cinsiyetten, genetik cinsiyetleri göz önüne alınarak hormonal anomalileri olan eşcinsellerin varolduğu kesinlik kazanırsa bunun nedenlerini belirlemek güçleşir. Şurası kesin ki ilkel bir anormalliğin sözkonusu olduğu kabul edilebilir ve hormonların çalışması, söz gelişi stres gibi çok sayıda ortamdan kaynaklanan etmenlere boyun eğer ya da belli davranışlara bağlı olabilir. Bunlar koşullandırılabilen olaylardır ama, aynı biçimde etkilerine de katlanılır. Son olarak doğumöncesi ya da yenidoğanların hormonların etkisiyle bazı davranışlar ya da tutumlar uzun zaman savsaklanır; en azından erkekte, hastalıklı biyolojik sapmaları olan topluluklarla yapılan gözlemlerde ortamdan kaynaklanan etmenler göz önünde bulundurulur. Üstte birkaç örnek gördük. Julianne Imperato-Mc Ginley ve ekibi (1979) bizlere bir örnek daha veriyor. Dominik Cumhuriyeti köylerinde, 5 alfa redüktaz eksikliğine bağlı, erkek cinsiyetindeki embriyonlarda testosteron metabolizmasını tıkayarak cinsel organların morfolojisini tutan kalıtımsal bir anomali buldular. Bununla birlikte testosteron biyosentezi, doğumöncesi dönem de dahil yaşamın her anında normaldir. Kız çocuğu gibi yetiştirilmiş on sekiz deneği kapsayan bir inceleme, on yedisinin bir erkeklik kimliğini kolayca benimseyeceğini ve on altısı da erkek cinsteki bir rolü üstlenebileceğini gösterdi. Yazarlara göre " beynin dölyatağındaki yaşamı boyunca, doğumöncesi ve erinlik döneminde androjenlere (yani testosterona) açık olma derecesinin, eğitimle uyulması zorunlu cinsin erkek cinsel kimliğin gerekirliliğindeki öneminin büyük olduğu anlaşılıyor". Ehrhardt'ın kuşkularına kar-

şın, çocuklukları boyunca bu çocukların uyulması zorunlu cinsiyet konusunda yanlış anlaşılacak bir durumları yok.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TIBBİ TEDAVİYE İLİŞKİN TUTUMLAR

Daha önceki sayfaları okuduktan sonra, belli bazı yaklaşımlar saklı kalmak koşuluyla, eşcinselliğe bir tıbbi tedavi öngörülemeyeceği kolayca anlaşılacaktır. Bu törel kötülüğe makul bir temel kazandırmaya can atıldığı 19. yüzyılda toplumlarımızda, tıbbi modelin egemen yorum biçimi olduğu doğrudur. Bu tıbbi modelin hâlâ şurada burada, kimileri nezdinde ama daha özel bir biçim halinde varolduğunu kabul etmek gerekir. Oysa, çok sayıda eşcinselin belli bazı tıbbi tutumlardan yararlanabileceği konusunun düşünülmesinin eşcinsel çevrelerde küçültücü bir kategori olarak görülmesi çok üzücüdür.

Derhal başlıca iki tutum ayırdedilmelidir: Bunlardan biri eşcinsel olan bir bireyde ortaya çıkan psikolojik sorunlara yaklaşmayı içerir; öbürü denekten eşcinselliği kurtaracak girişimlerde bulunmayı öngörür. Bu çift yanlı çözümleme klinik olarak her zaman açıkça belli değildir ve bir psikoterapi boyunca aranan amaçlar hastaya sorularak sorun açığa çıkarılmaya çalışılır. Bu arada sorunun bu terimlerle ortaya koyulamaması istisnadır. Nevrotik belirtilerle, psikolojik güçlüklerle yardım istemeye gelen bir kişi, başlangıçta onaylayıp kabul ettiği gibi yavaş yavaş eşcinselliğini öne sürmeye yönelecektir. Tıbbi tedavi girişimi eşcinselliğin dışında tutulduğu ölçüde, özelliklerinin genel yapısı (karakteri) büyük bir özgünlük göstermez. Yoksa girişime vakanın eşcinselliğine uyumunu artırmayı amaçlaması gibi bir katılma sözkonusu olur. Bu tıbbi tedavi tutumu bir dereceye kadar yenidir, sosyolojik olarak cinsel yaşamın çeşitli üslupları konusunda giderek yaygınlaşan hoşgörüye bağlıdır. Bu durumda bir bireyi can atmadığı eşcinselliğe yöneltmek değil de; bireyin gerçeği ve anlamını kabul etmesi, tıbbi tedavi yönlendirmesinde bunu hesaba katması sözkonusudur.

Eşcinselliğin olduğu gibi bir terapinin (sağaltımın)

etkisiyle ortadan kalkmasına genellikle kuşkuyla bakıldı. Freud (1920) bu konudaki başarının "kendilerini eşcinselliğe mahkum edenlere karşı cinsin yolu açılmalı... ikicinsel işlevleri kazandırılmaya çalışılmalıdır" biçiminde olacağı kanısındadır. Freund (1974) bu kuşkuları paylaşmakta ve Freud'un kanısına katılmaktadır: Tüm yapılabilecek olan, o da başarılabilirse, eşcinsel konu seçimine, karşıcinsel konu seçimini eklemek olacaktır. Bu gerçeklik de genel olmaktan uzaktır, türlü biçimlerde daha iddialı amaçlara varmaya çabalamalıdır.

I. Tıbbi ve Cerrahi Girişimler

Bozulmuş ya da bozulduğu sanılan hormonal dengeyi yeniden kazandırmayı amaçlayan tıbbi tedavilerden şimdilik vazgeçildi. Daha önce eşcinselliğin hormonal yapısının çeşitli olasılıkların yolunu açtığını gördük; öte yandan androjenler, her iki cinsiyette de her tür yönlendirmenin dışında cinsel uyarmayı artırırlar ve bir erkeğe verilen östrojenler yalnızca penisin sertleşmesinin azalmasıyla son bulur. Anti androjenler ise cinsel isteğin yokolmasına götürürler (siprosteron asetat). Bazı terapi uzmanları (karşılaştırınız Saba ve çalışma arkadaşları, 1975) her iki cinsiyetteki eşcinsellerde bu maddeyi kullanmaktan kaçınılması gerektiğini söylüyorlar. Bunun cinsel yönelimlerde önemli ölçüde bir düşüşe, bir azalmaya yol açtığı kuşku götürmez. Elbette bu tür tıbbi tedaviler, eşcinselliğin, buna katlananların gözünde, hoşgörülemez duruma geldiği ölçüde (zira eşcinselliğin geçici olarak giderilmesi kimyasal yoldan hadımlaştırma pahasına gerçekleşir) ancak aklanabilir. Kimileri bu terapilerin yanında bir de, cinsiyetin tastamam uyuşturulması konusunda gerçekleştirilen psikoterapi önerirler. Yeterli istatistiklerin olmayışı yüzünden, bu tür bir çözüm yolunun sonuçları konusunda karar vermek olanağı yoktur.

Buna karşılık cerrahi girişim, biçimi ya da niyeti her ne olursa olsun geriye dönülemez değişimleriyle ürkütücü sorunlar yaratmaktadır. Batı Almanya'da nöroşirürji eşcinselliğin tedavisine kalkıştı. Burada teknik olarak bir stereotaksik hipotalamotomi sözkonusuydu: Hipotala-

mus'un ventromedyan çekirdeğinin alınmasını (ayrılmasını) içeriyordu (Roeder). Her ne kadar bir "cinsel sosyopati"ye[69] (pedofili) bağlı girişimde bulunma sözkonusuysa da androfil tipindeki eşcinsellik, hatta örtülü eşcinsellik vakalarına uygulanmış olan cerrahi belirtiler saptanabilir. Gönüllülerin yararına uygulandığı söylense ve gönüllülerce benimsense bile bu tür cerrahi çözüm yolunun kötüye kullanılmasına izin verilmemelidir; yalnızca töresel nedenlerden ötürü değil bu tür cerrahi girişim biçimlerinde yatan kuramsal ve deneysel temel de çok hafiftir.

Tıbbi ve cerrahi tedavilerden en çok yararlananlar özellikle her iki cinsiyetten transeksüellerdir. Tıbbi tedavide, ilgili ikincil cinsel karakterleri iten istenilen cinse uygun yüksek hormon kullanılır. "Onarıcı" tekniklerin yardımcısı ya gerçek anlamıyla cinsel organlar ve göğüslerdir, ya da bedenin estetik incelik gerektiren öbür bölgeleridir (karşılaştırınız, elektrikle yüzdeki kılların alınması). Sözkonusu olan eşcinsellerden ayırdedilen bireylerse -her ne kadar bir eşcinselin tanımlanmasına konu olanın seçimi değil de konu seçimiyse- geriye, üstte geliştirildiği gibi, içlerinden çoğunluğunun daha çok cinsel rolün evrikliğine eşlik eden eşcinsel uygulamaları kullanması kalır. ABD'de Harry Benjamin'in sergilediği çabalardan bu yana -transeksüeller üstünde uygulanan ilk cerrahi girişimler Abraham'a (1931) kadar uzanır- isteklilerin ardı arkası kesilmediği ve vakalarda "cinsel rolün yarattığı huzursuzluk" (*gender disphoria*, Fisk, 1974) sendromu doğduğuna karar verildiği noktada cerrahi girişim tıbbi tedavi seçeneği olarak görüldü. Cerrahi girişim kararının dayandığı ölçütlerin saptanması da kaygı yarattı. Cinsel Rol Huzursuzluğu konusunda, San Diego'da Şubat 1979'da gerçekleşen VI. Uluslararası Sempozyum sırasında çoğunluk, kesin sonuç elde edene kadar bazı psikolojik, tıbbi ve cerrahi evreleri aşama aşama geçmeye dayanan yöntemler üstünde duruldu. Ayrıca adayların içinde kolayca ameliyat olacakları, vahşi cerrahi girişim dolayısıyla felaketle sonuçlanacaklardan ayırmak da çok önemlidir. Elde edilen gerçek sonuçları değerlen-

(69) Cinsel ilişki ve davranışlarda anormallik anlamına gelen tıp terimi (Bkz. Tıp Sözlüğü, Pars Tuğlacı). (ç.n)

dirmek için vakaları ameliyat sonrasında da izlemek önemlidir. Hertz ve çalışma arkadaşlarının (1961) yayınından beri dönüşümlerinden sonra bu tür cerrahi girişim geçiren vakaların durumları ve uyum düzeyleri üstüne on beş kadar çalışma vardır. Çok sayıda farklılık nedeniyle (gözlem süresi; cerrahi girişim için tutulan ölçütler; tanık grupların kullanılması vb.) sonuçları bağdaşık duruma getirmek güçtür. Başlangıçta iyimser olmak zorunluğu vardı ve iyileşme oranları % 70 ve 80 olarak açıklandı, ama son yıllarda bu olaya büyük bir ihtiyatla bakılmaktadır (karşılaştırınız, Meyer ve Reter, 1979; Hunt ve Hampson, 1980). Meyer ve Reter'in raporundan sonra Baltimore'daki Johns Hopkins Hastanesi transeksüeller üstünde cerrahi girişim uygulamamaya karar verdi; bu karara bazıları karşı çıktı (Fleming ve çalışma arkadaşları, 1980).

II. Psikoterapik Girişimler (Psikolojik Sağaltım Girişimleri)

Eşcinseller konusunda en yaygın uygulamalar kuşkusuz psikolojik girişimlerdir. Önemli sayıda psikoterapi yöntemleri varsa da (Parloff, 1975'de, bu tedavi yöntemlerinin 140'ın üstünde olduğunu belirtti) bunlar bilhassa, bizi ilgilendiren alanda, en çok uygulanan psikanalitik ve davranışsal türdedirler.

1. Psikanalitik Terapiler - Terapi uzmanının eşcinsellik konusuna olduğu gibi, daha genel olarak da istenilen amaçlara, tam bir yansızlıkla kendisini adaması malumdur; psikanaliz eşcinselliğin reddedilişine olduğu kadar kabul edilmesine de hizmet edebilecektir. Belli ilişkilerde, analiz edilen kişi terapi uzmanının kesin bir sonuca varmak istediğine inandırılmalıdır. Bir eşcinselin şu biçimde tanıklığı konusunda dikkatli olunmalıdır: "Bu adamın *(psikanalist sözkonusu ediliyor)* utanma, vicdan azabı, suçluluk duygularını yenmem konusunda bana yardım etmekten çok bu duygusal durumların sorumlusu olan içgüdülerime egemen olmaya çalıştığını anladım. Bu niyetine karşı şiddetle isyan ettim" (Cory). Bu kuşku yaratılmıştır, çalışmaların çoğunluğu eşcinselliğin ortadan

kaldırılmasına ya da en azından karşıcinsel belirtilerin ortaya çıkmasına ya da güçlendirilmesine yönelik analitik psikoterapi konusundadır.

Freud, daha önce kaynak olarak kullandığı bu mektup karşısında son derece ihtiyatlı davranmaktadır: "Genel olarak başarılı olmak konusunda söz veremeyiz. Belli sayıdaki vakalarda sönmüş karşıcinsel eğilimlerin filizlerini geliştirmeyi başarırız. Ama çoğunlukla bunu yapmak olanağı yoktur". Anna Freud (1954) terapilerinin başlangıcında eşcinselliklerine bağlı kalacaklarını söyleyen çok sayıda vaka üstünde olumlu sonuçlar aldı. Socarides, psikanalizin eşcinsellik "seçiminin tıbbi tedavisi" olduğunu yazmaktan kaçınmamıştır.

Sınırlı sayıda denek üstünde yapılan incelemelerin dışında elimizde, genellikle tek bir vaka üstünde tıbbi tedavideki başarıyı açıklayan, çok önemli örneklerden başlayarak elde edilmiş sonuçlar vardır. Ellis (1956) 28 eşcinsel ve 12 seviciden hareketle elde ettiği sonuçları verir. Erkekler için % 25 iyileşme ve % 39 çok iyi bir iyileşme elde eder; kadınlar için bu oranlar karşılıklı olarak % 33.33 ve % 67.66'dır. Böylece Ellis'in eşcinselliğin bütünüyle ortadan kaldırılması üstüne değil de karşıcinsel ilişkileri yerleştirme olasılığı temeline kurulu bir iyileştirme elde ettiği anlaşılıyor. Curran ve Parr (1957) analitik bir psikoterapi gören 25 eşcinseli, böyle bir olanaktan yararlanmamış 25 eşcinselle karşılaştırır. Terapinin bitmesinden 4 yıl geçtikten sonra iki grup arasında herhangi bir fark bulamaz. Ancak bu örnekte yer alan belli sayıda bireyin psikoterapiye mahkeme kararıyla katıldıklarını da hesaba katmak gerek. 1956'da Amerika Psikanaliz Birliği'nin yayınlanmamış raporunda, eşcinsellik konusunda tam anlamıyla bir tedavi izleyen 32 deneğin % 25'inin cinsel yönelimlerini bıraktıkları; % 40'ının iyileştikleri; % 35'inde ise herhangi bir değişim olmadığı bildirilmiştir. Bieber ve çalışma arkadaşlarının (1962) aldıkları sonuçlarda terapi uygulanan deneklerin % 27'sinin salt karşıcinsel oldukları; bunların % 19'unun salt eşcinsel ve % 50'sinin de ikicinselken karşıcinsel durumuna geçtikleri ortaya çıkmıştır.

Göründüğü kadarıyla psikanaliz ya eşcinselliği orta-

dan kaldırmakta ya da karşıcinsel davranışları artırmak ya da ortaya çıkarmaktadır. Çeşitli yazarları karşılaştırarak (Ellis, Bieber, Socarides) psikanalizde hekimlikçe gerekli görülen ölçütler yerleştirilebilir. Alttaki özellikleri taşıyan deneklere psikanaliz uygulanabilecektir: Analizin başında 35 yaşın altında olanlar; karşıcinsel olma isteğini taşıyanlar; terapiye kendi istekleriyle katılanlar ve sosyal çelişkilere boyun eğmeyenler (Glover'in idaresinde Londra'daki "Portman Klinik"inde suçlulardan elde edilen sonuçlar doyurucu olmamıştır); ikicinsellik ve rüyalarında karşıcinsel uyarılma yaşayanlar; bir iç çatışmanın varlığını kanıtlayan ve örf ve adetlerle çelişen bir davranışa atfedilmeyen çocukluk dönemi isteklerine ve korkularına bağlı bilinçsiz suçluluk duygusu; kopuk, ortada bulunmayan değil de duygusal olarak yakın ve değerli bir baba imgesi; ideal bir kadın imgesinin olması; en azından "150 saat" yeğleyerek 350 "saat" hatta fazlası kadar bir sürede analizlerin izlenmesi.

Eşcinselliğin tedavisi için teknikleri değiştirmek de önerildi (Glover, Socarides). Böylece deneğe cinsel kaynaşmalara katılması konusunda koyulan yasaklara, eski evrelerdeki gerilemeleri durdurmak için girişimlere, ekstra-analitik aktarımları geliştirme olanaklarına, "odaksal" bir terapinin uygulanmasına, tedaviyi başlatmaya ve sosyal sıkıntıyı azaltmaya yönelik kararlara ilişkin sorunlar ele alındı. Ayrıca bazı psikanalistler de grup terapisi uyguladılar (Hadden, 1958, 1966; Gershman, 1967; Bieber, 1971).

2. Davranışlarla İlgili Terapiler - Eğer davranışlarla ilgili tıbbi tedavi tanımı, ilk belirtilerin ortaya çıktığı sırada önemli derecede açık olabilirse (Wolpe, 1952; Skinner ve Lindsley, 1954; Lazarus, 1958; Eysenck, 1959), bu niteliği karşılayan uygulamaların çeşitliliği göz önüne alındığında günümüzde aynı düzeyde kalmayıp gelişecektir. İlkel sınırları aşmaya ve "geniş bir alana yayılan davranış terapisi"ni geliştirmeye çalışan (Lazarus) yazarlar vardır; oysa bazı yazarlar ise tanımı daraltmaktan yanadırlar (Wolpe). Genel olarak davranış terapisi, en geniş anlamıyla ortamdaki bir eylemle ve öğrenme düzenekleriyle deneğin tepkilerinin gereği, doğrudan doğru-

ya nesnel ve tanımlanmış bir belirtiyi, ortadan kaldırmayı ya da geliştirmeyi, doğrulamayı ister.

Davranışsal psikoterapinin bir deneğe uygulanması, hedefin araştırılıp belirlenmesi ve olanakların açıkça belirtilip tanımlanmasından sonra her iki tarafın da katılımıyla olabilir. Demek ki bazılarının durmadan yinelemeye bayıldıkları gibi, deneğin kendi iradesinin dışında boyun eğmesini sağlayan şiddete başvurmak sözkonusu bile değildir. Bu tür bir tıbbi tedavide eşcinselliğe karşı tutum çok sayıda çalışmanın konusu oldu (karşılaştırınız, Wilson ve Davison, 1974; Sturgis ve Adams, 1978). Bandura'nın yazdığı gibi (1969): "Davranış terapisi ilkelerin ve davranışların bir sistemidir; yoksa kuramsal töre sistemi değil. Bu yöntemler insanın özgürlüğünü ve onurunu tehdit etmek ya da geliştirmek için kullanılabilirler." Davranış terapisi uzmanlarının kaderinde yalnızca karşıcinsellerin hizmetinde olmak ve eşcinselliğin ortadan kalkmasını sağlamak diye bir şey yoktur. Eğer bu günlerde yayımlanan çalışmaların çoğunluğu gerçekten de bu tür bir amaca hasredilmişse bunun nedenini yalnızca yöntemin kendisinde değil, aynı zamanda hem eşcinseller hem de terapi uzmanları üstünde etkili olan olağan ve dış koşullarda aramalıdır.

Eşcinselliği ortadan kaldırmayı ya da geriletmeyi amaçlayan bir davranış terapisinden yararlanan bireylerin sayısı daha bu konuda ilk yayınlar ortaya çıkmaya başladığı tarih olan 1960'dan beri önemli düzeydedir. 1977'de, Adams ve Sturgis bilinen çalışmaların sayımını yaptılar ve bu çalışmaların aralarında 15 ile 51 yaşlarındaki 4 kadının da bulunduğu 350 deneğin üstünde gerçekleştirildiğini buldular; bazı çalışmalar bu listede yer almadığı gibi bazıları da o günden sonra yayımlanmıştır ve ele alınan deneklerin sayısının en azından 450 olduğu sanılmaktadır.

Bu tür bir terapide uygulanan yöntemler çok çeşitlidir ve aynı kurallarla uygulanmazlar.

Davranış terapisi yöntemlerinden ilki, atılmak istenilen davranışın (burda eşcinselliktir) birçok girişimle, istenmeyen ya da acı veren bir uyartıyla (olumsuz zorlama) bir araya getirmekten oluşan "aykırı koşullama"dır. Bu

biçimde bütünüyle yok etmeye varılır. Öte yandan karşıcinsel tepkiler ancak, tersi yapılıp davranışlar hoş ve olumlu bir uyartıya, daha kesin bir biçimde cinsel uyarılmaya katılabilirse yaşama geçirilebilirler. Birçok defa uzmanlar, aykırı terapilerin kendilerine temel olarak alacakları kuramsal etmenleri tartıştılar. En yaygın anlayış, koşullamanın yalnızca laboratuarda değil gündelik koşullarda genelleşip başarılı olabileceğini içeriyordu; ancak böyle başarılı olunabilirdi çünkü eşcinsel tepki sempatik (vejetatif) dışavurumlu kaygı dolu bir bileşeni üstlenir, karşıcinsel belirtiler de bu durumda bir çözüm anlamına gelir *(anxiety relief procedure)*.

Öncelikle, istenmeyen bir tepkiyi kışkırtan zararlı bir uyartı ve (elektrik şoku, apomorfinle oluşturulan kusturma gibi kimyasal etki) geliştirmeye çalışılan olumlu bir uyartı (erkek hormonları zerk edilmesi, mastürbasyon) gibi uyartılar birleştirilerek klasik koşullama ilkeleri kullanılmalıdır (Fookes, 1960; Freud, 1960; Colson, 1972). Bu koşullarda istenmeyen uyartı, karşı tarafta bir istek uyandırabilecek aynı cinsiyetteki bireylerin fotoğrafları olabilir; olumlu uyartı ise, bunun tam tersi, deneğin bizzat seçeceği karşı cinse ait fotoğraflardır. Kısaca, cezalandıran ya da ödüllendiren basit bir yöntemle karşı karşıyayız.

Deneğin yapması gereken bir başka düzenleme ya istenmeyen uyartıya bağlı zararlı uyartıdan kurtulmak için (kaçma yöntemi), ya da katlanılması gereken zararlı uyartıdan kaçınmak için (kaçınma yöntemi) devindirici bir yanıttır. Böylece deneğe, aynı cinsiyetteki muhtemel eşinin resmini aynı yanıtla ortadan kaldırabilmesi ve tabii elektrik şokundan kaçınabilmesi sağlanacaktır. Eğer elektrik şoku cinsel uyartının sunuluşundan birkaç saniye sonra verilirse, denek bunun önlemini alacak, uygun bir yanıt yardımıyla (bir düğmeye basarak) aynı zamanda resmi de ortadan kaybederek şoktan kaçınacaktır. 1964 ve 1971 arasında yayımladıkları çalışmalarıyla Feldman ve Mac Culloch, bu düzende yer alan bir başka yöntem geliştirdiler (*anticipatory avoidance aversion therapy*[70]);

(70) Bu İngilizce sözcükler "beklentili uzaklaştırıcı/itici uyarıcıyla sağaltım" anlamına gelir. (ç.n)

bu yöntemde elektrik şoku gibi zararlı şeyler yoktu *(anxiety relief)* (çekici kaygı) (karşılaştırınız Birk ve çalışma arkadaşları, 1971).

Aynı biçimde eşcinsellere, karşıcinselliğe bağlı kaygıyı azaltmak amacıyla "sistematik duyarsızlaştırma" da uygulanır (Huff, 1970; Bancfroft, 1970; LoPiccolo, 1976). Dahası deneğin hayalinde bir eşcinsel uyartı canlandırmasını; bu hayali konumun aykırı olmasını (gizli duyarsızlaştırma ya da *covert desensitization*; karşılaştırınız Curtis ve Presley, 1972) ya da gerçek olmasını isteyerek (Maletzky ve George, 1973) aykırı bir koşullanmama biçimi gerçekleştirilir. Ayrıca birçok vakada davranışsal yöntemler birleştirilerek çokyönlü bir yaklaşım kullanılabilir (Birk ve çalışma arkadaşları, 1971; Blitch ve Haynes, 1972, bir kadın için; Rehm ve Rozensky, 1974).

Elde edilen sonuçların geliştirilmesi bir yandan başlangıçta, terapinin bitmesinden sonra ve terapiyi izleyen yıllarda saptanan etmenlerin; öte yandan örnekten ve kullanılan tanık gruplardan söz etmeden seçilen davranış yöntemi türünün gözönüne alınmasını içerir. Adams ve Sturgis'in analizinin gösterdiği gibi, yazarlar gösterdikleri kesinliğe göre ayırdedilirler. İhtiyatı elden bırakmadan, tedaviye alınan 350 bireye dayanan istatistiklerden başlayarak, içlerinden % 26'sında hiçbir değişiklik bulunamadı % 74'ü iyileşti. Feldman ve Mac Culloch (1967) 43 denek üstünde, üstelik aradan bir yıl geçtikten sonra çok küçük bir azalmayla % 60 başarı elde ettiler. Başarının ölçütü eşcinsel davranışın ve aynı düzende yer alan düşük yoğunlukta eşcinsel düşlerin ortadan kaldırılmasıydı. Masters ve Johnson'un da genel istatistiklerde benzer sonuçlara ulaştıkları belirtilmelidir. Aradan altı yıl geçtikten sonra kadınlar üstünde % 27.8 ve erkekler üstünde % 30.8 başarısızlığa uğradılar. Bununla birlikte bu rakamların gerçek anlamını yakalamak güçtür zira yazarlar kullandıkları seçimin ölçütlerini tam anlamıyla açıkça bildirmemektedirler, öte yandan kullandıkları tıbbi tedavi yöntemi konusunda hiçbir açıklama vermemektedirler.

Tıbbi tedavi girişimini yargılayan ölçütleri dile getirmek klinik bir gerektir. Feldman ve Mac Culloch (1966)

bu noktada çok değerli bilgiler verdiler. Başlangıç muayenesinde denekler iki psikometrik deneyden geçerler: *Sexual Orientation Methode* (Cinsel Yönlendirme Yöntemi) denilen özel bir ölçekle eşcinsel ve karşıcinsel ilgilerin bağlantısı geliştirilir; Cattell'in 16 PF'sinin C ölçeği (Benlikin gücü). Önem derecesine göre yararlı göstergeler şunlardır: Geçirilen doyurucu karşıcinsel deneyimler; K. Schneider'in iki tipine de ait olmama (bunlardan biri "irade yitimi gösteren psikopatlar" ve "kendilerini değerli olarak göstermeye gereksinmesi olanlar"); 30 yaşın altında olma. Terapiden önce bir pletizmografla[71] cinsel uyartıların payı değerlendirilmelidir (Bancroft). Aykırı koşulların olduğu sırada sıkıntıyı ortaya çıkaran sempatik (vejetatif) tepkimelerin niteliğiyle iyi bir tanı koyulabilir.

Daha önce de anımsatıldığı gibi davranışsal tıbbi tedavi eşcinselliği bütünüyle güçlendirebilir ya da eşcinsel yönelimle birlikte seyreden kaygı yükünü ortadan kaldırabilir. Eşcinsellik karşısında psikolojik terapi uzmanlarının tutumlarına ilişkin bir incelemede, Davison ve Wilson (1973) sorguladıkları uzmanların % 13'ünün deneklerin isteklerine karşın onların cinsel yönelimlerini değiştirmek istediklerini belirtiyorlar. Yalnız bir süredir, eşcinselliği ortadan kaldırmaya yönelik bir tıbbi tedavi gerektiren davranış gibi görmekten kaçınma eğilimi izleniyor. Davison, terapi uzmanının amacını ve hedefini belirlemesi için bir deneğin eşcinselliğinden kurtulmayı görmek istediğini açıklamasının yeterli olmadığını söylüyor: "Davranış terapisi uzmanları eşcinsel müşterilerine istemeleri durumunda bile cinsel yönelimlerini değiştirmeleri konusunda yardım etmemelidirler." Her şeyden önce gerçek sorunun nerede yattığını, deneği sosyal dışlamaya son verme gereksinmesine az ya da çok doğrudan sürükleyebilecek açıklanan bu değiştirme isteğinin ne anlama gelebileceğini bilmek daha uygundur. Böylece bazı terapi uzmanlarının eşcinselleri kendi cinsel yönelimlerinin olanaklarına en iyi uyum sağlatmayı öngördükleri anlaşılıyor (Duehn ve Mayadas, 1972; Philipps ve çalışma arkadaşları, 1976). Bugün, bu tür koşullarda olup sorumlu-

(71) Bir beden kısmının hacmini ve dolayısıyla kan içeriğini ölçen aygıt (Bkz. Tıp Sözlüğü, Pars Tuğlacı). (ç.n)

lukları üstlenilen toplulukların en önemlileri Masters ve Johnson'un (1979) inceledikleridir. Gerçekten, Saint-Louis seksologlarının yönelimleri sürüp gitmektedir ve sınırlıdır: Eşcinsellerin penislerinin sertleşmesini sağlamak ve sevicileri orgazma ulaştırmak sözkonusudur. Onların verdikleri başlıca yardımsa cinsel işlevsizliği amaçlamaktadır. Karşıcinseller üstünde daha önce uygulananlara benzer yöntem kullanmaktadırlar. Masters ve Johnson'un psikolojik açıklaması son derece fakirse de, uyguladıkları terapinin *in vivo* bir duyarsızlaştırma sunduğu da gayet açıktır. Çok güçlü bir kaygının harekete geçirilmemesini sağlayan peşpeşe parçalama evreleri düzenleyerek ve empati[72] için uygun bir terapi uzmanı ekibiyle sürekli ve titiz bir destek sunarak, derece derece bireyleri ketvurmadan kurtarmak başarılabilir. Hızlı bir sonuca varmanın ardından beş yıl geçtikten sonra erkeklerde başarısızlık oranı % 10.5, kadınlarda ise % 11.10'dur. Verilen bu rakamlar açıkça görüldüğü gibi çok düşük ve yazarlar bu rakamları gelecek yıllarda daha da düşürebilecek yetenekte olduklarını söylüyorlar. Ama burada da seçme ölçütleri açıklıktan yoksun. İlk örnek için durum açıkça böyle değildi ama artık "ağır psikopatolojik belirtiler" gösteren eşcinselleri Masters ve Johnson'un edindikleri biliniyor; bu da en azından belirsizlik yaratıyor çünkü kliniklerine kabul ettikleri adayların çoğunluğunu basit telefon konuşmalarıyla belirliyorlar...

(72) Bir kimsenin kendisini başka bir kişi ya da bu kişinin davranışlarıyla yakın olarak görmesi (Bkz. Tıp Sözlüğü, Pars Tuğlacı). (ç.n)

BEŞİNCİ BÖLÜM
GENEL DÜŞÜNCELER VE SONUÇLAR

Birkaç yıldır, genel düşünce en sonunda eşcinselliği kabul etmeye ulaşabildi. Oysa bu tutum bir zamanlar belli bir törel düzen için büyük bir skandal olarak addedilirdi; daha sonra Freud'un kafasında, hatta biyolojik planda bile, insan cinselliğini oluşturan unsurlardan biri oldu. Bu kuramın önüne geçilemez bayağılaştırılmasının sonunda, Kinsey'in ilk raporunun sonuçlarıyla, bazılarının gözünde, neredeyse herkesçe kabul edildiği kadarıyla her birimizin öyle ya da böyle, az ya da çok eşcinsel olduğumuz düşüncesi güçlendirildi. Buna göre karşıcinsel, kendi başına hiçbir değer ifade etmeyen sosyal çelişkilere boyun eğmeyle kendi kendisinin bir kısmını üstlenmeyi reddeden bir birey olarak değerlendirilebilir. Eğer bu açıklamada Freudçu düşünceye sözcüklerin sıralanış biçimiyle ve vermek istediği derin ve biçimsel anlamıyla ters düştüysek, Kinsey'in yüzdelerine aslında yüklenmeyen bir anlam verdiysek, bunu açıkça belirtilmelerinde yarar olmadığı nedenlerinden kaynaklanan bir inançla yapmışızdır.

Sofuca ikicinsellik dogmasını koruyarak ya da genetik ve fizyolojik cinsiyetlere özgü tüm biyolojik katılımı tanımayarak da aynı sonuca varılır. Karşıcinsel çözümde tıpkı eşcinsellikle sona erenlerde olduğu gibi bütünüyle hastalıklı ya da normal düzeneklerin kullanılmasına yönelindi. Altshuler (1976) bu görüş açısını çok iyi yakaladı, eşcinselliğin hangi noktada çatışmacı bir gelişmeye atfedilebileceğinin rastlantısal ya da en azından birkaç anlama çekilebilecek konumda olduğunu göstererek psikanalitik kuramdan çarpıcı sonuçlar çıkardı: "Karşıcinsellik... halen varolan normale aykırı düşen sonuçlarla her açıdan karşılaştırılabilir dinamik ve savunmaya yönelik düzeneklerin üstüne kuruludur... Aynı cinsteki cinsel organlardan korkuya kapılmaya varacak denli kaçınma,

tiksinti ve iğrenme düzeyinde tepkisel dile getirme, saldırganla özdeşlik, vb. vardır. Psikanalitik kuramdan yola çıkarak (Oedipus kompleksindeki içgüdünün ve evrensel kalıtımın önemini bir kenara bırakarak -her ikisinin ortak yanı bir dereceye kadar gözden düşmüş olmasıdır) karşıcinselliğin en az eşcinsellik kadar hastalıklı bir sonuç olduğuna bir güzel inanabiliriz." Şu halde eşcinsel seçim yalnızca, kesin bir biçimde bu tür bir yönelimi uyandıracak şeyi yaratmayan bir gelişmenin üstüne dışardan yönlendirilen sosyal bir baskının etkisi olarak anlaşılmalıdır. Gerçekten bu sonuçlardan kaçınmak için, cinsiyetin çeşitli bileşenleri üstünde önemli etkileri olan psikolojik gelişmeye aslında bulunan biyolojik bir zorlamayı devreye sokmak gerekebilecektir.

İşte böylece ikicinsellik, tüm yabancı korkulardan arınmışlığın, kişiliği çatışmalardan özgür kılacak arılığın açıklaması olarak görülür: "Gönül istiyor ki içgüdüsel ve çatışmayla ilgili zulmün olmadığı yegane konum aşk ilişkilerine başlayabilme, girebilme yeteneği olsun, ama orda da cinsiyet farkı gözetilmesin" (Altshuler).

Ama bu mantık yeterli değil. 20. yüzyılın ideolojisi kendini önemli bir çelişkiye kapılmış durumda buluyor: Bir yanda, kültürler arasındaki farkları ve değerlerin, hatta duyguların ve entellektüel düzeneklerin ayrışıklığını göklere çıkaran kültürel görecelik; öte yanda, Batı dünyasının azınlığıyla karşılaştırıldığında özgün bir birim içinde tüm çeşitlilikleri birbirine karıştırarak farkları azaltmaya çabalayan tam tersi bir akım. Bu tür bir bütünlük (birim), yalnızca devrimci praxis'in dolaylılaştırabildiği yapısının ve ortaya çıkışının içinde Hegelci anlamda bir sentez olarak düzenlenir. Bu son tutum kendini kabul ettirdiği ölçüde, kültürlerin ve kavimlerin çeşitliliği ama evrimsel ritme bağlı ama ekonomik altyapıdaki farklılıklara bağlı bir gölgeolayı[73] temsil eder. Her ne olursa olsun daima, giderek gelişen bir aşınma süreciyle farklılıkların kaldırılması yönünde gidiş sözkonusudur. Bu da bir kez daha, bu ideolojiler kendi örneklerini cinselliğe

(73) Bir felsefe terimi olan gölgeolay "bir olaya eklendiği halde onu etkilemeyen olay" olarak tanımlanıyor (Bkz. Tahsin Saraç, Fransızca-Türkçe sözlük; Adam Yayıncılık, Ekim 1985). (ç.n)

kabul ettirdikleri ölçüde ikicinselliğe götürür. Böylece ikicinsellik (karşılaştırınız Carroll, 1974; Klemesrud, 1974) sosyal hilelerden kurtuluşun terimi olarak değerlendirilebildi. Blumstein ve Schwartz (1974, 1976) kendilerini ikicinsel olarak ileri süren kadınlar üstünde yürüttükleri büyük bir sorgulamada, ideolojilerin özlemler ve konumlarla ilgili etkisini ortaya koydular. Bütün bu kadınların üstlendikleri ikicinsel teriminin birçok anlama çekilebilirliğini saptadıktan sonra (birçok anlama çekilebilir, çünkü "her iki cinsiyetteki eşlerin arasında eşit bir cinsel yarar" olmasına "fazlasıyla ender" rastlanır) "seksizm"-in[74] suçlanmasının bırakılmasının ya da kadınların kurtuluşunun açıklamasının sözkonusu olduğu bir ideolojiye kendilerini uyarlamak gereksinmesini saptarlar. Bu son durumda işe, aykırı cinsel üslupların kibarca reddedilmesinin tersiyle yani cinsel uzmanlaşmanın saçma sapan bir sınırlama olduğu, cinselliğin bütün biçimlerinin kabul edilmesi gerektiği ve yegane ölçütün tarafların karşılıklı doyumu olduğu biçiminde değerlendirmeyle başlanır. Blumstein ve Schwartz, insanın kendi kendisini de içermesiyle bu hoşgörü tutumuna derece derece geçileceğini gösteriyorlar: "*Libertanizm* yalnızca şunu açıklamak değildir: "Bana göre değil ama ben gene de başkalarının cinsel yaşamlarını istedikleri kadın ya da erkeklerle sürdürme haklarını savunurum", böylece insan yaşadığı deneyimlerin çeşitliliğiyle aşırı gayretini kanıtlar o kadar." Öyle ki, ideolojik kesinliğin sonuna kadar gidildiği inanç gözönüne alındığında deneyimlerin duygusal niteliğinin çok az değeri olduğu görülür. Masters ve Johnson (1979) kimilerinin üstlendikleri ikicinsel konumun anlamsız ve herkesin farklı gerçekleriyle değerlendirdiği bir şey olduğunu farkettiler. Böylece iki cinsiyete karşı tepkilerinde hiçbir farklılık olmayan ama kalıcı bir ilişkiye girmeye yetkin her bireyi ambiseksüel olarak adlandırmayı öneriyorlar. Bu bireylerin yeterince kalabalık olduklarını keşfediyorlar, ama onların atipik karakterleri, hayallerinin fakirliği, onlarda coşkusal ve duygusal araştırmanın bu-

(74) Erkeklerin egemenliklerine son vermeye çalışan feminist örgütlerin sık kullandıkları "erkeklerin kadınlara karşı güttükleri egemence ve baskıcı tavrı açıklayan" terim. (ç.n)

lunmayışı konusunda ısrar ediyorlar. Gerçek bir orgazm makinesi olan ambiseksüel içekapanık bir ilişkide cansızlaşmış nesneler kullanan biri izlenimini bırakıyor. Bu tür bireyler gözlemlendiğinde insanın kendisini hissetmekten alıkoyamayacağı duygunun bu olduğu doğrudur.

Bu noktaya ulaşıldığında, ikicinselliğin kendisinin gerçekten özgür bir gelişme için fazlasıyla sınırlayıcı ve zorlayıcı bir dışavurum olarak görünmeyi göze aldığı besbellidir. İkicinsellik rüzgara kapılarak olabilen tüm biçimleri alan kararsız sisler gibi, birine olduğu kadar bir başkasına da yönelmeye elverişli cinselliği kuranların ruhsallıklarındaki kayıtsızlık, başlıca unsurlarından yapay olarak arındırılmış bir sürecin dökünüsünden başka bir şey değildir. O halde kendilerini, daha önceki bir veri gibi cinsel uyarmaya adarlar; kuşkusuz aşırı sıkılganlıkla olabilen tüm yavuklıların üstünde yeterli olabilme sonucuna varmak için..O andan sonra Freud'un çocuğu gibi olgunlaşmamış değil de bir erişkin olarak kendilerini çokyönlü sapkın diye ilan ederler. Şu sözleri onayladıklarında: "Bizler cinsel uyarmaya ulaşabilen olanaklarla doğduk, herkes gibi bizler de şarkı söyleyebilecek, konuşabilecek olanaklarla doğduk; ama kullanabildiğimiz ya da kullanamadığımız bu olanaklar doğuştan değil de edinilmiş gerçeklerdir, bu durumda gerçekleştirilmeleri ne tür kendine özgü bir biçim alacaktır?" (Goode ve Troiden, 1974) artık geriye bir mucize olmasını beklemek kalıyor. Gerçekten, nasıl oluyor da insan toplumlarında dış koşullarla belli bir tipteki cinselliği, üstelik herhangi bir cinselliği değil de biyolojik gereklere uyan cinselliği düzenli bir biçimde öbürlerinin üstünde geliştirebiliyor. Aslında orada ya da burada çok önemli sapmalara, salınmalara rağmen ortalama değerlerden belli bir gerileme daima oluşacaktır. Dış koşulların belirleyici oldukları öne sürülebilir ama gene de eşcinsellerin genellikle belli davranış ya da yönelimleri olan tiplere neden yöneldiklerini açıklamaları gerekecektir.

Eşcinsellik konusundaki görüşlerimiz genel olarak cinsellikle ve daha kesin olarak da uygulanan gerekircilikle ilgili kazanılmış bilgilerden kurtulmayı beceremeyecektir.

Birçok kez eşcinsel üçlü kavramsallığa kaynak olur: Cinsel özdeşlik, cinsel rol, cinsel seçim. Bize öyle geliyor ki, bütün bu düşünceler giderek artan bir biçimde bu üç kavramın aralarında sürdürdükleri ilişkilerle gelişip besleniyorlar. Eşcinsel sorun yaratıyor, çünkü belli uyumlu tipten kaçtığı ileri sürülüyor: O erkekleri sevin diyen bir erkek, o kadınları sevin diyen bir kadın. Bu arada cinsel özdeşliğin kendisiyle uyuşmasa bile bir cinsel role eşlik edebileceğini gördük. Eşcinsel cinsiyeti ne olursa olsun önemli oranlarda genellikle her iki role soyunur ve bu açıdan her iki cinsiyete de ortak olur. Cinsel rol açıklığa kavuşturulmayı hak eder. Başlangıçta Amerikalı yazarlar (Money), tam anlamıyla cinselliğe bağlı olanları ve diğerlerini kapsayan her iki cinsin farklı özelliklerinin tamamını *gender role* diye adlandırmayı önerdiler. Cinsiyetler arasındaki farkların çok büyük olduğu, karmaşık ve uzayın algılanması, bedenin çeşitli bölgelerinin odaklaştırılması (Fischer), görsel yönelim vb. gibi ortak bilinçten kaçan davranışlara ve tutumlara dayandığı kabul edilir. Bu farklardan bazıları sosyal olarak değerlendirilirler ama bununla birlikte içebakışa açık değillerdir. Farkların bazılarını yaşamın ilk günlerinden beri açığa çıkarmak olanağı vardır, erginliği izleyen bütün yetişim ve olgunlaşma yılları boyunca olumlu ya da olumsuz olarak ortamın bu farkları desteklediği de açıktır. Eğer çocuk iki yaşının sonundan başlayarak ve üç yaşını sürerken erkek çocuk ya da kız çocuk gibi belirmeye (cinsel özdeşlik) yetkinse, cinsel rolün birçok etmen ya da gelişmeyle güdümleneceği ölçüde kendi kendini oluşturmayı kesmeyeceği bellidir (Bentler, 1976, güdümlenme konusunda otuz iki örnek saymıştır). İstenilen kesinlikle henüz cinsel rolün konu seçimi üstündeki ağırlığının ne olduğunu söyleyemiyoruz, ama yok sayılamayacağını varsaymak konusunda haklı nedenler var; karşıcinsellerde olduğu kadar eşcinsellerde keşfedilen karşılıklı bağıntılar bunu düşünmemize izin veriyor.

Bir süre, cinsel seçimin biyolojik olarak belirsiz olduğuna ve cinsel rolün baskısından kaçtığına inanıldı. Cinsel rolün seçimi konusunda tam anlamıyla bağımsız olunduğunu ileri sürmek güçtür; burada cinsel rol seçimden

önce gelir ve yaşamının ilk haftalarından başlayarak deneğin yapısını oluşturur. Oysa cinsel rol biyolojik etmenlerden kaçmamaktadır; Money gibi önceleri cinsel rolü sosyal çıraklığa bağlıyan yazarlar bugün cinsel seçimin katılımını kabule yöneldiler. Embriyon devresinde hormonların rolü konusunda hayvanlar üstünde yapılan gözlemler insana uygulanamazsa da, doğumöncesi yaşamı boyunca bu özellikteki etkilerle karşılaşan deneklerde cinsel rolün evrikliği ya da karşı cinsin özelliklerinin bulunması gerçeği ortadadır. Öte yandan yalnızca cinsel rollerin bazı karakterlerin belli kültürlerarası evrenselliğine rastlanmakla kalınmaz aynı zamanda bazı insanaltı primatlarda üstüste gelebilen olaylar yaşanır.

Bir erkek eşcinselin özellikle bir erkek ve bir kadın eşcinselin ise özellikle bir kadın oldukları saptandı, ayrıca Simon ve Gagnon bu noktada ısrar ettiler. Yani cinselliklerinin kullanılmasının özellikleri içinde: Eşcinsel etkinliğin başlangıcı; cinsellik ve duygular arasındaki bağ; eşlerin sayısı; cinsel ketvurmanın genel derecesi; karşıcinsellik derecesi; kadın eşcinselliğinin niceliksel önemi, bu önemin erkeklerdekinin altında olması, vb. Seviciler karşıcinsellere sevicilerden çok daha yakındır. Bu saptama, rol ile seçim arasındaki bağların zayıflığının bir kanıtı olmaktan uzaktır. Burada belli bir dayanışmanın işaretini görmek mümkündür, zira biyolojik cinsiyetlerine uygun role belli bir biçimde yakın olan her iki cinsiyetten eşcinseller (seçimin şaşırtıcılığının belirtilmesiyle) önemli oranda cinsel rollerinden saparlar ve bu son fark seçimin belirlenmesinde yeterli olabilir.

Stoller, çatışmalardan arınacak ve transeksüellere bu aynı özdeşlikle karşı karşıya bulunan sapkınlığa uygulanabilecek ve çatışmayla ilgili bir gelişmeyi ortaya çıkarabilecek cinsel özdeşliğin sapmalarına karşı çıkar. Eşcinselliği bu son kategoriye sokar. Oysa kesinlikle hatırlatılmalıdır ki cinsel sapkınlıklar erkeklerin ayırıcı nitelikleridir kadınların değil. Stoller'i, anneden ayrılması bir erkek çocuğuna, cinsel özelliklerine kavuşan bir kız çocuğundan daha güç gelmesinin altını çizdiğinde, gerçekten izlemek gerekir. Oysa kadınların hiç de küçümsenmeyecek bir oranla temsil edildikleri eşcinselliğin her duru-

munda bu geçerli değildir. Freud'un daha önce belirttiği gibi, bu olayda eşcinselliğin sapkınlıklardan kaçan ve kişiliğin cinsel olarak düzenlenmesine havale edilen ek bir kanıtı görülebilir. Erkek cinsiyetteki eşcinseller gerçekten de sapkınlıklarla temsil edilirler ama, karşıcinsellerde de bir o kadar sapkınlık görülür.

Bugün artık yetersiz sonuçlar veren cinsel sapkınlıkların varlığını hayvanlarda ortaya çıkarmak için doğal ya da yapay koşullarda bütün girişimlerde bulunuldu. Uyartılardan ya da karşıcinsel çiftleşmeyi azaltmayan orgazmla düzenli bir biçimde, gelecekteki buluşları yanıtlamaya yetkin yegane canlının insan olduğu görülüyor. Kısaca bunun birçok nedeni var ama insanın eşsiz bir simgesel düşüncesi olduğu ve unsurları davranışlarla ilgili bütünden ayırmanın (soyutlamanın) bir dereceye kadar kolay göründüğü kesindir. Gerisi eşcinsellik. İnsan dışında hayvan türlerinde eşcinselliğin nasıl temsil edildiğini gördük. İnsansı primatlarda aynı cinsiyetten bireylerin kaynaşması açıkça cinsel bir biçim alır ve burada anlam bakımından en küçük bir karışıklık bile yoktur. Orada da eşcinsel orgazmının açık belirtileri vardır. Bununla birlikte evrimleşmenin bu düzeyinde insanda olduğu anlamda salt eşcinsellik yoktur. Kültürlerarası analizlerle sağlanan bu verilere yaklaşarak, rastlantısal eşcinsellikten temel farklılıklar gösteren zorunlu eşcinselliğin değerlendirilmesine böylece kalkışılabildi. Davenport (1976, 1977), ardından da Beach ve Gadpaille için, bazı kültürler cinsiyetleri kesin bir biçimde ayırarak, aralarına bazı fırsatlardan da yararlanıp birçok engel koyarak, normalde karşıcinsel olarak kalacak bireyler arasında eşcinselliği kamçılamaktadırlar. "Salt eşcinsellikte bireysel cinsel güdülenmelerin (bu güdülenmelerin kökenini ya biyolojik kalıtta ya sosyalleşmede ya da daha gerçekçi bir biçimde her ikisinin bir karışımında aramak gerektiği telkin edilir) ve tanımaya yönelik düzenlemelerin bir evrikliği var gibi görünüyor. Öte yandan ikicinsellikte, cinsel güdülenmenin düzenlenmesi karşı cinsten kişilere doğru yöneltilir ama ödüllendirmek için yeğlenen konuları çevreleyen sosyal engeller yerlerine geçecekleri arama eğilimini artırırlar" (Davenport). Bu durumda bize fırsatın ikicinseller-

de eşcinsel eğilimi güçlendirdiğine inanmak kalıyor, ama ikicinselleri bütün insanlar ya da aralarından bazıları olarak nitelendirmek gerektiği söylenmedi. Bu düşünce bağlamı Davenport'un ilk ifade edilen tutuma doğru eğildiğini varsaymamızı sağlıyor. Eğer bu tür bir kavram Davenport'un inandığı kadar özgün değilse (Socarides, Oedipus öncesi tipde zorunlu ya da gerçek eşcinselliğe karşı çıkıyor), en azından geleneksel kalem tartışmasının konusu olan sorumlulukları eşit olarak dağıtmayı sağlayacaktır: Rastlantısal eşcinselliğin yeterli belirtenleri olarak biyolojik gelişmeler salt eşcinsellikte bulunacaklar, sosyal gelişmeler bir kenarda hazır olacaklardır. Bu arada geriye, farklı yoğunluktaki düzeylerin sunmaya duyarlı bir itkinin açıklaması değil de çift yönlü bir çözümlemenin sözkonusu olduğunu göstermek kalacaktır. Bir kez daha koşullara bağlı eşcinsellerin olayvari niteliğini belirlemeye çalışmak uygun olacaktır.

Büyük bir ihtiyatla hayvan türlerindeki aynı cinsiyetten bireyler arasındaki ilişkileri yorumlayarak gösterirsek bu tutumun insan türünde niye dışlanacağını anlamak zorlaşır. Bir güzel anımsamalısınız, eşcinsel uyarmalar, belli bir cinsiyete ait, tastamam değerlendirilip her tür iki anlama gelmeyi ortadan kaldırarak tanımlanmış uyartılara verilen yanıtları içermektedir. Oysa bütün bunlar, ele alınan rastlantısal "eşcinsellerin" ilişkilerinde yoktur. Money ve Bohmer'in (1980) yayımladıkları mahkumlarla ilgili çalışmanın gösterdiği gibi, karşıcinselci uyarma kalıcıdır, kişisel bir hayalcilikle eş gizlenir, birden çok anlama çekilebilen bedensel uyartılara ve tamamiyle bilinçli bir biçimde bir vaginaya girişin anlamına gelen bir başkası üstünde uygulanan anüs yoluyla cinsel birleşmeye bağlanır.

Bir cinsin diğeriyle çakışması sözkonusudur ve hapishane ortamının psikolojik koşulları işin kolaylığını açıklar. Daha başka durumlarda bu ilişki haz almadan yapılan bir katılmayla ırza geçme gibi kurulur. Keza bazı konumlarda karşı tarafın kendine özgü tüm niteliğini yitirdiği, kişiliği olduğu kadar cinsiyetinin de belirsizleştiği ve orgazma ulaşmaya yarayan bir nesne durumuna sokulduğu gerileyen bir gelişme konusudur. "İkicinsel"lerle il-

gili çok sayıda olay gözlemlendiğinde bize, konu ilişkisinin konu seçiminin önünde bireysel bir gelişme evresine aktarıldığını düşünmek kalır. Eşcinsellerde ortamdaki etmenlerin etkinliğinin kültürde aranması halinde bazı koşullar küçümsenir.

Kendi öz kültürümüzde ideolojik koşulların ağırlığı altında bireylerin eşcinsel bir deneyime sahip olmayı psikolojik bir zorunluluk gibi gördükleri bir gerçektir. Daha önce ikicinselliğin gerçekte ne olduğunu gördük, ama Zira Defries "feminist öğrencilerdeki sahte eşcinselliğin" varolduğunu gösterdi (1976). Bu durum ideolojinin kendine erkeklerin iktidarını ve kadınlara zorla kabul ettirilmeye çalışılan basmakalıp düşünceyi hedef aldığı anda ortaya çıkar ve cinsel özdeşlikle bir çatışmaya girer. Bu öğrenciler eşcinselliği sorunları için çözüm görürler. Yetişmiş eşcinsellikte önemli olan bu eşcinselliğin sosyal bir statüye giriş, bir grupla bütünleşme aracı olduğunu anımsamaktır. Aslında, Deveureux'in şamanlık konusunda gösterdiği gibi bu durumda çatışma yok değildir. Son olarak küçük bir azınlık için genetik varsayımın dışlanamayacağı konumla karşılaşılır.

Eşcinsel olarak yetişme konusunda yapılan çözümlemeler gözönüne alınırsa; cinsel oyunların kolayca ve serbestçe uygulandığı çocuklukta cinsel özgürlük vardır (Textor, 1967; Broudee ve Greene, 1976; Welch ve Kartb, 1978 -Shepher, Rapaport, Prywes, Bettelheim çocuk eğitimi ve Kibutzlar'daki sonuçları). Kendi kültürümüzde deneklerin klinik gözlemleri cinsel işlevsizlikten etkilenmişlerdir. Cinselliğin gelişmesi üstünde uygulanan korku büyük ölçüde cinsel sapmalardan, hatta eşcinsellikten sorumludur. Gadpaille eşcinselliğe izin veren toplumların gerçeğinin cinselliğin biyolojik bileşenlerinin, tıpkı insansı maymunlarda olduğu gibi, özgürce açıklanmasına izin vermek olduğunu söylüyor. Kuşkusuz gelişmenin belli bir anında cinsel bileşenleri organize etmek ve biçim vermek için kaçınılmaz olan sosyal baskının birkaç birey için ilkel işlevini aşacağı ve çok sayıda katılanların olduğu yoldan sapanların bunu karşıcinselliğe fena halde ödeteceği düşünülebilecektir.

BİBLİYOGRAFYA

Beach, A.; *Human sexuality in four perspectives*, Baltimore, J. Hopkins, University Press, 1976-1977.

Bieber, I.; *Homosexuality*, New York, Basic Books, 1962.

Daniel, M.; Baudry, A.; *Les homosexuels*, Paris, Casterman, 1973.

Dover, K.J.; *Greek Homosexuality*, Londra, Duckworth, 1978.

Goode, E.; Troidem, R.R.; *Sexual deviance and sexual deviants*, New York, W. Morrow & Company, 1974.

Lester, D.; *Unusual sexual behavior*, Springfield, C.C. Thomas, 1975.

Loraine, J.A.; *Understanding homosexuality*, Lancaster, MTP, 1974.

Masters, W. H.; Johnson, V.E.; *Homosexuality in perspective*, Boston, Little, Brown & Company, 1979.

Saghir, M.T.; Robins, E.; *Male and female homosexuality*, Baltimor, The Williams & Wilkins Company, 1973.

Weinberg, M.S; Bell, A.P.; *Homosexuality: an annotated bibliography*, New York, Harper & Row, 1972.

Weinberg, M.S.; Bell, A.P.; *Homosexualities*, New York, Simon & Schuster, 1978.

Westwood, G.; *A minority*, Londra, Longmans, 1960.